

Філософ-і-Я:

наукові розвідки студентів

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка

Випуск 10 (2)

м. Кам'янець-Подільський
2025

УДК 101 (051)

ББК 87.2я52

Ф-54

Зареєстрований НАЦІОНАЛЬНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ

З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

Ідентифікатор медіа R30-02187 від 18.01.2024 № 132

Друкується згідно з рішенням вченої ради історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
протокол № 5 від 28.05.2025 р.

Рецензенти:

Попович М. Д., доктор філософських наук, професор кафедри права професійної та соціально-гуманітарної освіти ЗВО «Подільський державний університет»

Ганаба С. О., доктор філософських наук, професор кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Науково-редакційна рада:

А. В. Найчук, кандидат філософських наук, доцент (голова);

Т. В. Сулятицька, кандидат філософських наук, доцент (відповідальний редактор);

М. П. Плахтій, кандидат філософських наук, доцент;

О. В. Віннічук, кандидат політичних наук, доцент;

С. Г. Вонсович, доктор політичних наук, професор;

В. Ю. Маркітантов, кандидат політичних наук, доцент;

В. Г. Чабанов, кандидат філософських наук, старший викладач;

З. С. Шевчук, кандидат філологічних наук, старший викладач (літературний редактор).

Філософ-і-Я: наукові розвідки студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : наук. журнал / гол. ред. А.В. Найчук. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2025. Випуск 10 (2). 106 с.

Перший в Україні науковий журнал студентської філософської есеїстики та студентських наукових статей із філософії, у якому висвітлено актуальні для студентської молоді філософські проблеми, філософське осмислення сьогодення, людського буття, життя соціуму, сучасної культури, релігійного життя, екологічні та аксіологічні проблеми сучасності. Журнал містить розділ філософської есеїстики, у якому презентовано роздуми студентів про любов до мудрості, осягнення людського життя та буденні проблеми і парадокси молоді України.

Призначений для всіх, хто цікавиться філософією, філософським осмисленням буття та людського життя.

УДК 101 (051)

ББК 87.2я52

© К-ПНУ, 2025

ЗМІСТ

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО - ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФІЛОСОФІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ

Августінова Ангеліна	
Філософія існування: екзистенціальна концепція людини.....	6
Білик Анастасія	
Курське питання на Близькому Сході: боротьба за національну ідентичність.....	9
Боднар Юлія	
Вплив Дональда Трампа на світову політику через соціальні мережі: X, TRUTH SOCIAL.....	12
Боднарчук Вікторія	
Виникнення феміністичної свідомості: чотири хвили змін.....	16
Гайова Катерина	
Аналіз політичного іміджу Дональда Трампа в контексті російсько-української війни.....	19
Гринчук Тарас	
Етичні концепції в арабській філософії.....	23
Добровольська Ярослава	
Політика санкцій для врегулювання міжнародних конфліктів.....	27
Єремєєв Максим	
Ідеологічна доктрина росії як чинник агресії проти України: минуле та сучасність.....	36
Ісаков Святослав	
«Іду на Ви!» Святослав Ігорович (Хоробрий).....	39
Клімович Олег	
«Біль неминуча. Страждання – особистий вибір кожного».....	45
Коваль Богдана	
Групи інтересів в демократичному суспільстві.....	49
Кочурка Олександр	
Політичне представництво груп інтересів.....	52
Плахтій Олексій	
Погляди Вільяма Оккама.....	55
Рошечая Юлія	
Гуманізм та антропоцентризм як методологічні особливості творчості Т. Шевченка.....	58
Сінчук Роксолана	
Комунікація адміністрації Дональда Трампа з електоратом у соціальних мережах.....	62
Сінчук Роксолана	
Трансформація концепції «Еліта».....	64
Смотриковський Леонід, Черватюк Юлія	
ДНК суперінтелекту.....	67

Стоцька Дарина

Проблеми націоналізму в епоху глобалізації.....69

Шагієв Борис

Роль громадських організацій у демократичному управлінні.....74

Щетиніна Олександра

Місце президента у зовнішньополітичній діяльності України.....78

Розділ 2. ЛЮБОМУДРІЄ (ЕСЕ)**Барашкіна Діана**

«Ти найсильніший, бо ти – Годжу Сатору, чи ти Годжу Сатору, бо ти найсильніший».....82

Бочко Анна

Кому належить домінуюча роль у процесі формування доброчесного академічного середовища: викладачеві чи студенту?.....84

Вініченко Олександр

Стежки, мости і напівбоги.....85

Гурська Тетяна

Із чого починається чесність?.....86

Єхно Софія

«Три шляхи ведуть до знання: шлях роздумів – цей шлях найшляхетніший, шлях наслідування – це шлях найлегший і шлях досвіду – цей шлях найгірший» (Конфуцій).....87

Литвинюк Ярослава

Гендерні стереотипи в рекламі: як вони формують суспільні погляди?.....89

Молчанова Олеся

«Люди, у яких досить багато вад, найпершими помічають їх в інших» (Френсіс Бекон).....93

Петришина Анастасія

«Ти така сонячна».....94

Плакида Ольга

«І ніхто не може вбити в собі зло, коли не втямить спершу, що таке зло, а що добро» (Григорій Сковорода).....95

Решетюк Ілля

Сирійський конфлікт як дзеркало криз ХХІ століття.....97

Сас Софія

Людина та інструменти: як технологія впливає на нас.....98

Сирота Крістіна

Чесність: не правило, а переконання.....100

Ткачук Максим

«Те, що нас не вбиває, робить нас сильнішими» (Фрідріх Ніцше).....101

Цебринська Марія

«Вільний – той, хто може не брехати» (Альбер Камю).....102

Шевченко Олена

«Фраза, яка змінила моє життя».....103

Шинкарук Вікторія

Що дасть мені в майбутньому дотримання академічної доброчесності в університеті?.....104

Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФІЛОСОФІЇ ТА ПОЛІТОЛОГІЇ

УДК 141.32

АВГУСТИНОВА Ангеліна,
студентка IstP1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

ФІЛОСОФІЯ ІСНУВАННЯ: ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ

У статті досліджено актуальність екзистенціальної концепції людини як однієї з ключових у сучасній філософії. Розглянуто основні положення екзистенціалізму, зокрема поняття свободи, відповідальності, автентичності, абсурду та екзистенційної тривоги. Проаналізовано погляди таких мислителів, як Мартін Гайдеггер, Жан-Поль Сартр, Альбер Камю та Карл Ясперс, а також їхній внесок у формування розуміння людського буття. Особливу увагу приділено значенню екзистенціальної філософії для осмислення особистого вибору, моральної відповідальності та пошуку сенсу життя в умовах сучасного світу.

Ключові слова: екзистенціалізм, філософія існування, свобода, відповідальність, автентичність, сенс життя, буття.

Екзистенціалізм як філософський напрям сформувався на початку ХХ століття, хоча його витoki простежуються ще в ХІХ столітті. Ця течія виникла як відповідь на глобальну духовну та соціальну кризу, що охопила західне суспільство в період занепаду традиційних гуманістичних цінностей. Вона стала своєрідним вираженням глибоких потрясінь, із якими зіткнулася західна цивілізація в ХХ столітті, і згодом набула широкого поширення в інтелектуальному середовищі, отримавши статус «філософії людини ХХ століття».

Екзистенціальна філософія мала великий вплив на свідомість людей. Серед причин розповсюдження і впливу екзистенціалізму можна відзначити дві: по-перше, пропагування екзистенціалізму у формі літературних творів (оповідань, драм), особливо Сартром і Камю; по-друге, дві світові війни, які продемонстрували великі можливості людини, як в напрямку жорстокості, так і героїзму.

Обидві війни, а особливо II світова війна, показали трагічність людської долі та безсилля людини щодо насильства, поставили питання про сенс людського життя.

Екзистенціалізм хотів відповісти на ці питання і на думку багатьох, відповів, хоча й ці відповіді були частково сумні. Відповіді на життєві питання мали подвійну форму – атеїстичну і теїстичну. Звідси й два види: атеїстичний – Гайдеггера і Сартра, теїстичний – К'єркегора і Марселя.

Засновником ідейних основ екзистенціалізму вважається данський мислитель Сьорен К'єркегор, який, критикуючи концепції Г. Гегеля, підкреслював значення індивідуальної суб'єктивності та вважав духовність найвищою людською цінністю. Саме він першим вжив поняття «екзистенції», описуючи через нього внутрішнє буття людини, яке поступово переходить у її зовнішнє існування [4, с. 44]. Оскільки К'єркегор дотримувався радикальних релігійних поглядів, він розробив концепцію людського існування, що включала три рівні екзистенції: естетичний, етичний (раціональний) і найвищий – релігійний (духовний), що детальніше розглядає В. Стеценко [4, с. 45].

К'єркегор приділяв особливу увагу поняттям екзистенційного страху, тривоги та віри, розглядаючи їх на прикладі біблійної притчі про Авраама, якому Бог наказав вбити Ісаака («Страх і тремтіння», 1843). Віра та довіра до Бога стали для Авраама шляхом подолання екзистенційної дилеми, так само, як і для людини загалом. У цьому контексті віра постає не лише як вибір цінності, а передусім як спосіб уникнення розпачу. Ці ідеї були пізніше розвинуті іншими представниками екзистенціалізму, зокрема Ж.-П. Сартром, який детальніше аналізує їх у своїй праці «Екзистенціалізм – це гуманізм».

Представником релігійної (християнської) течії екзистенціалізму також був німецький філософ Карл Ясперс, хоча сам він, як і М. Гайдеггер, не вважав себе екзистенціалістом. У роботі «Духовна ситуація часу» Ясперс пропонує власну концепцію людського буття, головним принципом якої є поняття трансцендентності – здатності особистості виходити за межі самої себе. На його думку, людина завжди є більшою, ніж вона про себе знає, а її існування передбачає свободу та можливість вибору власного шляху. Важливим поняттям у концепції Ясперса є межові (граничні) ситуації – моменти, коли людина стикається з перешкодою, після якої існує лише безвихідь. Вони спричиняють кризу, зіткнення з онтологічною порожнечою, але водночас дозволяють особистості пізнати глибинні основи буття, відмовившись від суто раціонального підходу.

Екзистенціалізм часто розглядають як найбільш гуманістично орієнтовану філософську течію. Особливо це простежується в працях Ж.-П. Сартра, який був скептиком і нігілістом, зокрема у «Екзистенціалізм – це гуманізм». Сартр підкреслює значення індивідуальної суб'єктивності, свободи вибору та відповідальності за власне існування. Він відкидає ідею Бога та божественного задуму, наголошуючи, що людина сама створює себе через власні вчинки.

Основна теза, яка об'єднує всіх екзистенціалістів, полягає в тому, що «існування передує сутності». Це означає, що немає наперед визначеного сенсу людського буття – кожна людина сама надає йому значення своїми діями та рішеннями.

Французький мислитель, екзистенціаліст Альбер Камю, досліджуючи проблему сенсу життя в абсурдному світі, у своїй відомій праці «Міф про Сізіфа» [2], порушує питання: «Чи варте життя того, щоб його прожити?». Автор аналізує почуття абсурду, яке виникає, коли людина усвідомлює безглуздість свого існування, адже в такі моменти вона змушена робити вибір: повернутися до буденного життя чи прийняти цей абсурд і знайти в ньому власний сенс. Камю

стверджує, що справжній бунт проти абсурду полягає не у втечі від нього (наприклад, через самогубство), а у прийнятті його як частини буття.

У праці «Міф про Сізіфа» мислитель демонструє концепцію прийняття абсурдності світу. Сізіф, приречений на нескінченну працю, усвідомлює свій стан, проте не прагне змінити його. Він знаходить спокій у цьому розумінні і навіть певне задоволення в боротьбі [2].

Саме це, на думку Камю, і є справжнім проявом людської свободи – прийняття світу таким, яким він є, без ілюзій і надій на зміну долі.

Вивчення екзистенціальної концепції буття є важливим, оскільки ця філософія акцентує увагу на особистісному виборі, кризових станах людини, її страхах і пошуках сенсу життя. Представники екзистенціалізму, як релігійні, так і атеїстичні мислителі, одноставно відкидають будь-які форми об'єктивізму та сприймають людину як унікальну духовну істоту, що самостійно визначає власне життя.

Попри те, що екзистенціалізм часто виглядає як песимістичний світогляд, насправді його ідеї підкреслюють важливість індивідуального вибору, відповідальності та свободи. Кризові стани, такі як тривога, страх, усвідомлення смерті та абсурду, є невід'ємною частиною людського досвіду. Однак саме вони змушують людину пробуджувати власну свідомість, замислюватися над своїм існуванням і приймати життя таким, яким воно є.

Отже, екзистенціалісти наголошують, що сенс буття не є заданим наперед – людина сама визначає свою сутність через вибір і дії. Відповідно, єдиний спосіб пізнати буття – це прожити його, усвідомлюючи власну відповідальність за своє існування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Іванчук В. В. Екзистенційний аналіз проблеми відчуження у вченні К. Ясперса. *Вісник Донбаського державного педагогічного університету*. Серія: Соціально-філософські проблеми розвитку людини і суспільств. №1 (8). 2018. С. 131-138. URL: http://vsfp.ddpu.edu.ua/article/view/188082/pdf_41
2. Камю А. Міф про Сізіфа: есе про абсурд. Дані книжки URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3221>
3. Макарова А. О. Детермінованість вибору: свобода чи щастя (на матеріалі творів «Екзистенціалізм – це гуманізм» та «Нудота» Ж.-П. Сартра). *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. Філософські науки. Вип. 115. 2016. С. 139-144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_115_37
4. Стеценко В. Екзистенціалізм як «філософія людини» XX сторіччя. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. №4. С. 44-54. URI: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/27409>

УДК 327(5-15)(=222.5)

БІЛИК Анастасія,
студентка IstP1-B22 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент НАЙЧУК Антон

КУРДСЬКЕ ПИТАННЯ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ: БОРОТЬБА ЗА НАЦІОНАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ

У роботі висвітлено сучасний стан курдського питання на Близькому Сході, проаналізовано його історичні витоки, географічні межі розташування курдських громад та демографічні особливості.

Ключові слова: *Курди, Курдистан, Близький Схід, автономія, курдське питання, Робітнича партія Курдистану.*

Курди – іранська етнічна група, котра походить із гірського регіону Західної Азії, відомого як Курдистан. Цей регіон охоплює південно-східну Туреччину, північно-західний Іран, північний Ірак і північну Сирію. Слід зазначити, що давні курдські громади існували і в інших регіонах, зокрема в Анатолії (Туреччина) та Хорасані (східний Іран), а сучасні діаспори сформувалися, зокрема у Стамбулі та Західній Європі, перш за все в Німеччині. Згідно з оцінками наприкінці 2010-х років, чисельність курдів перевищувала 37 мільйонів осіб, де найбільша група мешкала в Туреччині, що складає приблизно 18 мільйонів людей або до 20% населення країни. Таке числове розмаїття ускладнює демографічні дослідження, адже курди розкидані між чотирма державами, однак їхній вплив на внутрішню політику та регіональні конфлікти не можна недооцінювати [1].

Сьогодні курдське питання знову опинилося в центрі як регіональної, так і міжнародної політики. Події останніх десятиліть – від політичної турбулентності в Туреччині до трансформацій у Сирії – створили нову хвилю інтересу до статусу курдського народу на Близькому Сході. Проблематика цього питання ускладнюється сучасними геополітичними реаліями, внутрішніми розбіжностями між курдськими групами та впливом зовнішніх сил, що мають власні стратегічні інтереси в регіоні.

У першій чверті XXI століття курдські землі демонструють різні рівні політичного розвитку, оскільки вони поділені між Туреччиною, Сирією, Іраном та Іраком. Найсприятливіші умови для курдів створилися в Іраку, де курдська автономія на півночі країни дозволяє реалізувати певні політичні та культурні амбіції, а курдський рух вносить значний вклад у місцеве управління. У той же час у Сирії, охопленій тривалою війною, і в Туреччині, де уряд протягом століть веде боротьбу з курдським національним рухом, ситуація набуває особливої гостроти [2].

Турецький контекст курдського питання має особливе значення, адже тут справа набуває як безпекового, так і політичного характеру. Збройний конфлікт

між урядом Туреччини та Робітничою партією Курдистану (РПК), яку влада вважає терористичною організацією, триває з 15 серпня 1984 року. За час конфлікту загинуло понад 40 тисяч осіб, серед яких були численні курдські цивільні, журналісти та політичні діячі. Перший період активних бойових дій закінчився 1 вересня 1999 року, коли керівництво РПК оголосило одностороннє припинення вогню, проте збройне протистояння поновилося у червні 2004 року, а з 2011 року ситуація надалі загострювалася. У 2013 році урядові сили затримали лідера РПК Абдуллу Оджалана, що стало поштовхом до перегляду позицій обох сторін. 21 березня 2013 року Оджалан оголосив про припинення збройної боротьби, наголошуючи на необхідності мирних переговорів, хоча згодом курдський рух і події на політичному фронті свідчать про те, що процес мирного врегулювання залишається не стійким [4].

У Сирії курди становлять найбільшу національну меншину, нараховуючи до 1,5 мільйона осіб, що становить близько 9% населення країни. Протягом громадянської війни 2011 року, коли урядові війська почали залишати численні райони, курди отримали можливість створити де-факто автономію в північних і північно-східних регіонах, неофіційно званих «Сирійським Курдистаном» або «Західним Курдистаном». Курдська мова там стала другою за популярністю після арабської, хоча до початку війни не було можливості офіційно користуватися нею в багатьох сферах життя. Політичне самоврядування отримало імпульс з утворенням Вищої курдської ради та підписанням угоди в Ербілі, що заклало підвалини для створення автономних територій. Під керівництвом «Демократичного союзу» (PYD) курди Сирії, отримавши успіхи у боротьбі проти ІДІЛ, створили перехідні цивільні адміністрації, що згодом призвело до проголошення автономних провінцій – Афрін, Кобань і Джізре. Проте відносини з сусідньою Туреччиною залишаються напруженими, адже остання вважає PYD терористичною організацією і неодноразово проводила військові операції в цих регіонах. Деякі курдські угруповання були змушені вивести свої сили за межі 30-кілометрової зони від турецького кордону, що підкреслює складність безпеки в регіоні [1].

Іракський Курдистан, на відміну від інших частин, здобув формалізовану автономію, що ставить його в окрему позицію щодо курдського питання. Економічні зв'язки, зокрема у нафтовій та газовій сферах, здійснюються у значній мірі з обхід центральних владних структур, що сприяє посиленню місцевого курдського руху. Цей регіон перетворився на новий осередок політичної консолідації для курдів, а також відіграє роль платформи у протистоянні з іншими регіональними гравцями [2].

На міжнародній арені курдське питання є важливим інструментом впливу глобальних держав та регіональних блоків. США, незважаючи на часткове виведення своїх військ з Іраку, зберігають міцний політичний вплив в Іракському Курдистані і розглядають курдський чинник як важливу складову своєї зовнішньої політики щодо Сирії, Ірану та інших країн регіону [3]. Ізраїль традиційно розглядає курдів як потенційних союзників, а Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати використовують курдський чинник у своїх стратегіях протистояння з Іраном. Європейські країни, серед яких Німеччина,

Франція та Велика Британія, підтримують курдів через гуманітарну допомогу та правозахисні ініціативи, а курдська діаспора, чисельністю близько 2,5 мільйонів осіб у Європі, активно лобіює їхні інтереси на міжнародній арені. Зокрема, у Туреччині політична партія HDP знаходить союзників серед європейських лівих сил, тоді як Іракський Курдистан отримує інвестиції від провідних європейських компаній [1].

На тлі глобальної боротьби проти тероризму та спрямованості на стабілізацію регіону, країни Західної Європи та Франція особливою мірою підтримують діалог між курдами та урядом Сирії. Президент Франції Еммануель Макрон наголосив, що для побудови стабільної та інклюзивної Сирії всі сили, що брали участь у боротьбі з тероризмом, зокрема сирійські курди у складі Сил самозахисту (SDF), мають знайти своє місце у національній військовій структурі. Ця позиція підкреслює як інтерес до захисту прав людини та стабільності, так і значення курдського чинника для майбутнього регіону [4].

Значну увагу в курдському питанні приділяють також міжнародні організації, зокрема ООН, а також громадські та правозахисні організації, такі як Amnesty International. Вони концентрують свої зусилля на гуманітарних аспектах ситуації, підтримуючи внутрішньо переміщених осіб та захищаючи права людини. Мирні процеси, спрямовані на врегулювання конфліктів, отримують підтримку як у рамках регіональних ініціатив, так і на глобальному рівні [1].

Таким чином, курдське питання на Близькому Сході є надзвичайно складною проблемою, що поєднує мирні переговори, геополітичні суперечки та гуманітарні виклики. Головними імпульсами для підвищеної уваги до цієї проблематики є не лише прагнення до встановлення регіональної автономії та можливість стабілізації ситуації через мирне врегулювання, але й економічні інтереси щодо контролю над нафтовими ресурсами. Глобальні гравці – від Туреччини, США та Ізраїлю до Франції, Європейських країн та різноманітних міжнародних організацій – у своїх стратегіях враховують курдський чинник, розглядаючи його як інструмент впливу на внутрішню політику країн регіону, протидію тероризму та забезпечення стабільності на Близькому Сході.

Попри те, що повноцінна незалежність для курдів залишається політично складним завданням, поступове укріплення автономних структур в Іраку та потенційно у постасадівській Сирії свідчить про певний прогрес у забезпеченні курдського народу його прав і визнання його як суб'єкта політичного життя. Цей процес, однак, продовжує викликати суперечності як всередині курдського руху, так і серед зовнішніх міжнародних партнерів, що робить питання курдів одним із найважливіших і найактуальніших на сучасній політичній арені Близького Сходу [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Борділовська О.А. Моделі врегулювання курдської проблеми: досвід чотирьох близькосхідних країн. *Гілея: науковий вісник*. 2014. № 86. С. 397–403. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_86_100 (Дата звернення: 05.05.2025)

2. Голуб В. Становище курдської меншини на території Туреччини, Іраку, Ірану та Сирії наприкінці XX – на початку XXI ст. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Міжнародні відносини». 2010. Вип. 2. С. 154–163.
3. Кадір А. Відносини Іракського Курдистану з Ісламською Республікою Іран: політичний, економічний та ідеологічний аспекти. *Регіональні студії*. 2018. № 15. С. 57–63.
4. Філоненко І. Курдський сепаратизм: причини та наслідки. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка*. Серія: географія. 2019. № 2. С. 67–74.

УДК 327(100):004.773.6

БОДНАР Юлія,
студентка РІ-В23 групи
Науковий керівник:
к. філос. н., доцент **ЧАБАНОВ Василь**

ВПЛИВ ДОНАЛЬДА ТРАМПА НА СВІТОВУ ПОЛІТИКУ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ: X, TRUTH SOCIAL

У статті згадано відомості про взаємодію Трампа із соціальними мережами, зокрема випадок блокування його акаунту у Твіттері у 2021 році та створення Truth Social, особливості його комунікації та поведінки в мережі Інтернет, та вплив цього на світову політику в цілому.

Ключові слова: Дональд Трамп, соціальні мережі, X, Twitter, Truth Social, політика, мережа Інтернет, США, політичний діяч, президент.

Дональд Трамп – один із найбільш популярних та впливових політиків початку 21 століття. Його біографія досить багатогранна: особистий бізнес, безліч фінансових криз, двічі номінація на премію «Еммі», зіграні ролі в популярних фільмах, книги його авторства, судові справи та два терміни президентства.

Сполучені Штати Америки – надзвичайно сильна держава, тому її лідер автоматично стає одним із лідерів всього політичного світу. Однозначно Трамп має вплив на різні країни та їх очільників, може спілкуватися на рівні з будь-ким, але частіше в поведінці для нього притаманна зверхність, він може дозволити собі нехтувати дипломатією та правилами етикету (наприклад випадок під час зустрічі з королевою Єлизаветою у 2018 році. В усіх соціальних мережах усі поширювали цей випадок). Дуже часто його поведінка є дивною та неоднозначною.

Трамп за часту різко реагує на певні речі чи заяви, що стосуються чи то його особистості, чи зовнішньої або внутрішньої політики США. Він час від часу дає інтерв'ю, певні коментарі, виступає з промовами, і саме в ці моменти зазвичай робить різкі влучні заяви, які після цього обговорюються в світі декілька днів.

Але окрім живого спілкування з журналістами, Дональд Трамп використовує ще один засіб поширення своїх ідей та комунікації з виборцями – це соціальні мережі. Тут теж не все так просто. Адже Президент США має офіційні сторінки у всіх найпопулярніших соцмережах, але найбільша активність його в Twitter та в Truth Social.

У 2021 році відбулася цікава історія. Усе почалося 6 січня. Цього дня Конгрес повинен був остаточно затвердити підсумки президентських виборів, перемогу на яких здобув кандидат від демократів Джо Байден. Після мітингу і виступу на ньому Дональда Трампа, його прихильники по його ж заклик вирушили «висловлювати незгоду» під стінами Капітолію. Протест вийшов з-під контролю, мітингувальники увірвалися до будівлі Конгресу – під час штурму загинуло чотири прихильника Трампа і один поліцейський, який охороняв будівлю. Через кілька годин результати виборів усе ж затвердили. Трамп опублікував через Twitter відеозвернення, у якому закликав прихильників покинути Конгрес, проте вкотре назвав вибори вкраденими. Через це соцмережа позначила пост як такий, що містить помилкові твердження і заборонила його репости.

7 січня вже майже експрезидент продовжив публікувати пости про «крадіжку голосів», за що акаунт Трампа тимчасово заблокували. 8 січня з'явилися нові пости: в одному з них Трамп писав, що не допустить неповаги до мільйонів своїх виборців, а в іншому – що не піде на інавгурацію Байдена.

Співробітники Twitter визнали, що заяви можуть спровокувати нові заворушення, подібні тим, що сталися 6 січня на Капітолійському пагорбі. У зв'язку з цим акаунт остаточно заблокували [1].

Варто зазначити, що у Трампа було 88 мільйонів підписників. Він звик використовувати Твіттер активно, як основну соціальну мережу у своїй комунікації з людьми. Трамп використовував Twitter, щоб ображати супротивників, підбадьорювати союзників, звільняти чиновників, заперечувати «фейкові новини» та висловлювати скарги – часто з великими літерами та знаками оклику, щоб підкреслити свою думку.

Попри те, що критики називали його твіти потоком дезінформації, платформа допомогла йому обходити фільтри ЗМІ та миттєво встановлювати зв'язок із майже 89 мільйонами підписників.

Його твіти також були відомі орфографічними помилками та іноді змушували вгадувати зміст [2].

Після цього різні політичні діячі почали коментувати цю ситуацію. Хтось підтримав президента, наприклад британський політик Найджел Фарадж, американська політикиня Ніккі Хейлі. А Грег Карлстром, кореспондент The Economist, навпаки сказав, що «є вагомі підстави для вигнання Трампа з цієї платформи». У мережі Інтернет почали з'являтися такі заголовки «Син чинного президента США Дональд Трамп-молодший вважає, що в Америці свобода слова померла після жорсткого блокування в сервісі мікроблогів Twitter облікового запису його батька» [3].

Після цього інциденту Трамп не розгубився, а просто створив свою соціальну мережу – Truth Social (TRUTH Social). Він оголосив про цю новину 20

жовтня 2021 року. Реліз даної програми відбувся 21 листопада. Все це було створено завдяки Trump Media & Technology Group (компанії, що належить самому Трампу). Після цього знову почався шквал критики, адже візуально дана мережа схожа на Твіттер. Деякі журналісти з The Independent казали, що мережа є загрозою демократії [4]. А The Irish Times повідомили, що бачать схожість Truth Social з газетою «Правда», яка видавалася КПРС в Радянському Союзі [5].

Під час запуску програми були деякі технічні проблеми. Мережа не набула шаленої популярності і у Трампа було всього лиш 140 000 підписників на початку березня 2022 року. Він був незадоволений таким результатом. Але важливо зазначити те, що Trump Media не повідомляє кількість користувачів Truth Social.

Потім почалися фінансові проблеми. Із перших днів програма зазнавала збитків. Запущена у жовтні 2021 року соцмережа у 2022 та у першій половині 2023 року втратила 31,6 мільйона доларів. У 2022 році Truth Social принесла прибуток у розмірі 50,5 мільйонів доларів, тоді як чистий обсяг продажів сягнув лише 1,4 мільйона доларів. У першій половині 2023 року компанія втратила 23 мільйони доларів, а її чистий обсяг продажів склав 2,3 мільйона доларів [6].

І надалі Truth Social має фінансові питання та не приносить прибутку. Trump Media and Technology Group повідомила, що компанія отримала 837 000 доларів доходу за другий квартал 2024, витративши при цьому мільйони доларів на судові витрати, пов'язані з її лістингом на фондовому ринку [7].

Ще варто додати, що мережа працює лише в низці країн, серед яких США, Канада, Бразилія й Австралія [8]. За іншими даними офіційно соціальна мережа працює у США, Канаді, Бразилії, Японії, Німеччині, Туреччині та Австралії. В Україні ні. Незалежні фактчекери з AFP Fact Check надіслали запит до Trump Media and Technology Group, якій належить Truth Social, щодо блокування мережі в Україні. Представник компанії повідомив, що вона ніколи не була доступною в Україні.

Заяву про блокування Truth Social також спростував речник Міністерства закордонних справ України Георгій Тихий. Він вказав, що соціальна мережа працює лише у певних країнах, до переліку яких Україна не входить [9].

Чому власна мережа такого відомого впливового політика не працює усюди по всьому світу? Можливо, це така ідея, така особливість комунікації Трампа зі світом, чи це можливо пов'язано з фінансовими питаннями самої компанії президента. Ще один аспект це модифікована версія програмного забезпечення Mastodon, яку платформа використовує. І це може впливати на її доступність в різних регіонах.

Для Дональда Трампа соціальні мережі – це пряме спілкування з електоратом та іншими політиками. Це можливість оминати традиційні засоби масової інформації. Він використовував Твіттер для спілкування з широкою громадськістю. І це дозволяло безпосередньо доносити своє (думки, критику опонентів, поширення дезінформації), формуючи власну інформаційну бульбашку. Майже всі твіти політика ставали новинами кожного дня. Адже зазвичай це різкі та провокаційні заяви, які миттєво могли змінювати політичний ландшафт. Звичайно все це впливає на громадську думку як в США, так і за

кордоном. Часто це призводить до непередбачуваності та напруженості у міжнародних відносинах. Наприклад: виникнення дипломатичних непорозумінь чи вплив на фінансові ринки (що є зараз дуже актуальним). Інколи дописи підривають довіру до демократичних інститутів.

Truth Social стала альтернативою після блокування в X (Twitter). Мережа має значно меншу аудиторію. Він комунікує там з найбільш відданими прихильниками. Але варто згадати, що в багатьох країнах світу люди просто не мають доступу до неї. Наприклад, Трамп постійно якось коментує різні ситуації щодо України, знаючи, що самі українці не зможуть побачити це напряду. Лише можливо дізнаються через новини.

Але бачимо, що Трамп повернувся в Твіттер після розблокування його акаунту, це дає зрозуміти нам, що все-таки ця платформа є важливою для нього. І він сам розуміє, що комунікація саме в Твіттері є активнішою та приносить більший результат.

Отже, можемо зробити висновок, комунікація Дональда Трампа в соціальних мережах має свою історію та особливості. Це цікавий процес, що характеризується певними подіями. Трамп впливає на політику світу через свої дії та думки, які він поширює в мережі Інтернет. В цьому є і позитивні, і негативні сторони. З позитивного: швидка комунікація, можливість зворотного зв'язку, відкритість політичного лідера. Негативне: різкі заяви, дезінформація, підрив довіри до демократичних інститутів, жорстка критика опонентів, постійна швидка зміна політичного ландшафту та в цілому не розуміння реального ставлення Трампа до певних політичних лідерів чи глобальних ситуацій в цілому (як приклад, війна в Україні та ставлення Трампа до нашого Президента). Але можна загалом сказати, що саме таке ведення соціальних мереж і є особливістю політики Дональда Трампа.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. URL: <https://rubryka.com/article/trump-twitter/>
2. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-55590485>
3. URL: <https://web.archive.org/web/20211021173527/https://www.independent.co.uk/voice/s/trump-truth-social-threat-democracy-b1942866.html>
4. URL: <https://web.archive.org/web/20211021173527/https://www.independent.co.uk/voice/s/trump-truth-social-threat-democracy-b1942866.html>
5. URL: <https://techno.nv.ua/ukr/it-industry/socmerezha-trampa-truth-social-prinosit-milyonni-zbitki-50368169.html>
6. URL: <https://www.washingtonpost.com/technology/2024/08/09/trump-media-loss-quarter/>
7. URL: <https://suspilne.media/953495-ukraina-ne-blokuvala-dostup-do-socmerezhi-trampa-mzs/>
8. URL: <https://voxukraine.org/nepravda-v-ukrayini-zablokuvaly-sotsialnu-merezu-truth-social>

УДК 141.72(091)

БОДНАРЧУК Вікторія,
студентка IstP1-B23 групиНауковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

ВИНИКНЕННЯ ФЕМІНІСТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ: ЧОТИРИ ХВИЛІ ЗМІН

У статті досліджено зародження феміністичних ідей від перших думок до формування сучасної теорії. Розглянуто чотири хвилі феміністичного руху, вплив суспільних змін і культурних факторів на його розвиток. Окремо розглядаються ключові постаті та філософи, що сприяли становленню феміністичної теорії, а також роль соціальних змін та боротьби за рівність у формуванні сучасної феміністичної свідомості. Звернено увагу на багатоманітність підходів у фемінізмі, підкреслюючи важливість взаємодії між різними течіями та їхній внесок у досягнення теоретичної зрілості руху.

Ключові слова: фемінізм, жінки, дискримінація, гендерна рівність, боротьба за рівні права, вибір.

Актуальність теми. Формування феміністичної свідомості є актуальною темою в сучасному суспільстві, оскільки, незважаючи на досягнутий прогрес у сфері гендерної рівності, багато стереотипів та упереджень щодо ролі жінки все ще зберігаються.

Мета публікації. Дослідити виникнення феміністичних ідей, а також якими суспільними обставинами і змінами в культурі було зумовлено появу руху. Простежити зміни і еволюцію феміністичного руху.

Основний виклад матеріалу. Фемінізм – це соціально-політичний, культурний рух та інтелектуальний рух, спрямований як на досягнення рівних прав жінок, так і на встановлення нового порядку, в якому стандарти і система цінностей не визначалися б чоловічими мірками [5, с. 664]. Протягом десятиліть цей рух переживав численні етапи, від боротьби за основні права, такі як право на голосування, до пошуку більш глибоких змін у суспільних уявленнях і структурах. Шлях фемінізму розділяють на чотири хвилі, остання триває й досі.

Зачатки фемінізму датуються кінцем XIII – початком XIX століття, коли серед людей почали поширюватися думки про те, що жінка займає пригноблене положення в суспільстві патріархату. Однак деякі дослідники вважають, що першим феміністом був Платон, який у своїй праці «державна» міркував про соціальну участь жінки у формуванні держави, він став першим філософом, який торкнувся цієї теми: «Однакові природні властивості зустрічаються у живих істот тієї й іншої статі і за своєю природою як жінки, так і чоловіка можуть брати участь в усіх справах» [7, с. 88]. І хоча Платон був далекий від ідеї зрівняння жінки в правах із чоловіком, усе ж таки він високо цінував розумові здібності жінок і вказував на обов'язок держави зробити становище відповідним її природному призначенню [1]. Разом з цим інші науковці вважають, що зародження феміністичних ідей можна віднести до епохи

Відродження, коли Христина Пізанська написала твір «Книгу про Град жіночий» [6], в якому розвіювала стереотипи, щодо місця жінок у тогочасному суспільстві. Вона стала причиною виникнення у XV ст. теоретичних «суперечок про жінок». Проте тогочасні жінки-захисниці не називали себе феміністками, а «адвокатами жінок» або «захисницями прав жінок». Уперше вимоги щодо рівноправ'я були озвучені жінками під час Війни за незалежність в США (1775 – 1783), коли перша американська феміністка Ебігейл Адамс сказала: «Ми не будемо підкорюватися законам, в прийнятті яких ми не брали участі, і владі, яка не представляє наші інтереси» [3].

Термін «фемінізм» використав французький філософ Шарль Фур'є в першій третині XIX ст., а вже в середині цього століття вибухає перша хвиля фемінізму (середина XIX ст. – початок XX ст.) саме тоді виникає феміністична свідомість: визнання жінками того, що до них ставилися неоднаково як до групи і що їх підпорядкування соціально створюється та підтримується системою, яку можна замінити колективними діями [2]. Велику роль зіграв суфражизм, який виник у Великій Британії. Суфражистки боролись за надання жінкам виборчого права, а також проти дискримінації жінок у правовому полі, політичному та економічному житті. За право на розлучення та рівні з чоловіком права на своїх дітей, за право розпоряджатися своїм спадком або заробленими грошима. Це була природна реакція індустріального суспільства на урбанізацію. Жінки з найбільш вразливих прошарків населення були змушені йти працювати на заводи та фабрики, однак отримували вони заробітну платню значно меншу, ніж чоловіки. До того ж, тоді жінки зовсім не мали політичних прав, не могли володіти власністю та опікуватися дітьми без чоловіка [3].

Фемінізм «другої хвилі» характеризується організованою боротьбою за фактичну реалізацію прав жінок, визнаних на законодавчому рівні. Розпочинається протестними виступами у 60-70-х роках XX століття у США та Європі. Основоположницею та теоретикинею фемінізму «другої хвилі» вважається Симона де Бовуар завдяки власній праці «Друга стаття» (1949) [8]. Спільна вимога феміністок «другої хвилі» – боротьба за право не лише обирати, але увійти самим у владні структури. Феміністський рух цієї хвилі боровся за те, щоб жінки відкривали свої власні банківські рахунки без згоди чоловіка, засуджував насильство в сім'ї та сексуальні домагання саме сексуальне насильство було центральною темою руху: за право вибору народжувати чи ні, право на аборти; за припинення гендерної дискримінації; покликані усунути фактичні та юридичні нерівності.

На початку 1990-х років почалася третя хвиля фемінізму, і на порядку денному виникло питання про тіло й тілесність, питання гендеру, проблема об'єктивації та сексуалізації жіночого тіла в суспільстві. Феміністки третьої хвилі говорять про домашнє насилля, сексуальні домагання, фемінітиви в мові й репродуктивні права жінок, піднімається питання про контрацептиви, також виступають проти дитячих шлюбів, або шлюбів за не згодою, засуджується жорстоке поводження з дітьми, наголошується на

несправедливості розподілу домашніх обов'язків і реалізації свого потенціалу.

На основі гендерних проблем та расової дискримінації було створено термін «інтерсекційність», щоб вказати перетин багатьох ознак дискримінації. Феміністки третьої хвилі поставили під сумнів переконання попередниць і почали застосовувати феміністичну теорію до ширшого кола людей, раніше не включених до феміністичної діяльності [4, с.72].

Четверту хвилю вважають продовженням третьої, яка бере свій початок у 2000-х роках. Наразі це є сучасний фемінізм, який дуже різноманітний і багатозначний. Він виступає: за фізичну та ментальну безпеку, за гідну оплату праці, за рівноправне батьківство та побут, повагу до жінок, а також більше дослідження жіночої анатомії, акцентується увага на тому, що у насиллі винен завжди насильник, проти гендерної ієрархії та стереотипних ролей, вживання фемінітивів в межах усіх робіт, більший відсоток жінок у політиці та на керівних посадах, за безпеку і захист від насилля.

Висновки. Феміністична свідомість – це не статичне явище, а динамічний процес, що розвивається разом із суспільством. Від перших голосів за базові права до глибоких структурних аналізів сучасності, кожна хвиля фемінізму відображає новий етап переосмислення ролі жінки у світі. Як зазначає Ребекка Уолкер, що бути феміністкою, означає інтегрувати ідеологію рівності та розширення прав і можливостей жінок в усі сфери життя; це пошук особистої ясності в часи руйнування системи задля об'єднання у спільноту з іншими жінками, якщо між ними існує розділення, це вміння розуміти владні структури з наміром їх зміни. Підтримка фемінізму означає визнання того, що історично жінки стикалися з численними обмеженнями, нерівністю та дискримінацією, і що ці проблеми ще досі існують у багатьох суспільствах. Бути феміністом означає виступати за рівні умови для кожного, зокрема рівний доступ до освіти, роботи, політичної участі й медичних послуг [9, с. 19].

Фемінізм спрямований на подолання гендерних стереотипів, які обмежують не лише жінок, а й чоловіків. Він закликає до свободи бути собою, без прив'язки до застарілих уявлень про «правильну» чоловічу чи жіночу роль у суспільстві. Крім того, фемінізм акцентує увагу на глобальних проблемах, таких як відсутність базових прав для жінок у багатьох країнах світу, зокрема права на освіту або безпечне життя. Ця боротьба не тільки захищає права жінок, а й покращує умови для всіх людей, зокрема через зміну суспільних структур, які шкодять усім, незалежно від статі чи гендерної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Сайт Гендерних Досліджень ННІ Історії і Філософії. Еволюція прав жінок та їх втілення в різних політико-правових доктринах. *Сайт Гендерних Досліджень ННІ Історії і Філософії*. URL: <https://gender-ck.inf.ua/articles/evolyuciya-prav-zhinok-ta-yih-vtillennya-v-riznih-politiko-pravovih-doktrinah> (дата звернення: 27.03.2025).

2. LibreTexts. 1.4: Хвилі фемінізму. URL: [https://ukrayinska.libretexts.org/Co%](https://ukrayinska.libretexts.org/Co%29.03.2025) (дата звернення: 29.03.2025).
3. Катерина Сакач. Студенти ЧНУ імені Петра Могили про актуальне: Від суфражисток до сучасного фемінізму: як жінки виборювали свої права. *Чорноморський національний університет імені Петра Могили*. URL: <https://chmnu.edu.ua/studenti-chnu-imeni-petra-mogili-pro-aktualne-vid-sufrazhistok-do-suchasnogo-feminizmu-yak-zhinki-viboryuvali-svoyi-prava/> (дата звернення: 01.04.2025).
4. Варич Д.Р. Передумови появи феміністичних рухів та чотири хвилі фемінізму // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Питання політології»*, 2024, випуск 45. С. 69-74.
5. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В.І. Шинкарук: Київ, Абрис, 2002. 742 с. https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf.
6. Christine de Pizan, *The Book of the City of Ladies*, Persea Books, 1982. 273 с. <https://archive.org/details/bookofcityofl00chri/page/n13/mode/2up?view=theater>
7. Бондаренко Н.О. Історичні аспекти розвитку вчень про права жінок. *Форум права*. 2011. № 2. С. 87–96.
8. Сімона де Бовуар. Друга стаття: в 2 т. Київ: основи, 1994. Т 1: 390 с. https://docs.google.com/viewer?url=https://shron1.chtyvo.org.ua/de_Bovuar_Simona/Druha_stat_Tom_1.doc
9. Корнєєва Т. О. Постмодерністський фемінізм, «постфемінізм», фемінізм третьої хвилі: проблеми термінології. *Магістеріум*. 2018. Випуск 71. Культурологія. С. 18-24.

УДК 32(73)(092):355.48(470:477)"2014/..."

ГАЙОВА Катерина,
студентка Р1-М24 групи
Науковий керівник:
к. політ. н., доцент ВІННІЧУК Ольга

АНАЛІЗ ПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ ДОНАЛЬДА ТРАМПА В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Проаналізовано політичний імідж Д. Трампа в контексті російсько-української війни. Досліджено основні комунікаційні стратегії Д. Трампа, включаючи його риторiku щодо України, позиціонування себе як «сильного лідера» та критичне ставлення до адміністрації Дж. Байдена. Особливу увагу приділено його економічному прагматизму, націоналістичним меседжам і застосуванню соціальних мереж для впливу на громадську думку. Доведено, що імідж Д. Трампа ґрунтується на популізмі, спрощених наративах і акценті на національних інтересах США, що суттєво впливає на його міжнародну політику та сприйняття його особистості як лідера.

Ключові слова: політичний імідж, російсько-українська війна, міжнародна безпека, популізм, Twitter, комунікаційна стратегія, економічний прагматизм, політична риторика.

Політичний імідж є ключовим чинником, що впливає на суспільну думку, міжнародні відносини та політичну легітимність лідерів у сучасному глобалізованому світі. В умовах триваючої російсько-української війни, яка трансформує систему міжнародної безпеки, а також на тлі ініціювання США підписати договір про корисні копалини, аналіз іміджу Д. Трампа набуває актуальності.

Наукова значущість дослідження полягає у необхідності оцінки впливу політичного іміджу президента США на стратегічні рішення в контексті сучасної міжнародної безпеки. Аналізуючи особливості сприйняття його образу серед американського суспільства, міжнародних партнерів та опонентів, можна краще зрозуміти тенденції розвитку політичних процесів у США та їхні наслідки для України.

Частково дослідженням політичного іміджу Д. Трампа приділяли увагу: О. Мелешенко (досліджувала механізм формування образу Трампа через соціальну мережу Twitter, а також як шляхом твітів Дональд Трамп дискредитує своїх опонентів); А. Ерліхман (вивчала використання різних стилістичних засобів у спілкуванні Д. Трампом для укріплення симпатій серед американських громадян; О. Пожарицька та В. Зеленський (досліджували стиль спілкування Дональда Трампа у соціальній мережі Twitter).

Таким чином, дослідження політичного іміджу 47-го президента США в період російсько-української війни та в контексті підписання стратегічно важливих міжнародних угод сприятиме розумінню закономірностей формування політичних наративів, їхнього впливу на міжнародні відносини та прогнозування подальшого розвитку світової політики.

З одного боку, президент ухвалює непередбачувані рішення, що створюють додаткову невизначеність у зовнішньополітичному курсі США щодо України та інших геополітичних акторів. З іншого боку, позиціонування Д. Трампа як прихильника ізоляціонізму та прагматичної зовнішньої політики може суттєво впливати на підтримку нашої держави у війні проти рф, а також на динаміку міжнародної торгівлі стратегічно важливими ресурсами.

Підписання договору про корисні копалини також є значущим фактором, що може змінити світову економічну рівновагу, зокрема у сфері енергетичної безпеки та технологічного розвитку. Це, у свою чергу, впливає на формування іміджу Д. Трампа як політика, здатного укласти вигідні економічні угоди, або ж як лідера, чий рішення можуть спричинити ескалацію міжнародних конфліктів.

Політичний імідж 47 президента США формується на основі поєднання жорсткої риторики, популізму та використання соціальних мереж, зокрема Twitter, як головного інструменту комунікації. Д. Трамп активно використовує стратегічне конструювання іміджу через комунікативні тактики, що включають самопозиціонування, атаку політичних опонентів та апеляцію до емоційної складової виборців [2; 3; 4].

Важливим елементом політичного іміджу Д. Трампа є його позиціонування як «лідера-реаліста», що виступає за пріоритет національних інтересів США. Водночас, дослідження А. Ерліхмана та К. Лупу свідчать, що його стилістика містить значну кількість гіперболізації, спрощених слоганів і прямих звернень, що створюють ефект «безпосереднього спілкування» з аудиторією [2].

Із початком повномасштабного вторгнення росії в Україну Д. Трамп неодноразово робив суперечливі заяви щодо війни, змінюючи свою риторику залежно від політичної кон'юнктури [1]. Аналіз його публічних висловлювань та активності в Twitter [6] свідчить про використання двох основних стратегій: по-перше – це критика попередньої адміністрації США, по-друге – заклики до «сильного лідерства». Д. Трамп позиціонував себе як альтернативу чинному президенту, звинувачуючи Дж. Байдена у слабкості та неефективній політиці щодо росії. Його заяви часто містили наратив про те, що вторгнення стало можливим саме через «некомпетентність» чинної влади. В риториці президента простежується образ «сильного лідера», який міг би уникнути конфлікту шляхом жорсткої дипломатії або економічного тиску. Водночас політик рідко висловлювався щодо конкретних механізмів підтримки України.

Комунікаційна стратегія Д. Трампа щодо українського керівництва залишається амбівалентною. З одного боку, він неодноразово заявляв про підтримку України як жертви агресії, однак з іншого – використовував риторику, що зменшує суб'єктність української влади. Д. Трамп апелював до корупційного наративу щодо українських еліт, що відповідало його попереднім заявам ще з 2019 року під час імпічментного процесу. Також 47-ий президент США скептично ставиться щодо військової допомоги. Хоча він і не виступав категорично проти підтримки України, про його висловлювання містили елементи сумніву щодо доцільності фінансування без належного контролю. [6]

Одним із важливих аспектів зовнішньополітичної стратегії США під керівництвом Д. Трампа є його підхід до енергетичних і ресурсних питань. Цей фактор є одним з найпоказовіших при аналізі іміджу даного політика, оскільки угода про природні ресурси України, яку 47-й президент має намір укласти, демонструє його вірність політиці «Америка понад усе». У контексті проекту договору про корисні копалини між США та Україною [7] його стратегія характеризувалась позиціонуванням угоди як «перемоги для США», зміцненням іміджу «сильного переговорника», і водночас скептичним ставленням до екологічних обмежень. Д. Трамп використовує традиційну риторику економічного націоналізму, підкреслюючи вигідність домовленостей для американської економіки. При цьому стратегія будується навколо меседжу про здатність укласти угоди, вигідні для США, на відміну від попередніх адміністрацій, хоча й простежується нехтування екологічною проблематикою, що відображає загальний підхід республіканців до ресурсної політики.

Аналіз політичного іміджу Д. Трампа у контексті російсько-української війни та ініціювання договору про корисні копалини демонструє фокусування уваги політика на економічному прагматизмі та національних інтересах США, відкидання методу управління попередньої влади та жорстка критика цих

методів, обмежене засудження 47-го президента США росії та наголос на переговорах, замість санкцій і визнання рф країною-терористом. При цьому політик двояко ставиться до України: підтримує на рівні заяв, але скептично ставиться щодо її влади та корупції.

Це узгоджується з попереднім аналізом його риторики [6], в контексті якого підкреслюємо використання Д. Трампом популістської, емоційно забарвленої та спрощеної мови. Таким чином, його іміджева стратегія спрямована на мобілізацію електорату та зміцнення позицій серед консервативного виборця США, що визначає його політичну поведінку на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Белесков М. Трамп проти Трампа. Що має зробити новий президент США для посилення переговорної позиції України з Росією? Аналіз Миколи Белескова. *Forbes*, 2025. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/ukraina-bez-nato-ta-sil-oboroni-pro-shcho-donald-tramp-mae-nagadati-putinu-shchob-posiliti-pozitsii-ukraini-u-viyni-ta-mozhlivikh-peregovorakh-rozpovidae-analitik-mikola-beleskov-20012025-26423>
2. Ерліхман, А. Стилiстичнi засоби вербалiзацiї образу Дональда Трампа (на матерiалi iнавгурацiйної промови). *Науковий вiсник Ужгородського унiверситету. Серiя: Фiлологiя*. Ужгород, Видавництво УжНУ «Говерла», 2017. Вип. 1 (37). С. 14–17.
3. Мелешенко О. Комунікативна стратегія конструювання позитивного іміджу (на матерiалi Твіттера Д. Трампа). *Вiсник Харківського національного унiверситету iменi В. Н. Каразіна. Серiя: Iноземна фiлологiя. Методика викладання iноземних мов*, 2020. Вип. 91. С. 42–49.
4. Мелешенко О. Руйнування іміджу політичного опонента як комунікативна стратегія твітінгу Дональда Трампа. *Південний архiв (фiлологiчнi науки)*, 2020. URL: <https://pa.journal.kspu.edu/index.php/pa/article/view/708/706>.
5. Пожарицька О., Зеленський В. Погляд на імідж політика зсередини: лінгвальні особливості дописів Дональда Трампа у Twitter. The 6th International scientific and practical conference “Global science: prospects and innovations” (February 1-3, 2024) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2024. С. 450–457 .
6. Профiль Дональда Трампа у Twitter. URL: x.com/realDonaldTrump
7. Свиридiюк Ю. Радник Трампа з нацбезпеки назвав чотири напрямки полiтики США щодо України та Росiї. *Суспiльне*, 2025. URL: <https://suspilne.media/955487-radnik-trampa-z-nacbezpeki-nazvav-cotiri-napramki-politiki-ssa-sodo-ukraini-ta-rosii>

УДК 141+17.03]:28(=411.21)"08/11"

ГРИНЧУК Тарас,
студент IstP1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ЕТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ В АРАБСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ: ВІД АЛЬ-ФАРАБІ ДО ІБН РУШДА»

У статті розглянуто етичні концепції видатних представників арабської філософії – Аль-Фарабі, Ібн Сіні, Аль-Газалі та Ібн Рушда, діяльність яких припадає на період із IX до XII століття, вони стали ключовими постатями у формуванні етичної думки ісламського світу, а також у процесі передачі античної філософської спадщини до середньовічної Європи.

Ключові слова: Араби, етика, мусульмани, іслам, середньовіччя, філософія, античність, релігія.

Огляд арабської філософської традиції неможливий без розуміння її тісного зв'язку з античною спадщиною, зокрема з працями Платона, Аристотеля та неоплатоніків. Вплив цих мислителів відіграв ключову роль у формуванні філософських ідей у мусульманському світі. Відзначаючи зростаючу роль перекладів грецьких текстів арабською мовою, можна зауважити, що цей процес не лише сприяв збереженню античної думки, але й відкрив можливість її подальшої розробки.

Арабська філософія розвивалася на перетині релігії, науки та етики, що дозволило їй представникам поєднувати логічний аналіз із моральними та метафізичними питаннями. Серед найвпливовіших філософів періоду середньовіччя можна назвати Аль-Кінді, Аль-Фарабі, Ібн Сіну (Авіценну), Аль-Газалі та Ібн Рушда (Аверроеса), які по-різному розглядали проблему моральності й добродесного життя.

Вивчення етичних концепцій у контексті ісламської філософії має важливе значення не лише для розуміння історичних особливостей розвитку моралі в середньовічному мусульманському світі, а й для аналізу сучасних етичних проблем.

Відомим мислителем був Абу Наср Аль-Фарабі, знаний у мусульманському світі як «Другий учитель» після Аристотеля та один із перших великих філософів арабської традиції, чий етичні концепції заклали фундамент для подальшого розвитку моральної думки в ісламському світі [1]. Його етика тісно пов'язана з уявленнями про щасливе життя, чесноти та ідеальну організацію суспільства, що відображає синтез ідей Платона, Аристотеля та ісламських принципів.

Для Аль-Фарабі щастя є найвищою метою людського існування, але воно досягається не через чуттєві насолоди, а через інтелектуальну та моральну досконалість. Він вважав, що справжнє щастя можливе лише тоді, коли душа

людини очищається від матеріальних бажань і спрямовується до пізнання істини та божественного. Ця ідея має виразний вплив аристотелівської етики, де щастя пов'язане з діяльністю розуму, але Аль-Фарабі адаптував її до ісламського контексту, наголошуючи на єдності знання та віри [2].

Чесноти в системі Аль-Фарабі є необхідною умовою для досягнення щастя. Він розрізняв теоретичні чесноти (пов'язані з інтелектом і пізнанням) та практичні чесноти (моральна поведінка у повсякденному житті). Людина, яка розвиває ці типи чеснот, стає здатною не лише до самореалізації, а й до внеску в добробут суспільства. Якості такі як справедливість, мужність і мудрість, Аль-Фарабі вважав основою для гармонійного співіснування, що нагадує платонівське бачення чеснот як інструментів управління державою [2].

Етичні погляди Аль-Фарабі значною мірою сформовані під впливом грецької філософії, зокрема праць Платона та Аристотеля, які стали доступними арабським мислителям завдяки перекладам у Багдаді в IX – X століттях. Від Платона Аль-Фарабі запозичив ідею ідеального суспільства, де правителі є філософами, а етика слугує основою управління. У творі «Держава» за авторством вище згаданого мислителя, правитель-філософ уособлює мудрість і справедливість, що резонує з уявленням Аль-Фарабі про «доброчесне місто». Однак Аль-Фарабі розвинув цю ідею, додавши до неї ісламський вимір: правитель має бути не лише мудрим, а й релігійно освіченим, щоб вести народ до божественної істини [3].

Від Аристотеля Аль-Фарабі перейняв концепцію розуму як основи моральності. У «Нікомаховій етиці» Аристотель стверджував, що щастя досягається через розумну діяльність, і Аль-Фарабі адаптував це, наголошуючи на ролі інтелекту в осягненні моральних принципів. Проте, на відміну від Аристотеля, який зосереджувався на індивідуальній етиці, спрямував ці ідеї на суспільний рівень, вважаючи, що щастя окремої людини неможливе поза межами «доброчесного міста». Його етика є синтезом платонівського ідеалізму та аристотелівського раціоналізму, переосмисленим у контексті ісламської культури [3, с. 142].

Роль етики в управлінні полягає в тому, що правитель має втілювати найвищі чесноти, такі як мудрість, справедливість, милосердя, та використовувати їх для виховання громадян. Аль-Фарабі стверджував, що без етичного лідерства суспільство деградує, адже моральність є основою законів і порядку. Він також наголошував, що етика правителя має бути підкріплена знанням філософії та релігії, що забезпечує баланс між раціональним і духовним аспектами управління.

На відміну від Платона, який зосереджувався на абстрактному ідеалі, Аль-Фарабі пропонував більш реалістичний підхід, враховуючи соціальні та релігійні реалії свого часу. Його концепція передбачала поступове вдосконалення суспільства через освіту та моральне виховання, що робить її актуальною навіть у сучасному контексті.

Продовжував нести вінець арабської філософії Абу Хамід Аль-Газалі. Видатний ісламський мислитель, рішуче виступав проти раціоналістичної етики,

яку розвивали філософи, такі як Аль-Фарабі та Ібн Сіна, що спирались на грецьку традицію, зокрема Аристотеля. У своїй праці «Неспроможність філософів» він стверджував, що розум сам по собі не може бути джерелом моральних принципів. Він критикував філософів за їхні спроби пояснити добро і зло виключно через раціональні міркування, вважаючи це відходом від божественного одкровення. Для нього етика, відірвана від релігії, була неповною і неспроможною вести людину до справжнього щастя. Він доводив, що філософи переоцінюють можливості розуму, ігноруючи серце як центр моральності [4, с. 11].

Аль-Газалі не відкидав філософію повністю, але бачив у ній лише інструмент, а не джерело істини. Він визнавав користь логіки та природничих наук, але вважав, що філософія стає небезпечною, коли претендує на пояснення метафізичних і моральних питань. Для Аль-Газалі Коран і Сунна були вищими авторитетами, які відкривають людині шлях до Бога і визначають моральні норми [5, с. 28]. Релігія, на його думку, не лише перевершує філософію, але й очищає її, спрямовуючи розум на служіння вірі. Цей підхід став відповіддю на раціоналізм його попередників і заклав основи для релігійно орієнтованої етики.

На відміну від своїх колег, які пов'язували щастя з інтелектуальними чеснотами чи суспільним благом, Аль-Газалі наголошував на духовних чеснотах як основі етичного життя. У своїй праці «Відродження релігійних наук» він описував чесноти, які були ключем до очищення душі [6]. Він вважав, що справжнє щастя досягається не в цьому світі, а в потойбічному житті через послух Богу. Релігійна етика Аль-Газалі зосереджена на внутрішній трансформації: людина повинна позбутися пороків і культивувати чесноти, які наближають її до Бога [7]. Послух Богу та дотримання шариату для нього були не просто обов'язком, а шляхом до моральної досконалості.

Аль-Газалі створив унікальну етичну систему, відкинувши раціоналізм філософів на користь релігійної віри, духовних чеснот і суфійського містицизму. Його критика раціоналістичної етики, підпорядкування філософії релігії та синтез морального вчення з містичним досвідом змінили напрям ісламської думки, підкресливши важливість серця як осередку моральності.

Наступним важливим мислителем був Ібн Рушд, відомий на Заході як Аверроес, був одним із останніх великих філософів арабського світу. Його етичні погляди сформувалися під сильним впливом Аристотеля, чиї праці він коментував і адаптував до ісламського контексту [8, с. 24]. На відміну від Аль-Газалі, який критикував раціоналістичну етику, Ібн Рушд намагався примирити розум і релігію, стверджуючи, що істина доступна через обидва шляхи. У своїй праці «Вирішальний трактат» він доводив, що філософія не суперечить шариату, а навпаки, доповнює його. Для Ібн Рушда розум був не лише інструментом пізнання, а й основою моральності, що відрізняло його від містичного підходу Аль-Газалі.

Ібн Рушд відстоював роль розуму в моральному житті, вважаючи, що людина, завдяки інтелекту, здатна розрізняти добро і зло. Він стверджував, що етична поведінка є результатом свідомого вибору, заснованого на раціональних

принципах. Ця ідея перегукується з аристотелівською концепцією, де щастя досягається через діяльність розуму та культивування чеснот. Однак Ібн Рушд адаптував це до ісламського контексту, наголошуючи, що розум дозволяє людині краще розуміти божественні заповіді і виконувати їх не лише з віри, а й з усвідомлення [8, с. 39]. Таким чином, його етика була менш утопічною, ніж у Аль-Фарабі, і більше зосереджена на практичному застосуванні моральних принципів у житті.

Полеміка з Аль-Газалі була центральною в інтелектуальному житті Ібн Рушда. У відповідь на «Непослідовність філософів» Аль-Газалі, де той висловлював певну критику в сторону філософії як окремої науки, Ібн Рушд написав «Непослідовність непослідовності», захищаючи філософію [9, с. 138-142]. Він стверджував, що філософія і релігія не суперечать одне одному, а доповнюють: релігія призначена для широких мас, тоді як філософія – для інтелектуальної еліти, здатної до алегоричного тлумачення священних текстів. Ібн Рушд доводив, що розум є даром від Бога і його використання не лише допустиме, а й необхідне для глибшого розуміння віри. Ця позиція стала спробою відновити статус філософії в ісламському світі після критики Аль-Газалі.

Арабська філософія відіграла ключову роль у розвитку середньовічної етичної думки, поєднуючи античну філософську традицію з ісламським релігійним світоглядом. Аналіз етичних концепцій Аль-Фарабі, Ібн Сіни, Аль-Газалі та Ібн Рушда демонструє, що кожен з цих мислителів прагнув осмислити природу моралі, її взаємозв'язок із розумом і релігією, а також визначити шлях досягнення досконалого життя. Хоча в поглядах цих філософів є значні відмінності, можна виокремити кілька спільних тенденцій. Зокрема, всі вони розглядали моральність як ключовий складовий людського буття, проте їхні підходи до визначення джерела етичних норм відрізнялися. Аль-Фарабі та Ібн Сіна спиралися на неоплатонічно-аристотелівську традицію, наголошуючи на ролі розуму у формуванні моральних чеснот. Для них етика була тісно пов'язана з політикою та управлінням суспільством. Аль-Газалі навпаки критикував раціоналістичний підхід і наголошував на верховенстві релігійного досвіду в моральному житті людини, поєднуючи суфійські та ортодоксальні ісламські вчення. Ібн Рушд, своєю чергою, прагнув гармонізувати розум і віру, доводячи, що філософія та релігія не суперечать одна одній у питанні етики.

Вплив арабської етики на подальший розвиток філософії є беззаперечним. Твори арабських мислителів суттєво вплинули на середньовічну європейську думку, зокрема через латинські переклади праць Ібн Сіни та Ібн Рушда. Їхні ідеї сприяли формуванню схоластичної традиції, а також вплинули на концепцію природного закону та морального раціоналізму в європейській філософії. Крім того, їхній підхід до поєднання розуму та релігії у сфері етики й досі залишається актуальним у дискусіях про взаємозв'язок моралі, релігії та науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Fakhry M. Al-Farabi: Founder of Islamic Neoplatonism: His Life, Works, and Influence. Oxford : Oneworld Publications, 2002. 168 p
2. Netton I. R. Al-Farabi and His School. London : Routledge, 1992. 128 с.
3. The Political Writings of Alfarabi / пер. з араб. Charles E. Butterworth. Ithaca : Cornell University Press, 2001. 192 p.
4. Smith M. Al-Ghazālī the Mystic. Lahore : Hijra International Publishers, 1983. 247 p. URL: <https://www.ghazali.org/books/smith-gz-mystic.pdf>
5. Books In Brief: Imam Al-Shatibi's Theory of the Higher Objectives and Intents of Islamic Law / transl. and abridged by Nancy Roberts. London : The International Institute of Islamic Thought, 2011. 68 p. URL: https://www.google.com.ua/books/edition/Books_In_Brief_Imam_Al_Shatibi_s_Theory/8s8HEAAAQBAJ
6. Ghazali, Imam. Ihya' 'Ulum al-Din - The Revival of the Religious Sciences - Vol 1 / пер. Maulana Fazlul Karim. Dar UL Thaqaafah, 2023. 352 p
7. Griffel, Frank. Al-Ghazali's Philosophical Theology. Oxford : Oxford University Press, 2009. 264 p.
8. Ібн Рушд. Вирішальне слово про зв'язок релігійного закону та людської мудрості. A Decisive Treatise / пер. з араб. укр. Михайло Якубович. Острог : Видавництво НаУОА, 2011. https://www.academia.edu/7971694/Ibn_Rushd_A_Decisive_Treatise_Translation_in_to_Ukrainian_by_Mykhaylo_Yakubovych_Ostroh_2011
9. Скубська, Марія. Особливості фалсафа у контексті створення, розробки ідеальних, уможливлених систем для реалізації суспільно-релігійних потреб // Історія релігій в Україні і світі: збірник наукових праць. *Серія Історичне релігієзнавство*. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2010. Вип. 3. 360 с.

УДК 327.56:341.018

ДОБРОВОЛЬСЬКА Ярослава,

студентка РІ-В21 групи

Науковий керівник:

к. політ. н., асистент РУДА Леся

ПОЛІТИКА САНКЦІЙ ДЛЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

У сучасному світі міжнародна спільнота активно використовує санкції як інструмент впливу на держави, що порушують міжнародний порядок, здійснюють акти агресії або загрожують глобальній безпеці. Санкції виступають важливим елементом міжнародної політики для запобігання конфліктам та врегулювання кризових ситуацій. Вони можуть набувати різних форм – від економічних і фінансових обмежень до політичної ізоляції.

В умовах глобальної військово-політичної нестабільності дослідження політики використання санкцій як одного з основних інструментів впливу на стримування агресії та забезпечення міжнародного порядку є надзвичайно актуальною. Аналіз ефективності санкцій, як засобу мирного вирішення міжнародних конфліктів, дослідження практики їх застосування та наслідків для міжнародної спільноти – є основною метою проведеного дослідження.

Аналізуючи історичні приклади санкцій (санкції проти Ірану через розвиток ядерної програми; санкції проти Північної Кореї за порушення режиму нерозповсюдження ядерної зброї) та сучасні багаторівневі санкції, запроваджені проти Росії у відповідь на війну проти України, виявлено, що успіх санкцій залежить від рівня міжнародної підтримки, економічної стійкості країни-адресата та її здатності обходити обмеження.

Ключові слова: санкції, санкційна політика, міжнародні конфлікти, санкційний тиск.

Зростання кількості міжнародних конфліктів, агресивних дій окремих держав та викликів глобальній безпеці, дослідження ефективності політики санкцій набуває особливої важливості. Аналіз історичних прикладів застосування санкцій та сучасної практики їх використання, зокрема у відповідь на російську агресію проти України, дозволяє краще зрозуміти можливості й обмеження цього інструменту міжнародного впливу.

Метою дослідження є аналіз політику санкцій як механізму врегулювання міжнародних конфліктів, визначення чинників ефективності санкцій і оцінка їх результатів на прикладі конкретних історичних і сучасних кейсів.

Відповідно до мети, під час дослідження розкрито суть і види санкцій; досліджено цілі їх застосування; проаналізовано приклади санкцій проти Ірану, Північної Кореї та санкції щодо Росії.

Результати дослідження.

Сучасний світ стикається з численними викликами, пов'язаними з агресивною політикою окремих країн, що порушують міжнародний порядок та становлять загрозу для миру й безпеки. У таких умовах міжнародна спільнота вдається до пошуку ефективних інструментів для стримування агресорів і відновлення стабільності. Одним із найдієвіших механізмів, які застосовуються для цієї мети, є санкції [12].

Санкції можна застосовувати до:

- самих країн;
- секторів економіки чи окремих видів діяльності (секторальні санкції);
- конкретних осіб – юридичних і фізичних, включаючи політичних лідерів, урядовців, бізнесменів тощо (персональні або індивідуальні санкції).

Персональні спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи, також відомі як санкції, використовуються державами чи міжнародними організаціями для здійснення політичного або економічного тиску [2]. Це відбувається у відповідь на дії чи політику певного суб'єкта, які вважаються неприйнятними або незаконними.

Особливого поширення санкції набули у XX-XXI століттях, хоча їхні корені сягають глибокої історії. Як політичний інструмент впливу санкції вперше застосував Наполеон Бонапарт, заборонивши державам-партнерам Франції торгувати з Великою Британією. Проте більш систематизованого характеру вони набули під час діяльності Ліги Націй. Руйнівні наслідки Першої світової війни спонукали до створення міжнародної організації, метою якої було мирне врегулювання конфліктів шляхом переговорів і координації між націями. Санкції стали ключовим елементом цього підходу та поступово перетворилися на потужний механізм стримування агресорів [12].

Санкції широко застосовуються в міжнародній практиці з метою стимулювання сторін до припинення конфліктів. Їх запроваджують як з ініціативи окремих держав, так і за рішенням міжнародних організацій. Главою VII, зокрема статтею 41 статуту ООН передбачена можливість введення санкцій у випадках загрози миру, його порушення або акту агресії з боку будь-якої держави. Наприклад, повне або часткове припинення економічних або дипломатичних відносин. При цьому згода сторони, на яку накладаються санкції, не потрібна [17].

Відповідно до механізмів реалізації, існує декілька видів санкцій. Торговельні обмеження охоплюють імпорт і експорт товарів та технологій, причому особливу увагу приділяють тим, що можуть мати військове застосування. Фінансові санкції включають заборони чи обмеження на надання позик, кредитів або здійснення інвестицій [2]. Політичні санкції можуть передбачати виключення країни-агресора з міжнародних організацій, розрив дипломатичних відносин тощо.

Різновиди та механізми реалізації санкцій залежать від їх цілей, які можуть бути політичними, каральними, націленими на захист національного суверенітету, підтримки демократії, запобігання поширення зброї різного характеру чи для здійснення впливу на зміну геополітичного балансу сил. Розглянемо детальніше основні цілі запровадження санкцій:

1. Політичний тиск: Санкції відіграють ключову роль у створенні тиску на держави, які порушують міжнародне право або здійснюють дії, що хвилюють світову спільноту. Вони можуть включати заборону на експорт чи імпорт, заморожування активів, обмеження фінансових транзакцій та припинення дипломатичних стосунків. Такий підхід спрямований на зміну політичного курсу чи поведінки держави, щоб примусити її виконувати вимоги міжнародної спільноти.

2. Покарання: Санкції можуть застосовуватися як відповідь на неприйнятні дії або порушення прав людини. Це забезпечує реакцію на загрози стабільності, безпеці чи порушення міжнародного права.

3. Захист національних інтересів: Держави використовують санкції для захисту своїх економічних, політичних або територіальних інтересів. Це може стосуватися протидії недобросовісній конкуренції чи відновлення дотримання порушених угод.

4. Підтримка демократії та прав людини: Санкції можуть сприяти розвитку демократичних процесів, захисту прав людини та покращенню гуманітарної ситуації.

5. Вплив на геополітичний баланс: Використання санкцій часто служить зміцненню позицій союзників, послабленню впливу конкурентів або створенню сприятливих геополітичних умов.

6. Запобігання поширенню зброї масового знищення та фінансуванню тероризму: Санкції вводяться для контролю за поширенням ядерної, хімічної та біологічної зброї шляхом обмеження доступу до технологій, ресурсів і фінансових потоків [12].

Санкції вважають досить ефективним засобом врегулювання конфліктів, оскільки сприяють ізоляції певних держав від міжнародної спільноти. Проте їхнє застосування має значні недоліки. Насамперед санкції впливають на суспільство загалом, завдаючи найбільшої шкоди соціально незахищеним верствам населення. Для мінімізації подібних негативних наслідків іноді вводять часткові санкції, які не зачіпають, наприклад, постачання продовольства чи медикаментів.

Результативність санкцій залежить від рівня міжнародної підтримки, стійкості економіки країни, проти якої їх запроваджено, а також здатності цієї держави знаходити альтернативні способи обходу обмежень [1].

У 1990-х роках санкції стали ключовим елементом політики США та їхніх союзників щодо Ірану у відповідь на розвиток його ядерної програми та підтримку терористичних організацій. У 1995 році США повністю заборонили американським компаніям здійснювати торгівлю з Іраном та інвестувати в іранський нафтовий сектор. Згодом обмеження були посилені з боку ООН та ЄС, що значно ускладнило для Ірану доступ до фінансування та необхідних технологій [19].

Попри серйозні економічні труднощі, Іран продовжив розвивати свою ядерну програму і лише у 2015 році було досягнуто угоди (JCPOA), в межах якої частина санкцій була знята в обмін на обмеження іранської ядерної діяльності [18].

Після завершення Холодної війни США спільно з ООН вдалися до санкцій проти Північної Кореї через її спроби розробити ядерну зброю. У 1994 році було підписано рамкову угоду між США та КНДР, яка передбачала припинення ядерних розробок у Пхеньяні в обмін на енергетичну допомогу. Попри це, Північна Корея продовжила реалізовувати свої ядерні амбіції, що зумовило запровадження нових санкцій у подальші роки. Економічна ізоляція не змусила КНДР відмовитися від розвитку своєї програми, що свідчить про певні межі ефективності санкцій [3].

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 році, міжнародна спільнота запровадила масштабні санкції проти Росії. США, ЄС, Велика Британія, Канада та інші країни ввели обмеження, що торкалися фінансового сектору, енергетики, оборонної промисловості, експорту технологій та окремих осіб [13].

Перші пакети санкцій проти Росії були запроваджені після визнання нею самопроголошених «ДНР» і «ЛНР». Після початку повномасштабної агресії у

лютому 2022 року санкційний тиск значно посилювався. США та ЄС заморозили закордонні активи Центрального банку Росії на суму близько 300 млрд доларів, що становило майже половину золотовалютних резервів РФ [2]. Франція додатково заморозила активи на 22 млрд євро, а також власність підсанкційних осіб на 850 млн євро.

Канада, Велика Британія, США та ЄС ввели масштабні обмеження проти фінансового сектору, окремих банків і осіб, причетних до підтримки агресії. Зокрема, Канада запровадила санкції проти російського суверенного боргу, банків і 382 фізичних та 32 юридичних осіб.

Велика Британія оголосила другий пакет санкцій, який охопив понад 100 осіб та організацій, зокрема ВТБ, «Ростех», «Аерофлот» і Кирила Шамалова. Заборонено пільги російських авіакомпаній до Великої Британії та встановлено ліміти на депозити росіян. Також заморожено активи Путіна й Лаврова [21].

Президент США Джо Байден оголосив масштабний пакет санкцій, спрямований на обмеження фінансових операцій Росії в доларах, євро, фунтах і єнах. Були заблоковані активи низки банків, запроваджено санкції САРТА для Сбербанку, обмежено доступ до технологій і зовнішнього фінансування.

Європейський Союз запровадив широкий спектр обмежень у фінансовому, енергетичному, транспортному й технологічному секторах. Під санкції потрапили російські й білоруські високопосадовці, а також ключові установи, зокрема Міноборони РФ [21]. Обмежено операції з великими банками, введено заборону на експорт продукції подвійного призначення та обладнання для нафтопереробної промисловості. У сфері авіації заборонено продаж літаків, їх обслуговування й страхування.

Канада запровадила санкції проти 62 осіб і компаній, зокрема Путіна, Лаврова та Шойгу, а також припинила дію всіх експортних ліцензій до Росії.

Україна приєдналася до санкційної політики, ввівши персональні обмеження проти 47 російських діячів культури і політики.

25-27 лютого 2022 року ЄС, Велика Британія, США і Канада оголосили про санкції проти Путіна, заморожування активів та закриття повітряного простору для російських літаків [21]. Також ухвалено третій пакет санкцій: замороження резервів Центробанку РФ у країнах G7, відключення російських банків від SWIFT і припинення видачі «золотих віз» громадянам Росії.

27 лютого ЄС заборонив мовлення пропагандистських каналів Russia Today і Sputnik, а також запровадив обмеження проти російської еліти, скасувавши видачу «золотих паспортів».

14 березня ухвалено четвертий пакет санкцій: обмеження на експорт предметів розкоші, заборона нових інвестицій в енергетичний сектор Росії та заборона постачання автомобілів вартістю понад 50 тисяч євро [5].

10 травня ЄС оголосив про плани запровадити повне нафтове ембарго, а США – заблокувати обслуговування російського державного боргу. За оцінками Bloomberg, це спричинило найглибшу економічну рецесію в Росії за три десятиліття.

5 квітня ухвалено п'ятий пакет санкцій: заборона імпорту російського вугілля, закриття портів ЄС для російських суден, обмеження на експорт

високотехнологічної продукції, заборона участі російських компаній у держзакупівлях в ЄС. США припинили обмін податковою інформацією з РФ [22].

3 червня затверджено шостий пакет: поступова заборона імпорту нафти з Росії, встановлення стелі цін на нафту (60 доларів за барель), припинення імпорту вугілля [16]. Також G7 розробила заходи для блокування схем обходу санкцій через треті країни.

Санкційний тиск торкнувся банківської системи: низка банків РФ відключено від SWIFT, обмежено експорт технологій подвійного призначення, припинено мовлення російських медіа в ЄС, запроваджено заборону на бухгалтерські, PR- і консультаційні послуги для Росії.

21 липня 2022 року ЄС схвалив сьомий пакет санкцій, що передбачав заборону операцій із російським золотом, індивідуальні санкції проти 48 осіб і 9 організацій, посилення експортного контролю та обмеження депозитів росіян у ЄС. Під санкції потрапили «Сбербанк», «Нічні вовки», фонд «Русский мир» та підприємства ракетно-космічної галузі [15].

6 жовтня ухвалено восьмий пакет санкцій у відповідь на анексію українських територій. Заборонено експорт вогнепальної зброї, криптопослуг, архітектурних, IT- та юридичних послуг, розширено обмеження на нафтові перевезення та експорт військово-придатної продукції [14].

У грудні стало відомо про поставки мікрочипів до РФ через Туреччину та Гонконг на суму 777 млн доларів.

16 грудня ЄС ухвалив дев'ятий пакет санкцій: заборона мовлення чотирьох російських телеканалів, обмеження на інвестиції в енергетику й гірничодобувну промисловість, заборона громадянам ЄС обіймати керівні посади в російських компаніях. До санкційного списку додано майже 200 фізичних і юридичних осіб, включно з депутатами, чиновниками, пропагандистами й оборонними підприємствами РФ [21].

Також у 2022 році міжнародні організації визнали Росію терористичним режимом: 13 жовтня ПАРЄ, а 23 листопада Європейський парламент закликали до її міжнародної ізоляції та розробки механізмів для санкціонування країн-спонсорів тероризму.

25 лютого 2023 року ЄС ухвалив десятий пакет санкцій проти Росії. Він передбачав експортні обмеження на товари подвійного призначення (електронні компоненти, тепловізори, рідкоземельні елементи), заборону імпорту бітуму та синтетичного каучуку, обмеження транзиту товарів через РФ та доступу російських компаній до газових сховищ у ЄС [23]. Також запроваджено заборону для громадян РФ займати керівні посади в стратегічних компаніях ЄС та анульовано ліцензії на мовлення RT Arabic і Sputnik Arabic. Санкції охопили 96 російських оборонних підприємств, 7 іранських компаній та трьох російських банків.

Окремо під санкції потрапили особи, причетні до депортації українських дітей, воєнних злочинів та ухилення від санкцій, серед яких В'ячеслав Богуслаєв, Тетяна Москалькова та представники ПВК «Вагнер».

У березні 2023 року Єврокомісія оголосила про одинадцятий пакет санкцій, спрямований на боротьбу з обходом обмежень [20]. У вересні литовська митниця почала конфісковувати автомобілі з російською реєстрацією.

18 грудня 2023 року ухвалено дванадцятий пакет санкцій, який включає заборону на імпорту російських алмазів, чутливих технологій, металів та зрідженого газу. Також розширено список оборонних організацій РФ під санкціями й запроваджено додаткові заходи контролю за дотриманням цінових обмежень на російську нафту [6].

23 лютого 2024 року ЄС ухвалив 13-й пакет санкцій, який охопив 106 фізичних осіб і 88 організацій, причетних до російської агресії, та ввів кримінальну відповідальність за спроби обходу санкцій [8].

24 червня затверджено 14-й пакет: заборонено перевантаження російського ЗПГ у ЄС, нові інвестиції в енергетичні проєкти Arctic LNG 2 і Murmansk LNG, обмежено використання російської системи SPFS і запроваджено санкції проти суден, що беруть участь у війні [4].

У 2024 році країни G7 погодили план використання заморожених російських активів для підтримки України (до 50 млрд доларів). Бельгія вже передала Україні 92 млн євро, Велика Британія й Естонія розробили механізми для подальшої передачі активів [7]. США передали Україні перші кошти ще у 2023 році і продовжують нарощувати підтримку.

Станом на кінець 2024 року заморожені активи почали приносити суттєві доходи: Euroclear у 2024 році перерахує до європейського фонду підтримки України 1,55 млрд євро [14].

Водночас Україна поки що не має чіткого законодавства та органу, який би займався виконанням санкційної політики. Незважаючи на це, санкції залишаються ключовим інструментом міжнародного тиску: з 2014 року проти Росії було запроваджено понад 16,5 тисяч обмежень, найбільше – з боку США, Швейцарії та Канади.

Попри сильний економічний тиск, Росія адаптується до нових умов, шукаючи шляхи обходу через треті країни, такі як Китай, Індія чи Туреччина. Водночас у довгостроковій перспективі ці обмеження можуть суттєво підірвати стабільність її економіки.

Висновки. Санкції є важливим інструментом міжнародного тиску для врегулювання конфліктів і стримування агресорів. Їх ефективність визначається широкою міжнародною підтримкою, політичною стійкістю режимів та можливостями обходу обмежень. Історичні приклади Ірану та Північної Кореї показують, що санкції не завжди забезпечують бажану зміну політики. У випадку з Росією санкції мають значний економічний і політичний ефект, хоча довгострокові наслідки ще залишаються відкритими. Санкційна політика вимагає комплексного, послідовного підходу та активної співпраці між державами для досягнення реальних результатів у забезпеченні міжнародної безпеки.

Сучасні санкції проти Росії відображають здатність міжнародної спільноти оперативно реагувати на акти агресії, хоча довгострокові наслідки цих заходів залишаються до кінця не визначеними. Водночас санкції можуть слугувати

дієвим інструментом для стримування та покарання, але їхня ефективність залежить від широкої міжнародної підтримки та системного підходу до врегулювання конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Security Council Committee established pursuant to resolution 1718 (2006) | Security Council. *ERROR: The request could not be satisfied*. URL: <https://main.un.org/securitycouncil/en/sanctions/1718> (date of access: 22.03.2025).
2. Використання сили та застосування санкцій третьої сторони для врегулювання політичного конфлікту. *Studies*. URL: https://studies.in.ua/teorja_polt_konfliktu/2982-vikoristannya-sili-ta-zastosuvannya-sankcyi-tretoy-storoni.html (Дата звернення: 24.03.2025).
3. Гончар, М. Політика санкцій щодо КНДР: ефективність та виклики. України. 2019. № 2. С. 95-107.
4. Економічна правда. Рада ЄС ухвалила 14-й пакет санкцій стосовно РФ. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/news/2024/06/24/715629/> (дата звернення: 09.04.2025).
5. ЄС ухвалив четвертий пакет санкцій проти Росії. 24 Канал. URL: https://24tv.ua/yes-uhvaliv-chetvertiy-paket-sanktsiy-proti-rosiyi_n1905726 (Дата звернення: 08.04.2025).
6. ЄС ухвалює 12-й пакет санкцій проти Росії через продовження нею протиправної війни проти України. EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/_uk?s=232 (Дата звернення: 09.04.2025).
7. ЄС схвалив 15-й пакет санкцій проти росії - Новини - European integration portal. European integration portal. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/yes-shvalyv-15-j-paket-sanktsij-proti-rosiyi/> (Дата звернення: 09.04.2025).
8. Людмила Присяжна. ЄС затвердив 13-й пакет санкцій проти росії | Think brave. Think brave | Останні новини бізнесу України. URL: https://biz.ligazakon.net/news/225835_s-zatverdiv-13-y-paket-sanktsiy-proti-ros (дата звернення: 09.04.2025).
9. Мартишин С. С. Санкційна політика США щодо Ірану: історичний та сучасний аспекти. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2020. Вип. 141. С. 45-53.
10. Подкасти. ЄС вводить "потужні" санкції проти Росії. Голос Америки Українською. URL: <https://www.holosameryky.com/a/6458929.html> (Дата звернення: 08.04.2025).
11. Пикало О. Рада ЄС затвердила 16-й пакет санкцій проти Росії. Що він передбачає – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/news/es-zatverdiv-16-y-paket-sanktsiy-proti-rosii-24022025-27443> (Дата звернення: 09.04.2025).
12. Роль санкцій у сучасному світі: між інструментом тиску та геополітичною стратегією. *Financial Abuse Prevention Software Solutions – програмне*

забезпечення для запобігання зловживань у фінансовій сфері, фінансового моніторингу, пошуку публічних діячів. URL: <https://finap.com.ua/rol-sanktsij-u-suchasnomu-sviti-mizh-instrumentom-tysku-ta-geopolitychnoyu-strategiyeyu/> (Дата звернення: 24.03.2025).

13. Санкції ЄС проти Росії внаслідок вторгнення в Україну. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine_uk (Дата звернення: 22.03.2025).

14. Свобода Р. ЄС погодив восьмий пакет санкцій проти РФ. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-sanktsiyi-rf-es/32068034.html> (Дата звернення: 09.04.2025).

15. Слово і Діло. Сьомий пакет санкцій проти росії: у ЄС розкрили подробиці. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/21/novyna/polityka/somyj-paket-sankczij-proty-rosiyi-yes-rozkryly-podrobyczy> (дата звернення: 09.04.2025).

16. Слово і діло. Шостий пакет санкцій проти росії: хто потрапив до списку. Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/03/novyna/polityka/shostyj-paket-sankczij-proty-rosiyi-xto-potrapyv-spysku> (Дата звернення: 08.04.2025).

17. Статут Організації Об'єднаних Націй [Електронний ресурс]. URL: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter> (Дата звернення: 28.03.2025).

18. Спільний всеосяжний план дій щодо Ірану (JCPOA) [Електронний ресурс]. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua>. (Дата звернення: 28.03.2025).

19. Учасники проєктів Вікімедіа. Економічні санкції – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Економічні_санкції (Дата звернення: 22.03.2025).

20. Укрінформ. ЄС оприлюднив зміст 11-го пакету санкцій проти Росії. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3726674-es-opriludniv-zmist-11go-paketu-sankcij-proti-rosii.html> (Дата звернення: 09.04.2025).

21. Учасники проєктів Вікімедіа. Санкції проти Росії через вторгнення до України (з 2022 року). Вікіпедія. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Санкції_проти_Росії_через_вторгнення_до_України_\(з_2022_року\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Санкції_проти_Росії_через_вторгнення_до_України_(з_2022_року)) (Дата звернення: 25.02.2025).

22. Укрінформ. ЄС ухвалив п'ятий пакет санкцій проти росії – що він передбачає. Укрінформ - актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3452111-es-uhvaliv-patij-paket-sankcij-proti-rosii-so-vin-vklucae.html> (Дата звернення: 09.04.2025).

23. Через рік після початку повномасштабного вторгнення та загарбницької війни Росії проти України ЄС ухвалив 10-й пакет економічних та персональних санкцій. EEAS. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/_uk?s=232 (Дата звернення: 09.04.2025).

УДК 327:316.75](470+571)]:[355.48(470:477)"2014/..."

СРЕМЕЕСК Максим,
студент IstP1-B22 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент НАЙЧУК Антон

ІДЕОЛОГІЧНА ДОКТРИНА РОСІЇ ЯК ЧИННИК АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: МИНУЛЕ ТА СУЧАСНІСТЬ

У дослідженні висвітлено проблему формування ідеологічної доктрини росії крізь призму її зовнішніх відносин з Україною. Окреслено роль концепцій «Москва – третій Рим» та «Україна, росія, білорусь – Святая Русь» як наріжних каменів агресивної зовнішньої політики. Виділено роль російської православної церкви в ідеологічному обґрунтуванні міфотворчості та визначено основні світоглядні важелі, які росія використовує в сучасній російсько-українській війні.

Ключові слова: російське православ'я, ідеологія, Україна, гібридна війна, росія, зовнішня політика.

Ідеологія росії завжди тісно була пов'язана з її агресивною зовнішньою політикою та використовувалася для «легітимізації» нових територіальних надбань шляхом військової експансії. Зокрема, росія, використовуючи ідею захисту «російськомовного населення» спровокувала придністровський конфлікт, російсько-грузинську війну, російсько-українську війну. І це тільки ті війни, що спалахнули з вини росії на межі XX – XXI ст., у минулому вона активно використовувала різноманітні ідеологеми для підтвердження своїх прав на ту чи ту територію: Лівонська війна 1558–1583 рр., московсько-українська війна 1658–1659 рр., перша радянсько-українська війна 1917–1918 рр. та ін. Сьогодні характер російсько-української війни визначається не тільки військовим чи то політичним зіткненням, а й інформаційним, що свідчить про гібридну природу агресії росії.

Зважаючи на зумовлену актуальність, метою дослідження є визначення історичних коренів ідеології росії, яка і сьогодні використовується як елемент зовнішньої політики.

Над проблемою працювала низка науковців. Так, Р. Малісевич у своєму напрацюванні «Роль московського православ'я у формуванні та поширенні доктрини «русского мира» в Україні 1991 – 2022 рр» [3] розкрив історико-ідеологічний контекст концепції «русского мира» та визначив місце московського православ'я в просуванні цієї системи поглядів. О. Мельник у статті «Перший і третій Рим» в контексті ідеології «Русского мира» і верифікації сучасного Ватикану» [4] встановила історичну складову імперського наративу, а Ю. Фігурний у доробку «Доктрина «Русского мира» як політична ідеологія агресії росії проти України» [5] описав риторику та міфотворчість провідних російських діячів щодо України.

«Москва – третій Рим» визначається не тільки своєю релігійною складовою, але й військовою, оскільки російські діячі в різні часи вважали росію наступницею Римської та Візантійської імперії. Формуванню цієї ідеології сприяло падіння світових центрів православ'я внаслідок мусульманської експансії на Близькому сході. Уперше думку щодо створення такої концепції висловив Філофей Псковський (бл. 1465 – 1542 рр.), який у листі до великокняжого дяка писав: «... бо два Рими пали, а третій стоїть, а четвертому не бувати» [4, с. 312]. Після падіння в 1453 Константинополя поглиблюється криза православної церкви, а в Москві остаточно утверджується думка щодо переміщення Вселенського патріархату з Царгорода до Московського князівства.

Однак втіленню цього концепту в життя заважало те, що московська митрополія не перебувала з 1448 до 1589 року в євхаристійному спілкуванні з іншими церквами та вважалася згідно з канонічним правом самопроголошеною. Вирішенню цього питання зарадив приїзд антиохійського патріарха Йоакима за щедрою фінансовою підтримкою від московського царя в 1586 році. Саме тоді в Бориса Годунова зародилася ідея проголошення Московської патріархії, чому сприяв візит і подальше ув'язнення Єремії II Траноса, який під страхом смерті змушений був визнати титул патріарха за митрополитом Іовом.

Сприяв формуванню цього концепту й військово-політичний чинник, оскільки Московія з XV ст. отримала статус на тодішній міжнародній арені найбільш войовничої держави через постійні протистояння з Литвою та слов'янськими народами [3, с. 14]. У цей ж час зовнішню політику Московії можна характеризувати терміном «православний месіонізм», оскільки православна віра перетворилася на засіб виправдання агресії проти іновірців з метою загарбання нових земель.

У XVII ст. разом з концепцією «Москва – третій Рим» продукується схожа за змістом ідеологема «Святая Русь», що базувалася на філософській спадщині давньоруських любомудрів, а на перетині XX та XXI ст. переросла в ідею «Україна, росія, білорусь – Святая Русь», яка зараз не тільки містить в собі політичну й релігійну гегемонію на теренах Східної Європи, але й акцентує увагу на легітимізації територіальних загарбань тих держав, які раніше входили до складу СРСР.

Новим етапом розроблення концепції «русского мира» стало правління Петра I, що пояснюється, як мінімум, топонімікою нової імперської столиці: Санкт-Петербург було названо на честь апостола Петра – небесного покровителя імператора та водночас центральної фігури в історії становлення Апостольського престолу. Подальший зовнішньополітичний вектор правління наступників Петра I переходить у площину війн з Оттоманською Портою. Зокрема, у XIX ст. ідея завоювання Константинополя знаходить відображення у війні з Туреччиною 1853 року за правління Миколи I.

На тлі поширення національних рухів у державах Західної Європи, ще не забутих ідей Просвітництва часів Французької революції та зважаючи на московські ідеологеми минулого, Сергій Уваров висловлює формулу, у якій закладає основні принципи устрою російського самодержавства, а відтак і

зовнішньої політики: «православ'я, самодержавство, народність» [3, с. 14]. Зазначимо, що під терміном народність Уваров розуміє націоналізм у його агресивній формі.

З поширенням у російській імперії ідей слов'янофільства знову підтримується ідея «масштабного призначення росії» та визначальної ролі православ'я у світовій історії, однак слов'янофіли раціоналізували свою філософію в дечому відійшовши від концепту «Москва – третій Рим» [2, с. 406 – 408]. Замість містифікації Москви як вічного міста, слов'янофіли обґрунтовували концепцію єдності слов'янський народів, які повинні були відновити панівну роль східного християнства у світі.

З приходом до влади більшовиків зрозумілим є той факт, що релігійно-містифікована ідеологема «Москва – третій Рим» не вписувалася в програмові засади атеїстичної політики комуністичної партії, однак політидеологи висунули концепцію «Третього Інтернаціоналу», яка аналогічно наголошувала на провідній ролі у світовому поступі. Після розпаду тоталітарної машини відновлюються старі віяння в ідеологічній царині: візантійська схема відносин церкви та держави, ніби розділених конституцією рф, інавгурації російського диктатора та «всенародна любов» до нього все більше набуває рис, схожих до царизму.

О. Мельник слушно зауважує, що патріарха РПЦ Кіріла (Гундяєва) повною мірою можна вважати сучасним апологетом концепції «русского мира», що чітко простежується в його промові на відкритті III Асамблеї фонду «Русский мир»: «росія, білорусь, Україна – Святая Русь. Святая Русь – це не імперія, це не союз колишній або майбутній – це своєрідний «цивілізаційний простір» на теренах історичної Русь» [4, с. 315]. Така концепція є метаморфозою минулих доробків московської ідеології: від «збирання руських земель», «Москва – третій Рим» до ідей слов'янофілів та «Третього інтернаціоналу» з домінантною роллю росії.

Кількома роками раніше, у 2005 році, помічник президента рф В. Сурков наголошував, що нагальним завданням російської культури є створення власних образів та смислів, що дасть можливість підтримувати цілісність нації, оскільки лише адміністративними методами виконання цього завдання є нереальним [5, с. 76]. Розуміємо, що така реакція російського урядовця була зумовлена подіями Помаранчевої революції в Україні, яка показала не тільки те, що українці мали змогу захистити власну свободу та демократичний лад, але й могли створити подібні умови для піднесення громадянськості російського суспільства.

Уже в 2006 – 2007 рр. поняття «русский мир» почав застосовувати й путін, при чому не тільки щодо російського суспільства, а й у межах широкого громадсько-політичного та етнічного дискурсу, зараховуючи до «русского мира» усіх «вихідців з росії» [1, с. 73]. Із 2008 року цей наратив активно імплементується в зовнішню політику рф, що збігається з початком російсько-грузинської війни та першими фазами гібридної війни щодо України. А в лютому 2014 року та 2022 року цю ж ідеологію «русского мира» без кордонів з визначальною роллю російської мови, культури та московського православ'я було використано для виправдання російської агресії проти України. Ці події супроводжувалися тезами з «відновлення історичної справедливості», «захисту

російськомовних громадян», «денацифікації та демілітаризації України» й таке інше, які стали одним із механізмів впливу не тільки на російське чи українське суспільство, але й на міжнародних партнерів України.

Отже, ідеологічна доктрина росії, яка ґрунтується на міфотворчості, імперському реваншизмі, шовінізмі, домінантній ролі російської мови й культури та московському православ'ї, починаючи зі зруйнування Києва Андрієм Боголюбським 1169 року до подій сучасної російсько-української війни, була й залишається ключовим чинником агресії рф проти України. Сьогодні основним завданням усього українства виступає нейтралізація російської ідеології в інформаційному просторі та заповнення його україноцентричним контентом для подальшого унеможливлення впливу агресора на суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Воропаєва Т., Авер'янова Н. Концепт «Русский мир» як інформаційно-психологічна спецоперація росії. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA», (September 6, 2024; Sofia, Bulgaria), 73–81.
2. Ільїн В.В. Кулагін Ю.І. Філософія: Підручник в 2 ч. Ч. I. Історія розвитку філософської думки. Київ: «Альтерпрес», 2002. 464 с.
3. Малісевич Р. В. Роль московського православ'я у формуванні та поширенні доктрини «русского мира» в Україні 1991 – 2022 рр.: Магістерська робота: (041 «Богослов'я»). Український Католицький Університет. Інститут Історії Церкви; Наук. Кер: к.і.н. Беген О.Б. Львів: УКУ, 2024. 125 с.
4. Мельник О. «Перший і третій Рим» в контексті ідеології «Русского мира» і верифікації сучасного Ватикану. *Українське релігієзнавство*. 2015. № 73. С. 311 – 319.
5. Фігурний Ю. Доктрина «Русского мира» як політична ідеологія агресії росії проти України. *Актуальне українознавство*. 2021. № 4 (81). С. 72 – 88.

УДК 17.023.31+159.923](477)"09"

ІСАКОВ Святослав,
студент IstP1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ІДУ НА ВИ!» СВЯТОСЛАВ ІГОРОВИЧ (ХОРОБРІЙ)

Метою дослідження є не просто розповісти про князя Святослава Ігоровича як видатного правителя й полководця Київської Русі, а й спробувати краще зрозуміти його як людину. Розглянути його постать не лише крізь призму битв і перемог, а й через його характер, життєві принципи та вибір, який він робив у складних історичних обставинах. Здійснити спробу не лише відновити історичну картину, а й замислитися над тим, як одна особистість може змінити перебіг історії – і що за це доводиться платити.

Ключові слова: *«Іду на ви!», Київська Русь, Хоробрий, династія Рюриковичів, княгиня Ольга, князь Ігор, військові походи, язичництво, історичний портрет, Князь, військове мистецтво, честь та сміливість.*

Князь Святослав – це постать, яка не залишає байдужим: рішучий, сміливий, іноді навіть безкомпромісний, він залишив помітний слід у формуванні зовнішньої політики Русі.

Історія Київської Русі – це не лише хронологія подій і походів, а й живі образи людей, які творили епоху. Серед них особливо вирізняється князь Святослав Ігорович – відважний воїн, талановитий полководець і людина, яка не боялася приймати сміливі рішення. Його життя сповнене випробувань, перемог і втрат, військові походи суттєво вплинули на розвиток Русі та міжнародні відносини того часу. Святослав не просто розширював кордони держави, він формував нову політичну реальність, залишаючи по собі яскравий слід в історії.

Сьогодні, коли питання лідерства, відданості та стратегічного бачення набувають особливої важливості, образ Святослава залишається актуальним. Його життя – це історія про те, як одна людина може змінити хід подій, навіть якщо її методи іноді викликають суперечки. Молодий князь діяв відкрито, не вдаючись до підступу, що виділяє його серед правителів того часу. Його рішення вплинули не тільки на майбутнє Київської Русі, а й на історію сусідніх народів. Вивчення основ правління Святослава Ігоровича дає можливість краще зрозуміти принципи управління державою, важливість рішучості та вміння вести переговори, навіть у жорстких умовах воєн і конфліктів.

Святослав Ігорович – не просто легендарний князь, а людина, яка жила за власними принципами, не боялася ризикувати і була готова йти до кінця. Його історія – це не лише розповідь про війни та перемоги, а й про вибір, відповідальність і наслідки. Чи можна було уникнути його трагічного фіналу? Чи справді його методи були єдино правильними? Чому, маючи таку військову силу, він не подбав про зміцнення внутрішньої стабільності держави? Саме ці питання спонукають глибше зануритися в його біографію, розібратися у складних історичних процесах і спробувати побачити Святослава не лише як правителя, а як людину – зі своїми сильними та слабкими сторонами.

Святослав Ігорович (Хоробрий) (близько 938 р. – березень 972 р.) – великий князь київський (945-972 рр.), представник династії Рюриковичів. Він був єдиним сином князя Ігоря та княгині Ольги. Після загибелі батька виховувався під регентством матері (945-964 рр.), яка не лише передала йому державні справи, а й заклала основу для його подальшої військової політики [2, с. 435].

Із раннього дитинства вивчав військову справу. В 6-8 років «він був на коні та метав списа». Святослав був хоробрим та невибагливим воїном, майже все життя провів у військових походах. Спав, як і всі воїни, на землі просто неба, поклавши під голову сідло [1, с. 465].

Ще з дитинства його привчали до бойової справи. Будучи одержимою помстою древлянам за смерть чоловіка, Ольга пішла в похід, аби знищити їхню

столицю. За традицією очолити його міг лише князь, тому саме чотирирічний Святослав дав сигнал до бою дружині – кинув запалений спис в Іскоростень.

Княгиня була мудрою, відважною та справедливою правителькою, яка провела безліч державних реформ та стала першою християнкою на Русі. Тому коли у 964 році Святослав став повноправним правителем, він отримав розвинену, могутню та непохитну державу [7].

Святослав Ігорович – великий князь Київської Русі, який став її правителем будучи маленьким, але дуже безстрашним хлопчиком. Після загибелі батька, Ігоря Рюриковича, вся влада перейшла до малолітнього сина, тому княгиня Ольга була змушена до повноліття Святослава керувати країною.

Найбільш вдалим походом князя Святослава були Хозарія (965 рік) та Болгарія (968 рік). Князь також зазнавав невдач, наприклад, перебуваючи в облозі у місті Доростол у липні 971 року. Він змушений був підписати ганебний для себе мирний договір з Візантією. Невдалим для князя був бій з печенігами на острові Хортиця в 972 році, в результаті якого він і загинув [5, с.116].

Діяльність Святослава Хороброго підтримувала його дружина, яка жила за рахунок походів, в яких постійно перебував князь, а от звичайні жителі держави не підтримували князя, через те, що не звертав уваги на внутрішню політику [1, с. 466].

Ворогами князя Святослава були майже всі сусіди Київської Русі: хозари, болгари, візантійці, печеніги та інші. Причиною такого ставлення були війни, які з ними розв'язав князь.

Для сучасників Святослава Хороброго та його нащадків наслідками діяльності князя було розширення території Київської Русі, посилення впливу держави на тодішнє політичне життя [6, с. 88].

Людство пам'ятає князя Святослава, як хороброго воїна та завойовника, людину, покоривши багато племен та народів.

Ставши самостійним правителем, Святослав проводив активну зовнішню політику, спрямовану на розширення територій Русі. Він підкорив волзьких болгар, аланів, радимичів і в'ятичів (964 р.), а також завдав нищівного удару Хозарському каганату (965 – 968 рр.), зруйнувавши Ітіль. Його походи не лише забезпечили Київську Русь новими землями, а й відкрили важливі торговельні шляхи [1, с. 463].

У 968 році Святослав допоміг візантійському імператорові Никифору II Фоці придушити болгарське повстання, однак, замість повернення до Києва, він вирішив залишитися у Болгарії. Це викликало стурбованість Візантії, яка, щоб позбутися руської присутності, підбурила печенігів до нападу на Київ. Святослав змушений був повернутися, відбити атаку кочівників, але, залагодивши справи, знову вирушив на Дунай у 969 році [2, с. 417].

У 969 році помирає княгиня Ольга. Святослав, хоч і залишався язичником, поховав матір за християнським обрядом, виконуючи її останню волю. Втрата матері сильно вразила князя, але він не дозволив собі довго сумувати, адже мав великі плани. Після похорону він розподілив землі між своїми синами: Ярополка залишив у Києві, Олега призначив правителем древлян, а Володимира відправив княжити в Новгород [8].

Святослав прагнув зробити Болгарію своєю новою столицею. Однак його плани натрапили на протидію нового візантійського імператора Іоанна I Цимісхія. У 970 році він рушив у похід на Константинополь, зруйнував Аркадіополь і просунувся вглиб Македонії. Проте греки зібрали сили, відновили облогу і змусили Святослава відступити до Доростола. Протягом кількох місяців руське військо тримало оборону, але 22 червня 971 року, виснажене голодом та безперервними атаками, змушене було укласти мир. Візантія дозволила Святославу повернутися на Русь, надавши провіант для його війська [4, с. 112].

На зворотному шляху, навесні 972 року, Святослав зі своїм військом дістався дніпровських порогів. Там на нього вже чекали печеніги під проводом хана Курі. Точні обставини битви залишаються невідомими, але всі русичі, включно зі Святославом, загинули. За переказами, печеніги зробили з черепа князя чашу, яку хан Куря використовував на бенкетах [3, с. 55].

Святослав Ігорович залишив по собі пам'ять як безстрашний полководець, що прагнув зробити Русь могутньою державою. Його життя було сповнене битв, перемог і складних політичних рішень, які вплинули на подальшу історію Київської Русі. Князь Святослав Ігорович – одна з найяскравіших постатей Київської Русі. Його опис у Повісті минулих літ змальовує справжнього воїна – кремезного, загартованого в боях чоловіка з голеною головою, на якій залишалося лише невелике пасмо волосся. Це був не просто стиль, а давня традиція, що символізувала шлях воїна. Його зовнішність доповнювали сережка у вусі – з двома перлинами та рубіном, що свідчило про його високий статус [5, с. 112].

Але ще більше, ніж зовнішній вигляд, Святослав вражав своїм способом життя. Він не прагнув до розкоші й не відокремлював себе від своїх дружинників. Спав на голій землі, підклавши сідло замість подушки, їв просту їжу та завжди був разом зі своїми воїнами – у походах, битвах, переходах крізь ліси та річки. Це робило його не просто правителем, а справжнім лідером, якого поважали й якому беззастережно вірили [1, с. 464].

«Іду на ви!» – не просто слова, а принцип життя

Святослав став відомим не лише своїми походами, а й своїм знаменитим висловом «Іду на ви!». Він не нападав нишком, не чекав, коли ворог ослабне, і не використовував хитрощів. Перед боєм послі князя вирушали до супротивника з попередженням: «Іду на ви!» [6, с. 115].

Ця фраза мала величезний вплив. Вороги Святослава опинялися перед вибором: або приймати бій, або відступати. Вони розуміли, що у відкритій битві князь не дасть їм шансів. Така відвертість водночас викликала повагу й страх – адже мало хто наважувався відкрито оголошувати свої наміри перед атакою [4, с. 121].

Князь не був лише безстрашним воїном – він був також блискучим стратегом. У його армії були не лише русичі, а й союзники – печеніги, угорці, варяги. Це робило його військо мобільним та різноплановим. Він швидко атакував, не давав ворогам можливості зміцнити оборону, уникав довгих облог, натомість діяв рішуче й стрімко [1, с. 467].

Проте не тільки військова хитрість і швидкість принесли йому славу. Святослав справді вірив у честь і відкриту боротьбу. Він не боявся попереджати ворогів, бо знав: його військо сильне, а він сам – безстрашний полководець.

Як змінилася фраза «Іду на ви!»?

Цікаво, що в давніх літописах ця фраза звучала дещо інакше – «хочу на ви іти». Попри незначні зміни у формулюванні, зміст залишився тим самим. Це не просто слова – це символ хоробрості, чесної боротьби й відданості своєму народу.

Фраза «Іду на ви», яку ми знаємо ще з часів князя Святослава Хороброго, сьогодні знову звучить особливо сильно. Це не просто історичний вислів – це символ відкритої, чесної і сміливої позиції. У сучасній Україні, в реаліях боротьби за свободу, незалежність і власну гідність, ці слова отримали друге життя. Вони об'єднують людей різного віку й професій – від військових до волонтерів, від молоді до старших поколінь.

Коли українець каже «Іду на ви» – це не просто виклик, це глибоке внутрішнє відчуття готовності стояти за своє, діяти, не ховатися, не мовчати. Цей вислів став своєрідним кодом сили, що лунає в серцях тих, хто бореться – і на фронті, і в тилу, і в щоденному житті. Він показує, що ми як нація не боїмося говорити прямо, не уникаємо відповідальності й не зраджуємо своїм принципам.

Сьогодні «Іду на ви» – це вже не просто слова з підручника історії. Це частина сучасної культури, нашого національного характеру. Це – про волю, про рішучість, про те, що ми ніколи не здаємось. І це справді надихає.

Чому Святослав такий важливий для історії?

Святослав не просто воював – він прагнув зробити Київську Русь ще сильнішою. Не боявся виходити за межі традиційних володінь, не прив'язувався до Києва, навіть хотів перенести столицю ближче до Дунаю, в місто Переяславець. Для нього не існувало перешкод – тільки нові землі, нові битви, нові перемоги.

Його смерть у 972 році в бою з печенігами стала великою втратою для Київської Русі. Але його спадщина залишилася. Його сини, особливо Володимир Великий, продовжили справу батька. А вислів «Іду на ви!» став не просто військовим кличем, а символом сміливості та честі на віки [5, с.116].

Після важких, але почесних переговорів із Візантією, руське військо Святослава Ігоровича залишило береги Дунаю. Домовленості з імператором забезпечили князю можливість безпечного відходу, але реальність виявилася іншою. Візантійці мали власний задум, і поки русичі готувалися до повернення додому, у кочовища печенігів прибув особливий гість – єпископ Феофіл, посланець імператора. Він щедро заплатив хану Курі, переконавши його напасти на Святослава дорогою назад [3, с. 54].

Пливучи Дунаєм, руське військо прибуло на так звані «острови Русів». Там дружина розділилася: досвідчений варязький воєвода Свенельд узяв частину кінних дружинників і рушив сушею до Києва, а сам Святослав із рештою війська продовжив подорож на човнах угору Дніпром. Свенельд застерігав князя: «Обійди, княже, пороги на конях, бо стоять біля порогів печеніги!» (там само). Але Святослав не звик ухилятися від небезпеки [1, с. 465].

Ладійний флот князя, заповнений воїнами, серед яких було багато поранених і виснажених, пішов вгору Дніпром. Однак, наблизившись до дніпровських порогів, Святослав зрозумів, що прорватися крізь печенізькі застави неможливо. Він прийняв рішення перечекати зиму на островах у Білобережжі [5, с. 118].

Зима 971 – 972 років видалася особливо суворою. Їжі катастрофічно бракувало, і воїни харчувалися переважно рибою, яку доводилося їсти без солі. Хвороби, холод і нестача продовольства зробили свою справу – значна частина дружини не пережила цю зимівлю [3, с. 55].

Навесні князь, зібравши залишки війська, знову вирушив вгору Дніпром. Але Свенельд зі своїм загоном так і не повернувся на допомогу – він уже безперешкодно дістався Києва.

На дніпровських порогах Святослава чекали печеніги хана Курі. Як саме розгорнувся останній бій князя – невідомо. Історія зберегла лише легенди: Святослав бився до останнього, а разом із ним загинули всі його дружинники. За літописними переказами, печеніги зробили з його черепа чашу, обрамлену золотом, і пили з неї на бенкетах, вшановуючи силу переможеного ворога [3, с. 58].

Хто б не стояв за смертю Святослава, його загибель стала серйозним ударом для Київської Русі. Без такого сильного лідера держава на деякий час занурилася у міжусобиці між його синами – Ярополком, Олегом і Володимиром. Проте ідеали князя не зникли безслідно. Його військова майстерність, безстрашність і прагнення до відкритої боротьби залишилися в пам'яті нащадків.

Він жив за власними правилами – без страху, без хитрощів, без компромісів. І навіть у смерті залишився вірним собі: він не обминув небезпеку, а пішов їй назустріч.

Висновок. Святослав Ігорович – князь, чие ім'я назавжди вписане в історію Київської Русі як символ незламної хоробрості та безкомпромісної воїнської честі. Його не цікавили багаті палати чи пишні застілля – він жив у походах, ділив із дружиною труднощі далеких битв і завжди йшов попереду своїх воїнів.

Його меч прокладав шлях до нових територій, а його слово було тверде, як сталь. Відважний полководець розбив хазарський каганат, потряс стіни болгарської столиці, а візантіїці змушені були рахуватися з його військовим генієм. Його бойовий клич «Іду на ви!» став символом відкритого виклику та непохитної впевненості у власних силах.

Але доля князя була жорстокою. Після низки блискучих перемог він не зміг уникнути зради й загинув у засідці печенігів на дніпровських порогах. Його череп, інкрустований золотом, став чашею переможця – так вороги вшанували могутнього воїна, якого вони боялися навіть після його смерті.

Та спадщина Святослава жила далі. Його нащадки продовжили будувати Київську Русь, його слава не згасла у віках, а його ім'я залишилося легендою. Він був тим, хто ніколи не відступав, тим, кого пам'ятають крізь століття.

Святослав Ігорович залишив по собі не лише територіальні здобутки, а й незламний дух боротьби. Його стиль правління – суворий, але справедливий,

його походи – жорстокі, але стратегічно виправдані. Він був князем, якого боялися вороги й поважали союзники. І хоч доля його склалася трагічно, він назавжди залишився в історії як той, хто сміливо кидав виклик найсильнішим противникам і ніколи не ховався за стінами палаців.

«Іду на ви!» – цей бойовий клич досі асоціюється зі сміливістю та відкритим викликом супротивнику. Святослав не знав страху перед битвою, і ця риса робила його не тільки великим воїном, а й легендою Київської Русі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Грушевський М. Історія України-Руси: у 10 т. Т. 1. Львів: НТШ, 1898. 682 с.
2. Котляр М. Ф. Святослав Ігорович // Малий словник історії України / ред. В. Смолій. Київ: Либідь, 1997. 463 с.
3. Махновець Л. Літопис руський. Київ: Дніпро, 1989. 591 с.
4. Нестор Літописець. Повість врем'яних літ. Київ: Дніпро, 1990. 383 с.
5. Толочко О. Святослав Ігорович: князь-воїн Київської Русі. Київ: Либідь, 1996. 224 с.
6. Толочко П. Київська Русь та її правителі. Київ: Абрис, 1996. 312 с.
7. URL: [<https://surl.lu/icfyxl>] (дата звернення: 02.04.2025).
8. URL: [<https://surl.li/nuvkgs>] (дата звернення: 02.04.2025).

УДК 141(520)Мураками:2-185.2

КЛІМОВИЧ Олег,
студент Ist1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«БІЛЬ НЕМИНУЧА. СТРАЖДАННЯ – ОСОБИСТИЙ ВИБІР КОЖНОГО»

У статті розглянуто тему болю та страждання в контексті творчості Харукі Мураками, зокрема його філософський підхід до цих явищ як частини людського існування. окреслено філософські і психологічні підходи до розуміння болю, на основі яких зростає усвідомлення здатності людини контролювати свої реакції на труднощі. В умовах сучасного світу, де люди часто стикаються з емоційними та психологічними труднощами, намагаючись знайти сенс у житті та прийняти біль як невід'ємну частину свого існування ця тема є актуальною.

Ключові слова: біль, страждання, Мураками, філософія, екзистенціалізм, психологія, нейропсихологія, самопізнання, сенс життя, стоїцизм, невизначеність, трансформація, розвиток, фізіологія.

Відомий японський письменник, перекладач та постмодерніст Харукі Мураками в одній зі своїх книг зазначає: «Біль неминуха. Страждання – особистий вибір кожного». Ця фраза, позірно проста, приховує в собі цілу

філософську глибину, яка здатна змусити нас переосмислити те, як ми ставимося до життя, до болю, до труднощів і страждань. Вона торкається суті нашого існування та відкриває нам важливу істину: біль – частина життя, але спосіб, яким ми переживаємо його, обираємо самі. Вона є не лише емоційно насиченою метафорою, а й глибоким філософським тезисом, що торкається природи людського існування та взаємодії індивіда з його оточенням. Власне, в цій фразі криється глибока діалектика між об'єктивною реальністю і суб'єктивним досвідом. Мураками, здавалося б, підкреслює не лише фізичний біль, а й існування двох його рівнів: фізіологічного та екзистенційного, що прокладає шлях до складніших понять і спонукає до глибоких філософських і психологічних роздумів.

Відразу варто підкреслити, що «біль неминуха» не є запереченням свободи людини чи її здатності до вибору. Навпаки, це визнання того, що існують аспекти життя, які виходять за межі нашого контролю. Біль – це природне явище, яке ми переживаємо на різних етапах нашого життя: фізичний, емоційний, психологічний. Це частина людської природи, яка супроводжує нас, де б ми не були і чим би ми не займалися. Але ось страждання – це вже те, що ми вибираємо. Чи можемо ми обирати страждати, коли болить? Чи є в нас сила змінити своє ставлення до болю, перетворивши його з обтяжливої тягарної присутності на можливість для зростання?

Із точки зору нейропсихології біль є суб'єктивним відчуттям, яке виникає в результаті пошкодження тканин або через активацію болісних рецепторів (ноцицепторів). Біль активує спеціалізовані ділянки мозку, які відповідають за сприймання подразників і емоційну реакцію на них [1]. Функціональна МРТ показує, що при болю активуються ділянки мозку, пов'язані не лише з сенсорним сприйняттям, а й з емоційною обробкою (*insula*, *anterior cingulate cortex*) [2]. Це один із найдавніших механізмів еволюції, що сприяє виживанню, адже больові відчуття сигналізують про небезпеку або шкоду для організму. Але не можна зводити біль лише до фізіологічного аспекту, оскільки він має глибші психологічні й екзистенційні виміри, які набувають особливої ваги у філософському осмисленні. Адже біль не тільки викликає неприємні відчуття, але і модифікує сприйняття нашої реальності, іноді змінюючи саму природу нашої взаємодії з навколишнім світом.

Однак страждання – це вже не фізіологічна реакція, а психологічна інтерпретація болю тобто психологічним феноменом, що виникає на основі сприйняття болю або інших життєвих труднощів як нездоланих, надмірних і нестерпних. Це може бути результатом сприйняття не лише фізичної болі, але й психологічного чи емоційного травмування, яке часто веде до розладів адаптації. Дослідження Керен Райнер, Міхала Грано, Елірана Соффер та Джошуа Ден Ліпсіц (2015) вказує: люди, які практикують усвідомленість (*mindfulness*), сприймають біль менш драматично, ніж ті, хто фокусується на негативних емоціях. Отже, емоційне забарвлення болю значною мірою залежить від ментальних установок [3]. Термін «страх» у психології пов'язаний із переляком від неминучого болю, а «тривога» – з очікуванням майбутніх страждань, що підсилюють відчуття безсилля перед неминучістю [4].

Із філософської точки зору страждання можна трактувати як екзистенціальний феномен, який виникає з усвідомленням безглуздості або абсурдності існування. Як зазначав Альбер Камю у своєму знаменитому творі «Міф про Сізіфа», «людське життя – це боротьба з абсурдом, де страждання є неминучим результатом того, що людина намагається знайти сенс у світі, який сам по собі не має сенсу» [5].

Ми підходимо до розуміння, що страждання є не лише фізичним болем, а й психологічною реакцією на виклики життя. І хоча біль може бути неминучим, страждання у цьому контексті може бути особистим вибором: ми можемо або прийняти його, або зробити його нестерпним через наші емоції, переконання чи сприйняття світу.

Також біль і страждання часто стають джерелом онтологічного самопізнання. Як говорив Фрідріх Ніцше, «те, що нас не вбиває, робить нас сильнішими» [6]. Біль і страждання, як екзистенційні феномени, відкривають людині глибші аспекти її сутності, змушують її заглиблюватися в питання про сенс життя, свободу та межі її можливостей. У цьому контексті біль стає не лише фізіологічним чи емоційним переживанням, а й філософським досвідом, який може сприяти відкриттю нових горизонтів самосвідомості.

У своїй творчості Муракамі постійно звертається до теми болю й страждання. Але він не трактує їх як щось однозначно руйнівне, а як засоби для самопізнання та особистісного зростання. Його персонажі переживають втрати, ізоляцію, внутрішні кризи – і через ці стани досягають нового рівня усвідомлення. В романі «Норвезький ліс», біль героя стає поштовхом до глибокого самоаналізу. Цей мотив повторюється у його мемуарах «Про що я говорю, коли говорю про біг», де фізичний біль від тренувань перетворюється на форму духовного очищення. Муракамі підкреслює важливість того, щоб прийняти біль як частину свого життя, а не втекти від нього. І хоча він може бути болючим, це ще не означає, що він має нас зламати. Це нагадує нам, що людина – це не просто відображення тих чи інших зовнішніх обставин, але й спосіб того, як ці обставини сприймаються і переживаються. Ми не можемо змінити багато того, що відбувається з нами – хвороба, розрив стосунків, втрата близької людини, але можемо обирати, як реагувати. Ми можемо дозволити болю занурити нас у відчай і страждання, а можемо знайти в ньому глибину, сенс, а інколи навіть спокій. Справжня свобода, можливо, полягає не в тому, щоб уникнути болю, а в тому, щоб навчитися з ним жити, не даючи йому контролювати наше життя [7, 8, 9].

Сучасне суспільство прагне будь-якою ціною уникати болю – анальгетики, швидкі розваги, цифрова ізоляція. Проте, як зазначають дослідження психолога Поля Блум (Yale University), занадто швидке уникання дискомфорту знижує нашу здатність до емпатії та стійкості [10].

Відмова від болю веде не до щастя, а до втрати глибини досвіду. Без болю ми втрачаємо шанс на трансформацію.

І ось знову постає питання страждання. Воно не є закономірним результатом болю, але часто стає вибором людини. Коли ми відмовляємося від болю, ми часто відмовляємося і від своєї людської глибини. Коли ми

намагаємось заблокувати страждання, ми закриваємо двері до самопізнання, до внутрішньої сили, що народжується через труднощі. Страждання – це не завжди щось негативне. В ньому є простір для навчання, для зміни, для еволюції. Можливо, у найглибших ранах ховається найбільша сила.

Феномен страждання, на відміну від болю, не є автоматичним наслідком фізичних чи емоційних травм. Він залежить від того, як людина інтерпретує цей досвід, і в цьому сенсі страждання – це психологічний вибір, який може стати наслідком надмірного самозаглиблення, жалісливості до себе або боротьби з неминучістю. Виникає питання: чи можливо контролювати страждання? Адже біль, як фізіологічний і психічний процес, є фактом нашого існування, але те, як ми переживаємо його, і наскільки глибоко цей біль перетворюється на страждання, залежать від нашої здатності адаптуватися та змінювати своє ставлення до нього.

Ідеї філософії стоїків, зокрема Сенеки, намагаються відповісти на це питання: страждання не є результатом самого болю, а є наслідком нашого суб'єктивного відношення до болю. Стоїки вважали, що ми не можемо контролювати зовнішні обставини, але здатні контролювати своє ставлення до них. З точки зору стоїцизму, страждання – це результат помилкових оцінок і неадекватних емоційних реакцій, які ми накладаємо на зовнішні події. Біль є неминучим, але ми можемо вибрати, чи буде цей біль сприйнятий як катастрофа, чи як інструмент для внутрішнього розвитку та адаптації [11].

Інколи ми, як і Мураками з його біговими кросівками, шукаємо щось, що допоможе нам «легко» пройти через біль. Але інколи найкращими кросівками для життя є саме страждання, яке дає нам можливість пройти через важкі моменти, не залишаючись тим, ким ми були до цього. Можливо, в цьому і полягає істинне мистецтво життя: в умінні обирати не уникати страждання, а пройти через нього з гідністю та розумінням, що це частина нашого шляху до повноти життя.

На мою думку, спираючись на пояснення психології та філософськими ученнями, біль – це факт, страждання – вибір. І цей вибір – не просто те, як ми відчуваємо біль, бо біль – це об'єктивна реальність, яка є неминучою частиною нашого буття, він виникає в результаті фізіологічних або психологічних подразників і є універсальним явищем, а й те, як ми вирішуємо змінити себе, коли біль входить у наше життя. Страждання може бути чудовим учителем, якщо ми здатні вчитися з того, що він приносить. Страждання, з іншого боку, – це суб'єктивний вибір кожної особистості, який залежить від того, як ми сприймаємо біль і який сенс надаємо нашому досвіду. І хоча ми не можемо уникнути болю, ми здатні вибрати, чи буде він нас ламати, чи стане можливістю для розвитку. В цьому і полягає філософський вибір кожного: знайти шлях до прийняття болю і перетворити його на досвід, що сприяє нашому зростанню і самопізнанню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Левада О.А. Нейропсихологія болю. *Нейронews*. 2011. № 3. С. 22–24.

2. Tracey, I., & Mantyh, P. W. (2007). The cerebral signature for pain perception and its modulation. *Neuron*, 55(3), 2007. 377 – 391 pp. URL: <https://doi.org/10.1016/j.neuron.2007.07.012> (дата звернення: 31.03.2025).
3. Reiner, K., Granot, M., Soffer, E., & Lipsitz, J. D. A Brief Mindfulness Meditation Training Increases Pain Threshold and Accelerates Modulation of Response to Tonic Pain in an Experimental Study. *Pain medicine* (Malden, Mass.), 17(4), 2016. 628 – 635 pp. URL: <https://doi.org/10.1111/pme.12883> (дата звернення: 31.03.2025).
4. Семенова Ю. С. Психотравма (психологічна травма): дискусійні питання медицини та психології. *Актуальні проблеми сучасної медичної психології: матеріали V науково-практичної конференції* (м. Київ, 11–12 травня 2011 р.). Київ, 2011. С. 50 – 54.
5. Camus, A. (n.d.). [Електронний ресурс] / The Myth of Sisyphus. URL: <https://www2.hawaii.edu/~freeman/courses/phil360/16.%20Myth%20of%20Sisyphus.pdf>. (дата звернення: 31.03.2025).
6. Ніцше, Ф. По той бік добра і зла (Прелюдія до філософії майбутнього). *Генеалогія моралі*; пер. з нім. А. Онишко. Львів : Літопис, 2002. 318 с.
7. Муракамі, Х. Про що я говорю, коли говорю про біг; пер. з яп: Олександр Михельсон. Львів: Yakaboo Publishing, 2020. 160 с.
8. Murakami, H. *Norwegian Wood*; пер. з яп. Jay Rubin; London: Vintage Publishing, 2001. 394 p.
9. Murakami, H. *Kafka on the Shore*. London: Penguin Random House UK, 2005. 512 p.
10. Bloom, P. *Against Empathy: the Case for Rational Compassion*. New York: Ecco Books. 2016, 304 p.
11. Сенека Луцій Аней. Моральні листи до Луцілія / Пер. з латин. А. Содомори. Київ : Основи, 2005. 603 с.

УДК 321.17:342.826

КОВАЛЬ Богдана,
студентка Р1-В24 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент **СУЛЯТИЦЬКА Тетяна**

ГРУПИ ІНТЕРЕСІВ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У статті здійснено аналіз групи інтересів в Україні, що активно впливають на політичні та економічні рішення, представляючи різні соціальні, економічні та ідеологічні інтереси. Особливу увагу приділено ролі організацій, таких як Торгово-промислова палата України, Федерація профспілок, Центр прав людини ZMINA, Міжнародний екологічний центр і Асоціація платників податків України, у просуванні своїх вимог і впливі на державну політику.

Ключові слова: демократичне суспільство, групи інтересів, демократія, партії, соціальні інтереси.

Мета: проаналізувати роль груп інтересів у демократичному суспільстві, зокрема в Україні, та визначити їх значення у впливі на політичні рішення, просування соціальних і економічних вимог, а також вивчити роль організацій, що займаються захистом прав людини, трудових прав, екології та бізнес-інтересів у формуванні політики та взаємодії з державними інститутами.

Демократія забезпечує рівність, свободу думки та право участі в управлінні державою. Активна участь громадян є запорукою прозорості, підзвітності влади та сталого розвитку суспільства. На думку А. Доуза, групи інтересів – це об'єднання індивідів, що прагнуть впливати на уряд будь-якими засобами задля досягнення своїх інтересів [1, с. 80].

«Групою інтересів» у політиці, згідно з «Політологічним енциклопедичним словником», є групи людей, об'єднаних спільністю усвідомлених потреб та інтересів і прагненням їх захистити [2]. При цьому як «інтереси», слід враховувати лише ті, що фактично представлені на політичному рівні або потенційно будуть відстоювати громадяни.

У сучасному суспільстві важливою є взаємодія громадян з владою. Через участь у виборах, громадських ініціативах або діяльність груп інтересів люди можуть реально впливати на державну політику та захищати свої права.

Важливим механізмом у просуванні ідей груп інтересів є партії, які забезпечують представництво суспільних інтересів та виявляють, обґрунтовують і формують інтереси різних соціальних груп у вигляді політичних ідеологій, програм, передвиборчих платформ. Партії транслиують окремі інтереси із сфери громадянського суспільства у сферу політичних рішень, де вони стають фактом політичних вимог. Слід зазначити, що репрезентація суспільних інтересів відбувається не лише в ідеологічній формі, а й через вплив на прийняття рішень в органах державної влади на користь певних соціальних груп. Саме партії забезпечують конкуренцію у боротьбі за політичну владу.

Боротьба партій на виборах забезпечує плюралістичний характер політичного процесу в системі ліберальної демократії формуючи громадську думку щодо суспільно важливих питань.

Партії є головними посередниками та інструментом взаємодії між громадянським суспільством і державною владою. В умовах демократії вони каналізують соціальні конфлікти в цивілізоване русло, забезпечують мирний перерозподіл влади між різними політичними силами [3 с. 78].

Одну з перших класифікацій груп інтересів запропонував Г. Алмонд, який поділяв їх на:

- дезорієнтовані групи, які не мають жодних інституційних основ та об'єднують людей, що протестують проти конкретної політики;
- групи, що не мають характеру асоціацій, тобто ті, які ґрунтуються на класовій, культурній або етнічній ідентичності, висловлюють свої інтереси безпосередньо через індивідів, сім'ю та релігійні інституції;
- інституційні групи інтересу – групи, які фактично наявні у більших організаціях, зокрема, політичних партіях і законодавчих органах влади;
- асоціації – специфічні групи інтересу висловлення інтересів (профспілки, організований бізнес).

Політологи також виокремлюють спонтанні, організовані та інституційні групи інтересів. За ступенем гласності в їх функціонуванні групи поділяють на відкриті (явні) та приховані (латентні); за тривалістю існування – на стійкі та тимчасові.

Долучаючись до політичної діяльності, спонтанні групи є базовими суб'єктами політики, на основі яких створюються вторинні суб'єкти – асоціації, спілки, об'єднання, які:

— по-перше, забезпечують функціональне представництво інтересів спонтанних груп;

— по-друге, захищають власні, значно вужчі інтереси, котрі згодом можуть отримати домінуюче значення в їхній діяльності [4].

Групи інтересів широко використовують й опосередкований вплив на владу (через засоби масової інформації або через політичні партії), формуючи вигідну для себе громадську думку. Поряд з використанням традиційних політичних партій, групи можуть і самі організовувати тимчасові партії за інтересами, невеликі за своєю чисельністю. Така практика, до речі, дуже поширена в Україні. Крім того, групи інтересів прагнуть бути представленими серед владної еліти, намагаючись отримати посади для своїх представників на різних рівнях державної влади [5, с. 83].

Сучасні групи інтересів в Україні:

1. «Торгово-промислова палата України» – одна з найбільших і найвпливовіших організацій, яка об'єднує підприємців та компанії різних галузей економіки. Торгово-промислова палата лобіює інтереси бізнесу в питаннях економічної політики, торговельних відносин, податкової системи тощо.

2. «Федерація профспілок України» – найвища організація, яка об'єднує понад 50 профспілок різних секторів економіки. Федерація профспілок активно захищає трудові права працівників, бореться за поліпшення умов праці, підвищення зарплат та пенсій, а також займається питаннями соціального захисту.

3. «Центр прав людини ZMINA» – організація, яка займається захистом прав людини в Україні, особливо правами меншин, боротьбою з дискримінацією, захистом прав внутрішньо переміщених осіб, а також правами жінок та дітей.

4. «Міжнародний екологічний центр» – організація працює над захистом навколишнього середовища, популяризацією сталого розвитку, охороною природи та боротьбою зі змінами клімату в Україні. Вони активно лобіюють екологічні ініціативи та законодавчі зміни, пов'язані з охороною природи.

Вказані організації активно взаємодіють з урядом, парламентом та іншими державними інститутами для впливу на прийняття рішень, які стосуються їхніх інтересів.

Отже, групи інтересів відіграють важливу роль у демократичному суспільстві, оскільки забезпечують представництво різноманітних соціальних, економічних та політичних інтересів, адже сприяють прозорості, підзвітності та сталому розвитку держави, впливаючи на політичні рішення через лобіювання та громадську діяльність. В Україні активні групи інтересів, такі як Торгово-промислова палата, Федерація профспілок, Центр прав людини ZMINA,

Міжнародний екологічний центр та Асоціація платників податків, активно взаємодіють з урядом та парламентом, представляючи інтереси бізнесу, працівників, прав людини, екології та оподаткування.

Дані вище організації допомагають захищати права громадян і підприємств, лобіюють зміни в законодавстві, що стосуються податкової політики, соціальних прав, охорони навколишнього середовища та трудових умов. Завдяки таким групам громадяни мають змогу брати участь у політичному процесі, висловлювати свої вимоги і впливати на державну політику, що робить систему управління більш прозорою та підзвітною, бо групи інтересів є важливим елементом демократичної системи, оскільки вони забезпечують канали для впливу на політичні рішення та допомагають захищати інтереси різних верств населення, що сприяє більш гармонійному розвитку суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій; Мво освіти і науки України, Ін. вищої освіти АПН України, Укр. канад. проект «Демократична освіта», Інститут вищої освіти, Київ: Вид-во «Ай Би», 2002, С. 420. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Avtorskyi_kolektyv/Osnovy_demokratii.pdf?PHPSESSID=so572ggltjp8m5vqah24ql2207
2. Політологічний словник / автори-укладачі: д. і. н., проф. кафедри історії України та філософії ВНАУ Левчук К.І.; к. і. н., доц. кафедри історії України та філософії Богатчук С.С. Вінниця, 2015 р., 40 с. (3,7 у.д.а) <http://socrates.vsau.org/b04213/html/cards/getfile.php/8572.pdf>
3. Олександр Чувардинський. Групи інтересів у громадянському суспільстві. *Політичний менеджмент*: наук. журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. 2007. № 3. 194 с. 2007. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/chuwardynskyi_hrupy.pdf
4. Гетьманчук М. П., Гришук В. К., Турчин Я.Б. Видавець: Київ: Знання. 2010. Режим доступу: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8430.html>
5. Основи демократії: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / За заг. ред. А. Колодій; М-во освіти і науки України, Ін вищої освіти АПН України, Укр. канад. проект «Демократична освіта», Інститут вищої освіти, Київ: Вид-во «Ай Би», 2002. 426 с.

УДК 32.01:342.826

КОЧУРКА Олександр,
студент Р1-М24 групи

Науковий керівник:
д. політ. наук, професор **ВОНСОВИЧ Сергій**

ПОЛІТИЧНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ГРУП ІНТЕРЕСІВ

У статті розкрито три основні моделі політичного представництва груп інтересів: плюралістичну, корпоративістську та партисипаторну у процесі

формування державної політики. Це дозволяє зрозуміти, як приймаються політичні рішення та які фактори впливають на їх ефективність.

Ключові слова: *групи інтересів, плюралістична модель, корпоративістська модель, партисипаторна модель, політичний процес.*

Актуальність теми розкриває взаємодію політичних партій і груп інтересів як одних із ключових чинників взаємодії держави і груп інтересів. Ці інститути, формують державну політику, від якої залежить соціально-економічна ситуація в країні. Вивчення різних моделей такої взаємодії дає змогу краще зрозуміти механізми прийняття рішень та фактори, що впливають на їх ефективність в умовах сучасних демократичних систем.

Мета публікації полягає в аналізі взаємодії політичних партій та груп інтересів у формуванні політичного курсу і з'ясуванні різних моделей цього взаємозв'язку, таких як плюралістична, корпоративістська та партисипаторна..

Виклад основного матеріалу дослідження. Уперше характер взаємозв'язку партій і груп інтересів у політичних процесах розкрив американський дослідник Е. Шатшнейдер, який встановив, що роль груп інтересів у політиці безпосередньо і органічно пов'язана зі станом політичних партій на основі обернено пропорційної залежності: чим слабше функціонує партійна система, тим могутніше стає вплив зацікавлених груп на політичний процес; і навпаки, якщо партії здійснюють свої повноваження ефективно, вони здатні значно обмежити або звести до мінімуму вплив груп інтересів [7]. Хоча і політичні партії, і групи інтересів виконують одну й ту ж функцію – представництво інтересів, характер її виконання інститутами істотно розрізняється. Низка дослідників Мамонтова Е [4], Бедрок Н [1], Виговський Д [2], Ткач О. [5], виділяє два види моделей: плюралістичну і корпоративістську.

Плюралістична модель взаємодії держави і груп інтересів ґрунтується на визнанні існування множини вільно утворюваних політичних, економічних, релігійних, етнічних та інших груп інтересів, які конкурують одна з одною за суспільний і політичний вплив. Вперше поняття плюралізму стосовно політики ввів Гарольд Ласки, який, розглядаючи проблеми суверенітету і правомочності держав, обґрунтував концепцію політичного плюралізму, що заперечувала домінуючий моністичний погляд на політику і стверджувала, що держава не є вищою асоціацією серед суспільних організацій, а є лише однією з таких організацій (разом з корпораціями, союзами, церквами та іншими) і перебуває в постійній боротьбі з іншими організаціями за людську лояльність і підпорядкування. Плюралістична модель передбачає наявність необмеженої кількості вільно виникаючих, незалежних від держави, не організованих в ієрархічну систему груп інтересів, що конкурують між собою за вплив на формування і реалізацію державної політики.

Корпоративістська модель взаємодії держави і груп інтересів ґрунтується на визнанні існування обмеженого числа функціонально впорядкованих і збудованих за ієрархічним принципом груп з монопольним правом представництва певних інтересів. Витоки корпоративізму виявляються в корпоративній організації середньовічного європейського суспільства, що

припускала об'єднання осіб певних професій в особливі союзи (купецькі гільдії, ремісничі цехи та ін.), які ставили за мету захист і взаємну підтримку своїх членів, регулювання їхніх відносин, регламентацію трудової активності і забезпечення монопольних умов для професійної діяльності. Корпоративізм має на увазі відносини між державою і ключовими групами інтересів, що включають посередництво (коли організації представляють інтереси громадян у переговорах з державою) та інкорпорацію (коли ці організації отримують особливий статус і фактично стають продовженням держави). Корпоративістська модель соціально-політичної взаємодії передбачає певні правила взаємодії груп інтересів і держави. Дж. Лембрух виділяє основні риси цієї моделі: 1) організації, що представляють інтереси, міцно вписані в урядовий процес ухвалення рішень; 2) більшість таких організацій є ієрархічно організованими, а участь у них має тенденцію ставати обов'язковою; 3) професійні групи представлені не конкуруючими, а єдиними організаціями; 4) промислові відносини базуються на співпраці профспілок і підприємницьких об'єднань з державою, що передбачає стримування конфліктної тактики, зокрема страйків [6].

Плюралізм і корпоративізм визнають структурну диференціацію і наявність множинності групових інтересів у сучасних суспільствах, проте принципи їх репрезентації суттєво відрізняються. Плюралістична модель передбачає наявність численних незалежних та неієрархічних груп інтересів, тоді як корпоративістська модель орієнтується на обмежену кількість регламентованих, ієрархічно організованих груп, які тісно взаємодіють з державою.

Сучасний політичний процес свідчить про становлення нової партисипаторної моделі взаємодії держави і груп інтересів [3]. Ця модель передбачає активне залучення громадськості до формування й реалізації політичного курсу, що змінює традиційне розуміння меж між державою і суспільством. Відповідно до цієї моделі, політико-адміністративне управління перестав бути одностороннім процесом і трансформується у багатобічну взаємодію, в якій межі між державними та суспільними структурами стають більш проникними. Ключовою характеристикою партисипаторної моделі є установка на максимальне залучення груп інтересів до процесів ухвалення державних рішень, що передбачає всебічне врахування позицій усіх зацікавлених сторін у відповідних сферах державної політики.

Висновок. Отже, взаємозалежність політичних партій і груп інтересів у формуванні політичного курсу є важливою характеристикою сучасних політичних процесів. Різні моделі взаємодії, такі як плюралістична, корпоративістська та партисипаторна, відображають різні підходи до представництва інтересів. Вони взаємно доповнюють одна одну, формуючи основу для ефективної взаємодії між державою та громадськістю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бедрак Н. Роль політичного представництва в сучасних політичних системах. *Перспективи*. 2014. 2 (60). С.15–20.

2. Виговський Д. Моделі захисту групових інтересів та їх розвиток в Україні. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*: Збірник наукових праць. 2011. Вип. 23. С. 71–76.
3. Ковальов А. Партиципаторний напрям демократії як предтеча деліберативного підходу. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 17. С. 180–186.
4. Мамонтова Е. Ковальова О. Клієнтелізм як політико-психологічний феномен. *Актуальні проблеми політики*. 2020. № 66. С. 65–72.
5. Ткач О. Моделі участі груп інтересів у політиці. *Політологічний вісник*. Збірник наук. праць. 2011. Вип. 103. С. 42–44.
6. Patterns of Corporatist Policy-Making / Ed. by G. Lehmbruch, P. C. Schmitter. London: Sage, 1982. 292 p.
7. Schattschneider Elmer The Semisovereign People: A Realist's View of Democracy in America. Dryden Press, 1975. 143p.

УДК 1(410)"13"Оккам

ПЛАХТІЙ Олексій,
студент IstP2-B22 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

ПОГЛЯДИ ВІЛЬЯМА ОККАМА

У статті здійснено аналіз світоглядних позицій найвизначнішої постаті Оксфордської течії – Вільяма Оккама, погляди якого були спрямовані на класичну схоластику, скептицизм, психологізм та інтуїтивізм.

Ключові слова: *теологія, пізнання, знання, універсалії, свобода, воля, інтелект, інтуїція.*

Постать Оккама у філософському вченні представляє новий філософський підхід – антиреалістичний та антидогматичний. Вільям Оккам був яскравим послідовником номіналізму. Трактати Оккама присвячено, здебільшого, логіці – науці про знаки, у межах розуміння якої загальні поняття (універсали) філософ вважає лише знаками, копіями одиничних реальних речей [1, с. 27].

Вільям Оккам – видатний англійський мислитель, теолог, філософ періоду середньовічної пізньої схоластики.

Народився 1285 року в англійському графстві Сурей. Входив до ордену ченців – францисканців. З 1310 по 1324 роки – після вступу в Оксфордський університет займався викладанням філософських дисциплін, зокрема логіки.

У 1317 р. Папа запросив до Авіньйона магістра ордену Святого Франциска Михайла Цезенського та члена цього ж ордену Вільяма Оккама, щоб вислухати їх міркування щодо зазначених питань. Як і можна було очікувати, обох звинуватили в єресі та ув'язнили в монастирі [2, с. 317]. Після чотирьох років ізоляції в'язні втекли до Луї Баварського, що зумовило їхнє відлучення від Церкви [3, с. 801].

Будучи звинуваченим в єретичному вченні у Авіньйоні, замислює з францисканцем Михаїлом втечу в місто Мюнхен, бажаючи бути захищеним імператором Людовіком Баварським від папського переслідування.

Філософські питання В. Оккама були розпочаті в Оксфорді, а трансформовані та завершені – в Мюнхені.

Основні твори мислителя: «*Ordinatio*» (Коментар до 1-ї книги «Сентенцій» Петра Ломбардського); «*Summa totius logicae*» («Сума всієї логіки»); «*Quodlibeta*» («Різні питання»); «*Quaestiones super libros Physicorum*» («Питання до «Фізики» Аристотеля»); «*Dialogus*» («Діалог») та інші.

Він дискутує щодо компетенцій між церковною владою та світськими справами. З основних творів Оккама відомі наступні: «Коментар до I книги «Сентенцій» Петра Ломбардського», «Сума логіки», «Питання на вільну тему», «Діалог», тощо.

Оккам, як бачимо, критично відносився до схоластики XIII століття, особливо ж спроби синтезувати аристотелізм з християнською теологією. Під сумнів Оккам поставив сам синтез в традиційній онтології. Для розвіяння будь-яких сумнівів, вводить славнозвісну «бриту» з таким формулюванням: «Множинність не потрібно допускати без необхідності» а також «Не існує основи для того, щоб пояснити з допомогою багатьох допущень те, що може бути пояснене з допомогою меншого числа допущень». Винятком для Оккама було правило: «Без необхідної основи потрібно допускати тільки те, що будь-що самоочевидне, або ж пізнається через досвід, або ж доведене Священним Писанням».

Він проводить чітку межу між філософією та теологією. Філософія – це сфера природного пізнання, тоді ж як теологія – сфера віри.

Предмет знання (subject of knowledge) Оккам трактує по-різному. Передусім, предметом знання є інтелект, оскільки знання є властивістю інтелекту [4, с. 9].

Християнська теологія, на думку Оккама, може бути доведена з дотриманням певних рамок, раціональне богопізнання та філософія є можливими, якщо використовуються як онтологічний інструмент. Під поняттям Бога богослов розуміє нескінченну істоту (*ens infinitum*), що перевершує безліч різних речей, взятих як кожен окрему, так всі і одночасно, оскільки Бог, як Абсолют, є актуальною нескінченністю, в той час, як вивчаючи явища природи і переходячи від одного з них до іншого, ми зустрічаємося лише з нескінченністю потенційною. Отже, саме поняття Бога в якості актуальної нескінченності є ірраціональним, воно не може бути обґрунтоване засобами природного знання.

Оккам з критикою підходив щодо спроб синтезування аристотелізму та християнської теології. Під сумнівом у нього залишався синтез традиційної онтології. Як представник номіналізму, Оккам стверджує, що тільки одиничні субстанції та абсолютні властивості володіють реальним існуванням. По за мисленням універсалії стають іменами, термінами, котрими позначається клас імен. Перше пізнання – інтуїтивне, куди входить зовнішнє сприйняття з інтроспекцією. Поняття, які не можна звести до інтуїтивних знань, не піддані

перевірці у досвіді, мають видалятися з науки, а тому «сутність не потрібно примножувати без необхідності». Такий принцип став називатися бритвою Оккама, відігравши значущу роль у протистоянні середньовічному реалізму, тощо. Вважав, що не існує необхідного зв'язку одиничних субстанцій, тим самим обмежувалося застосування ним поняття причинності як сфери емпіричної констатації. А тому розділяє сфери – філософію та теологію. Так як філософія є сферою пізнання природи, а теологія – сферою віри. Догматами релігії слід вважати надрозумовий припис, котрий відносять не так як до розуму, а більше – віри та волі. Подібно ж Дунсу Скоту Еріугені, Оккамом надається перевага волі над розумом.

У філософії Оккама чітко видно схилення до універсалій. Універсалії – це лише знаки поодиноких речей. Субстанція немає самостійного існування. Для Оккама завдання пізнання у тому, щоб пізнавати приватне, одиничне. Він ставить питання про те, як відбувається процес переходу від приватного до загального. [1, с. 28].

У нього світ є складником одиничних субстанцій та якостей. У людській свідомості об'єкт «людяність» відсутній, присутні лише «мислиневий образ», «акт мислення». Він використовує також теорію підстановки (супозиція). До нього не було висловлювань щодо природи самого Бога. Всемогутність Бога необмежена, виняток становлять не протиріччя. Таке твердження пов'язувалося пізніше з етикою філософа. У моральній сфері, на думку Оккама, є порядок природи, який приписав Бог, а тому людському розуму не в силах його розуміння без надприродного Одкровення.

Схилявся більше до номіналізму у філософії про універсалії. Світ – складова одиничних субстанцій та якостей. У свідомості людини не має такого об'єкту «людяність», проте існує «мисленневий образ» «акт мислення» [5]. Оккам користується теорією супозиції (підстановки). Торкаючись питання сутності та існування Оккам намагається тим самим показати заміщення одного і того ж об'єкту – реально існуючої речі.

Насамперед філософом частинно погоджується думка щодо відмінності інтуїтивного і абстрактного знання Іоана Дунс Скота Еріугени. Ніхто до Оккама не спромігся висловити власну думку щодо природи Бога. Мислителем доводилася точка зору щодо необмеженості всемогутності Бога за винятком не протиріччя. Пізніше це твердження буде пов'язувати етику Оккама. В моральній сфері покладено природній порядок, приписаний Богом людський розум не в силі зрозуміти його без надприродного Одкровення. Аналогічно пов'язують політичне вчення Вільяма Оккама, адже природного закону порушувати не можна іншим людям, оскільки він вкладений в людську природу Богом.

За настійливістю Оккама, втручання церковної влади у світські справи є недоречним. На його думку імператор має владу над тимчасовим, а папи повинен замислюватися над духовними вічними цінностями.

Проблему виведення світу з Бога Оккам перекидає: Бог мислить індивідуальними, а не універсальними образами, тобто одиничне він віддає Богу, загальне — людині. Оккам здійснює спробу відділення розуму від віри, від

підпорядкування їй. Зміст віри недоступний людині, людському розуму, його задача – усвідомлення конкретних, індивідуальних речей. Тим самим був зроблений важливий крок у розвитку філософської думки, у побудові нової онтології: у співвідношенні загального і окремого акцент зміщений на користь окремого, якому був наданий статус справжньої реальності; універсали, загальне було поставлено в залежність від окремого, визнане вторинним, похідним від окремого. Такий крок був необхідним етапом на шляху до світогляду епохи Відродження (XIV-XVI ст.), філософія якої стала гуманістичною, у ній виробилися концепції пантеїзму і деїзму.

Ідеї Оккама стали справжнім проривом періоду пізньої схоластики. На Вільямі Оккамі власне і закінчується пізня схоластична епоха. Тобто ним був зроблений чималий внесок у питанні розмежування понять філософії та теології.

Видатний середньовічний мислитель Оккам помер на початку весни 1347 року в Баварському герцогстві (Німеччина).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Верзін І.І. Реалізм і номіналізм у філософії У. Оккама: пояснення свободи та волі. *Актуальні питання філософії та соціології*. Випуск 52. Видавничий дім «Гельветика». 2025. С.27-30. http://apfs.nuoua.od.ua/archive/52_2025/52_2025.pdf
2. Aspell P. J. Medieval western philosophy / P. J. Aspell. Washington : CRVP, 1999. 401 p.
3. Fuller T. Anglorum speculum : or The worthies of England, in church and state. London, 1684. 974 p.
4. William of Ockham. On the notion of knowledge or science / William of Ockham. Philosophical Writings : A Selection. Indianapolis : Hackett Publishing, 1990. 167 p.
5. Історія філософії: Т. 1: Антична і середньовічна філософія / Пер. з пол. А. Шкраб'юка. Львів: Свічадо, 2006. 456 с.

УДК 141:821.161.2Шевченко

РОЩЕВАЯ Юлія,
студентка IstP1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

ГУМАНІЗ ТА АНТРОПОЦЕНТРИЗМ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ Т. ШЕВЧЕНКА

У статті досліджено гуманізм та антропоцентризм у творчості Тараса Шевченка, які висвітлюють його бачення людини як центрального суб'єкта історичного процесу та носія моральних ідеалів. У своїй творчості поет підкреслює такі проблеми людини як цінність свободи, справедливості та людської гідності, що робить його твори актуальними і сьогодні.

Ключові слова: гуманізм, антропоцентризм, Тарас Шевченко, справедливість, суспільство, моральні цінності, народ.

Тарас Григорович Шевченко, вступивши у Кирило-Мефодіївське братство, відстоював свої особливі самостійні погляди, не поділяв повністю релігійно-ідеалістичний світогляд Миколи Костомарова та Пантелеймона Куліша, був прихильником активних виступів, відкритої боротьби з кріпосництвом та царизмом, тоді як інші члени товариства готові були обмежитися лише літературною та освітньою пропагандою [2, с. 188].

Характеризуючи світогляд Т. Шевченка, А. Чижевський називає його «антропоцентричним»; сутність його полягає у зведенні людини в центр усього буття, всього світу, як природи, так і історії, всіх сфер людської культури. Особливістю його світогляду, на думку дослідника Г. Грабовича, є відчуття самого себе, власної долі та болю, свого «Я», чітко структурованих через інтенсивний автобіографізм самого митця як поета, носія Слова. Шевченко і став великим поетом, генієм, пророком тому, що духовні колізії свого часу зробив драмою свого життя, а патріотизм – мірою справжньої любові до людини [6, с. 357].

Автор підручника «Філософія» О. Сидоренко наголошує, що в нього (Тараса Шевченка) не тільки людина наближається до Бога, а й Бог - до людини. Ісус Христос, Богоматір власне і є людьми, але незвичайними, ідеальними; істинна віра - це та, яка безпосередньо встановлює зв'язок між Богом і людьми, конкретно людиною [8].

Автор підручника «Філософія» О. Данильян зазначає, що основне питання його філософії – співвідношення соціального добра і зла щодо конкретної людини в конкретних історичних умовах і щодо її Батьківщини – України. Необхідність знищення народом царського кріпосного ладу – головний висновок філософії Шевченка [4, с. 176].

Варто зазначити, що у творчості Т. Шевченка центральне місце посідає народ. Він – рушійна сила історичного процесу, і творить культуру, визначає лице нації [1, с. 6]. Тарас Григорович Шевченко виступав проти поневолення народу, закликав до боротьби за національне та соціальне визволення [5]. Заслугує на увагу думка, що не може бути по-справжньому гуманною людина, яка гнобить інших людей. Тільки в трудовому середовищі, в глибинах простих людей-трудівників розкривають високі почуття любові, братерства, людської дружби [1, с. 6].

Шевченко виступив за права свого народу в епоху формування національних держав шляхом духовних та освітніх змін. Він був прихильником саме так званої народної волі, тому, як пише І. Дзюба, «в Шевченковій поезії немає панського гасла «вольності», а є народне «воля». Це принципово різні речі. Він сподівався на боротьбу народу за своє визволення, а не за права шляхти» [9, с. 113]. При цього боротьбу за справедливість, щастя і добро проти зла і насильства Шевченко тісно пов'язував з ідеєю милосердя, яке розумів як істино людське почуття, співчутливе ставлення людини до людини, прагнення робити добро, допомагати їй у боротьбі з горем, нещастям. Тарас Григорович гнівно

засуджував тих, хто принижує беззахисного, попирає його гідність, обманує, кривдить людину, робить їй зло, спричиняє муки та страждання. Милосердя визнавав вищою основою людської гідності, духовності, людських взаємовідносин, вчинків, поступків [7].

Ще дослідник творчості Т. Г. Шевченка М. Сумцов наголошував: «У творчості Шевченка виразно виступає те, що можна назвати оптимістичною перспективою у підході до людини. Багато, дуже багато в його творах печалі, сумування з приводу того, що життя тогочасне було наскрізь вороже трудовій людині, що краса людей руйнується, нівечиться. Але в його творах як основне звучить радісне передчуття перемоги правди, перемоги народу, віра в здійснення тут, на землі, щасливого життя. Поет ставить питання про відродження героїзму в народних масах. Без героїчних подвигів немислиме і саме існування, розвиток народу. Ідея нескореності народу, ідея перемоги над чорними, гнітючими силами становить лейтмотив усієї творчості великого поета» [1, с. 6].

Всім своїм героям вітчизняний поет бажає віри, надії, любові, щастя, свободи, шанує вічні, загальнолюдські цінності. Тарас Шевченко підмічає проблеми соціальної несправедливості, гнівно і гостро її висміює:

Латану свитину з каліки знімають,
З шкурою знімають, – бо нічим обути
Княжат недорослих; а он розпинають
Вдову за подушне, а сина кують...
Опухла дитина – голоднее мре,
А мати пшеницю на панщині жне... [9, с. 113].

Філософський подвиг Т. Шевченка, вся вибухова сила його творчості, полягає в тому, що він зумів серед мертвої тиші, яка покірливо мовчала задухою страху, ненависті, підозри, загальної заціпенілості, посіяти надію [3]

Життя цієї надії починається з оспівування свободи. Шевченко показує, що нездоланність людського духу виявляється і в тому, що безстрашних співців свободи народжують найпохмуріші часи, бунтівний голос покривджених соціальних низів. Вінець Шевченкової творчості – це спів свободі, уславлення свободи, цієї першої й неодмінної передумови людського поступу, добробуту й щастя. До найволелюбніших книг усіх часів належить «Кобзар», він наскрізь просякнутий прагненням свободи, передчуттям її неминучості [3].

Виявляючи значний інтерес до історії України, історії українського народу, в минулому Т. Шевченко бачить насамперед людей живих, конкретних, які стогнуть у кайданах, стогнуть так само, як і сьогодні, усвідомлює, що неправда є неправдою людською, неправдою царів, панів, попів і неволя є неволею мужицькою, неволею українською. Саме тому його цікавили в історичному минулому України передусім події і традиції, які були пов'язані з визвольною боротьбою українського народу проти своїх поневолювачів, соціального рабства, національного гноблення [7].

Відомими є заклики Тараса Шевченка до об'єднання всіх верств українського суспільства на основі злагоди, добра і любові задля допомоги знедоленим, нужденним, заради України, яка є найвищою цінністю в його філософії. Україну він називає святою [4, с. 175].

В українській новій літературі Тарас Шевченко був першим, хто закликав українців не цуратися самих себе, не виступати у ролі придуркуватих провінціалів чи хитрого малороса, доводив, що самоствердження України має історичні та соціальні виміри [7]

Отже, гуманізм і антропоцентризм є ключовими особливостями творчості українського поета, що визначають її філософську та моральну спрямованість, адже він підносить людину як головний суб'єкт історії, наголошуючи на її праві на свободу, гідність і справедливість. Його гуманістичні ідеали тісно переплітаються з національною свідомістю, закликаючи до боротьби за краще майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бовкун М. О. Ідея гуманізму у творчості Кобзаря. *Творчість Тараса Шевченка в національно-духовному вимірі сьогодення: збірник наукових праць студентів та магістрантів*. Суми: Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. С. 4–7. URL: https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Tvorchist_Tarasa_Shevchenka.pdf (дата звернення: 30.03.2025).
2. Горлач М. І., Кремень В. Г., Ніколаєнко С. М., Требін М. П. та ін. Основи філософських знань. Філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 1028 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Horlach_Mykola/Osnovy_filosofskykh_znan.pdf (дата звернення: 28.03.2025).
3. Гуманістична сутність світогляду Т. Г. Шевченка. *КНУ ім. Т. Шевченка*. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/Phil/30.htm> (дата звернення: 28.03.2025).
4. Данильян О. Г., Дьобань О. П. Філософія: підручник. 2-ге вид., перероб. та доп. Харків: Право, 2018. 432 с. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SENMK/pidr_filos_2018.pdf (дата звернення: 28.03.2025).
5. Державотворчі ідеї Тараса Григоровича Шевченка. Буковинський вісник: веб-сайт. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/30-0/2008/> (дата звернення: 03.04.2025).
6. Кремень В. Г., Ільїн В. В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. Київ: Книга, 2005. 528 с. URL: <https://kafedrafil.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/09/kremen.pdf> (дата звернення: 30.03.2025).
7. Світогляд Тараса Григоровича Шевченка. Укрліб: веб-сайт. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/referats/printit.php?tid=12217&page=2> (дата звернення: 30.03.2025).
8. Філософія : підручник / О. П. Сидоренко та ін. ; за заг. ред. О. П. Сидоренко. - Київ : Знання, 2009. 891 с. [Електронний ресурс]: Westudents. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/621-filosofya-sidorenko-op.html> (дата звернення: 30.03.2025).
9. Шумка М. Л. Людиноцентризм творчості Тараса Шевченка. *Спецвипуск: Тарас Шевченко і сучасна національна освіта: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Тернопіль 5-6 берез. 2014 р.), Тернопіль, 2014. С.112-114. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/4687/3/Людиноцентризм%20творчості.pdf> (дата звернення: 30.03.2025).

УДК 323.232 (73) Трамп: 004.773.6

СІНЧУК Роксолана,
студентка Р1-В23 групи

Науковий керівник:
к. філософ. н., доцент ЧАБАНОВ Василь

КОМУНІКАЦІЯ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОНАЛЬДА ТРАМПА З ЕЛЕКТОРАТОМ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Адміністрація Дональда Трампа відзначилася активним та нестандартним використанням соціальних мереж для комунікації з громадянами США. Особливо помітним було застосування платформ Twitter та Facebook для безпосереднього звернення до електорату, обходячи традиційні медіа-канали. Цей підхід суттєво вплинув на політичний дискурс, медіа-ландшафт та громадську думку.

Ключові слова: Дональд Трамп, адміністрація Трампа, соціальні мережі, політична комунікація, Twitter, Facebook, електорат.

У сучасній історії США президент використовує соціальні мережі як головний інструмент формування політичного порядку денного. Він оперативно реагує на події, створює інформаційні приводи без участі журналістів. Така стратегія комунікації посилює політичне позиціонування Дональда Трампа як «антисистемного» лідера, активно мобілізує електорат, розповсюджує гасла, формує і підтримує власний інформаційний простір.

З одного боку, це підвищує прозорість і відкритість влади. З іншого — виникають проблеми з поширенням фейків, маніпуляцій, поляризацією суспільства та ескалацією конфліктів. Соціальні мережі стають не просто платформою для висловлення думок, а справжнім інструментом політичної боротьби, що докорінно змінює уявлення про політичну комунікацію у цифрову епоху [1].

Трамп активно користується Twitter як основним каналом комунікації з громадянами, міняючи традиційні медіа. Це забезпечує йому оперативність і контроль над інформаційним потоком.

Крім того, через Twitter він формує емоційний зв'язок з електоратом, спілкується простою мовою, використовує слогани, меми та гасла. Такий стиль допомагає мобілізувати прихильників, формує образ «лідера з народу» і дозволяє дискредитувати опонентів.

Соціальні мережі стають також майданчиком для поширення контroversійного контенту, який привертає увагу ЗМІ, навіть якщо інформація маніпулятивна чи недостовірна. Це сприяє поляризації, оскільки повідомлення орієнтуються на конкретну аудиторію і здебільшого апелюють до емоцій.

Така форма комунікації викликає етичні та правові питання: де проходить межа свободи слова, яка відповідальність політиків за публікації в соцмережах? [2].

Трамп регулярно використовує персоналізовані повідомлення у неформальному стилі, що допомагає йому створювати образ «свого хлопця» та формувати лояльну аудиторію.

Обминаючи традиційні медіа, які він критикує за упередженість, Трамп контролює власні меседжі, уникаючи редакційних інтерпретацій.

Проте соціальні мережі також стають середовищем поширення фейкових новин і теорій змови. Це впливає на громадську думку, підриває довіру до традиційних ЗМІ. Формуються «ехо-камери», де люди спілкуються переважно з однодумцями, що поглиблює поляризацію та знижує рівень діалогу.

На цьому тлі зростає потреба в регулюванні контенту — особливо політичних висловлювань і боротьби з дезінформацією. Це викликає дискусії про баланс між свободою слова та відповідальністю платформ [3].

Під час виборчої кампанії 2020 року Трамп активно заявляє про фальсифікації, не надаючи доказів. Це сприяє поширенню дезінформації та підриває довіру до виборчої системи.

У відповідь соцмережі починають позначати його твіти мітками про недостовірну інформацію, що викликає нову хвилю обговорень щодо свободи слова та модерації контенту [4].

Комунікаційний стиль Трампа посилює поляризацію. Його різкі висловлювання та атаки на опонентів ділять суспільство на табори, загострюючи конфлікти.

Постійна критика традиційних медіа як джерел «фейкових новин» знижує довіру до журналістики, посилює вплив альтернативних джерел інформації.

Досвід адміністрації Трампа демонструє силу соціальних мереж у політичній комунікації, але й виявляє ризики — дезінформацію, поляризацію, недовіру до інституцій. Це свідчить про потребу в ефективній модерації контенту та розвитку медіаграмотності [5].

Отже, стратегія комунікації Трампа в соцмережах залишається новаторською та впливовою, але водночас суперечливою. Вона показує, як цифрові платформи можуть мобілізувати електорат і формувати порядок денний, водночас порушуючи питання відповідальності за поширюваний контент і його вплив на демократію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Мелешченко О. О. Дискурсивні стратегії англomовного політичного твітінгу Дональда Трампа: автореф. дис. канд. філол. наук. Харків, 2020. URL: <https://old.karazin.ua/docs/work/dysertatsii/meleshchenko-dysertatsia.pdf>
old.karazin.ua
2. Литвинова-Михалонюк Т. Трансформація засобів комунікації: як інтернет і соціальні мережі впливають на політичну комунікацію і змінюють відчуття реальності. *Вісник Національного технічного університету України «КПІ»*.

Серія: Політологія. Соціологія. Право. 2019. № 2 (42). С. 30 – 35.
URL: <https://ela.kpi.ua/bitstreams/88abe521-be57-4938-91b6-ad0a449a7423/download>ELA KPI

3. Кравець А. Ю. Роль соціальних мереж у політичному процесі: позитивні та негативні наслідки. Політичне життя. 2024. № 4. С. 55 – 61.
URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/16605/16496>Політичне життя

4. Міністерство освіти і науки України. Аналіз комунікації органів державної влади в мережі Facebook. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/3f4c7ddd-ea0e-4219-b957-252c9e77c442/download>Екмаір+1Екмаір+1

5. Leosvit Marketing. Big Data і перемога Трампа. URL: <https://leosvit.com/art/yak-Big-Data-i-para-vchenyh-zabezpechyly-peremogu-Trampu>

УДК 32.01:323.39

СІНЧУК Роксолана,
студентка РІ-В23 групи

Науковий керівник:
к. політ. н., асистент РУДА Леся

ТРАНСФОРМАЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ «ЕЛІТА»

У статті розглянуто еволюцію поняття «еліта» від античності до сучасності. Автор аналізує класичні теорії Вільфредо Парето, Гаetano Моски, Роберта Міхельса та інших мислителів, які заклали основу елітології. Особливу увагу приділено трансформаціям еліт у XX–XXI століттях під впливом глобалізації, цифрових технологій та змін у політичній культурі. Описано нові типи еліт — інформаційні, цифрові, технологічні, а також кризи довіри до традиційних політичних лідерів. У підсумку наголошено на динамічності та відкритості сучасної еліти та її зростаючому впливі на глобальні процеси.

Ключові слова: еліта, влада, суспільство, трансформація, політика, глобалізація, цифровізація, меншість, технології, мобільність

Поняття «еліта» є одним із ключових у політичній науці, соціології та філософії, оскільки воно стосується процесів управління суспільством, розподілу влади та впливу. Від часів античності до сучасності концепція еліт зазнавала значних трансформацій, адаптуючись до змін суспільного устрою, політичних режимів та економічних формацій. Якщо в класичному розумінні еліта ототожнювалася з аристократією чи правлячим класом, то у XX–XXI століттях її трактування розширилося, охоплюючи різні сфери суспільного життя, зокрема політику, економіку, науку та культуру.

Становлення теорії еліт було пов'язане з роботами Вільфредо Парето, Гаetano Моски та Роберта Міхельса, які сформулювали основні засади елітологічного аналізу. Вони вказували на те, що суспільство завжди поділяється на активну меншість, яка приймає ключові рішення, та пасивну більшість, яка слідує за її керівництвом. Згодом ці ідеї були розвинуті Чарльзом Райтом

Міллсом, Семюелом Хантінгтоном, Йозефом Шумпетером та іншими дослідниками, що сприяло формуванню сучасного бачення ролі еліт у демократичних і авторитарних режимах.

У ХХІ столітті зміна соціально-економічних умов, розвиток інформаційних технологій та глобалізація призвели до перегляду традиційних уявлень про еліти. З одного боку, виникли нові форми впливу, зокрема інформаційні та цифрові еліти, а з іншого – зростає криза довіри до політичних та економічних лідерів у зв'язку зі зростанням популізму, нерівності та нестабільності. В умовах цих трансформацій постає питання: чи зберігає класична концепція еліт свою актуальність, чи ж вона потребує кардинального переосмислення?

Мета цієї статті – проаналізувати теоретичні основи концепції еліт, їхню історичну еволюцію та сучасні трансформації, зважаючи на вплив глобалізаційних процесів, цифрових технологій та змін у політичній культурі суспільства. У рамках дослідження будуть розглянуті класичні та сучасні підходи до елітології, їхній вплив на політичні процеси та можливі сценарії майбутнього розвитку елітарних структур.

Теоретичні основи концепції «еліта» були закладені ще наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття, коли соціологи почали вивчати структуру суспільства та механізми влади. Перші теоретики еліт вважали, що будь-яка система влади неминуче має бути побудована на домінуванні меншості над більшістю, оскільки більшість не здатна до організованого управління.

Одним з основоположників концепції еліт був італійський соціолог Вільфредо Парето. У його теорії циркуляції еліт було підкреслено, що еліта завжди змінюється через перехід до влади нових груп. Парето розглядав еліту як касту, яка має значний вплив на політичний порядок, однак ця еліта не є постійною, а змінюється залежно від обставин. Він розділяв еліту на два типи: «левів» – людей, що використовують силу для утримання влади, і «лисиць» – осіб, які досягають влади завдяки інтелектуальним здібностям і маніпулюванням[1].

Гаetano Моска також сформулював закон політичної меншості, який стверджував, що будь-яке суспільство містить дві основні групи: еліту та маси. Моска вважав, що еліта завжди має організовану владу, а більшість залишається пасивною[2].

Роберт Міхельс, розвиваючи ідеї Моски, сформулював *залізний закон олігархії*, який стверджував, що навіть у демократичних організаціях влада неминуче переходить до невеликої групи осіб – олігархії, які контролюють прийняття рішень [3].

Із розвитком демократичних процесів у ХХ столітті поняття еліти значно змінилося. Роль еліт стала більш динамічною, відкритою і змінною. Політична і соціальна ситуація, глобалізація, розвиток масових комунікацій привели до трансформації розуміння еліти.

Одним із новаторів у розширенні концепції еліт став іспанський філософ Хосе Ортега-і-Гассет, який у своїй праці *«Повстання мас»* критикував демократизацію суспільства, що призвела до підвищення ролі мас, які не здатні

до самостійного управління. Ортега-і-Гассет стверджував, що еліта повинна бути носієм високих моральних і інтелектуальних якостей, а маси – споживачами [4].

Важливою ідеєю у XX столітті стала також концепція демократичних еліт, яку розвивав австрійський економіст і соціолог Йозеф Шумпетер. Він вважав, що еліта в демократичних суспільствах повинна забезпечувати стабільність і ефективність урядування, і саме через еліту можна досягти успіху в управлінні економічними та політичними процесами.

За останні десятиліття концепція еліт зазнала значних змін через глобалізаційні процеси, розвиток інформаційних технологій і нові соціальні та політичні виклики. Еліта більше не є замкненою, закритою кастою. Вона стає більш відкритою і мобільною, що дозволяє новим групам людей проникати в її ряди. Однак з іншого боку, зміни у технологіях і економіці призводять до утворення нових типів еліт, що значно відрізняються від класичних політичних еліт [5].

У сучасних демократичних суспільствах еліта не є сталим утворенням. Завдяки розвитку освіти, комунікаційних технологій та економічних можливостей значно збільшилася мобільність індивідів, що дає змогу новим особам входити в елітні структури. Таким чином, еліта стала більш відкритою і динамічною.

Глобалізація значно змінила роль еліт. З одного боку, відбувається зростання впливу транснаціональних еліт, які контролюють глобальні фінансові та політичні процеси. З іншого боку, в країнах з високим рівнем економічного розвитку формується новий тип еліт – цифрові еліти, до яких належать особи, які володіють технологічними знаннями та здатні використовувати нові медіа для контролю над інформацією.

Зростання впливу популістських рухів і кризові явища в багатьох країнах показують, що традиційні політичні еліти втратили довіру широких верств населення. Замість традиційних політиків на перший план виходять популістські лідери, що апелюють до емоційних переживань людей, їхнього розчарування в політичній системі.

Однією з найважливіших змін у розумінні еліти є роль технологічних лідерів. Відома фігура таких лідерів – Ілон Маск, який поєднує в собі підприємця, інноватора та політичного актора. Технологічна еліта сьогодні має значний вплив на політику, оскільки нові технології змінюють світову економіку, політичні відносини та навіть соціальні структури.

В умовах глобалізації та швидкого розвитку медіа політична еліта часто поєднує в собі політичний вплив, економічні можливості та здатність маніпулювати інформацією. Такі гібридні еліти створюють нові форми влади, де політика, бізнес і медіа стають тісно взаємопов'язаними [6].

Концепція «еліта» зазнала значних змін з часів своїх перших теоретичних трактувань. Традиційні класифікації еліт, що існували в минулому, поступово трансформуються під впливом нових соціальних, політичних та технологічних змін. Сучасні еліти стають більш мобільними та різноманітними, їхня роль у суспільстві змінюється в залежності від контексту. Прогнозуючи подальші

зміни, можна стверджувати, що в майбутньому еліти будуть все більше пов'язані з технологічним прогресом, глобалізацією і медіа-стратегіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Парето В. Трактат із загальної соціології / Пер. з італ. Київ : Антологія, 2005. 412 с. URL: <https://anthologyforhelazy.webnode.com.ua/l/vilfredo-pareto-traktat-iz-zagalnoji-sotsiologii/>
2. Моска Г. Правлячий клас / Пер. з італ. Київ : Антологія, 2006. 367 с. URL: <https://anthologyforhelazy.webnode.com.ua/l/gaetano-moska-pravlyachij-klas/>
3. Міхельс Р. Соціологія партій у сучасній демократії: Дослідження олігархічних тенденцій сучасної демократії / Пер. з нім. Київ : Основи, 2002. 304 с. URL: <https://uchoose.uacrisis.org/zaliznyj-zakon-oligarhiyi/>
4. Ортега-і-Гассет Х. Бунт мас / Пер. з ісп. Київ : Юніверс, 2000. 238 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/politologiya/1950-ortega-i-gasset-h-bunt-mas/>
5. Шумпетер Й. Капіталізм, соціалізм і демократія / Пер. з англ. Київ : Основи, 1995. 590 с.
6. Гуторова Т. П. Політична еліта: етапи розвитку теорії. *Гілея: науковий вісник*. 2011. Вип. 50. С. 496 – 499. URL: http://www.hileya.org/index.php?option=com_phocadownload&view=categor y&download=313:2011-50&id=6:2011&Itemid=1

УДК 1:004.8

СМОТРИКОВСЬКИЙ Леонід,

ЧЕРВАТЮК Юлія,

студенти KN1-B22 групи

Науковий керівник:

к. філос. н., доцент ПЛАХТІЙ Маріанна

ДНК СУПЕРІНТЕЛЕКТУ

Досліджено потенційну можливість досягнення штучним інтелектом рівня суперінтелекту, здатного перевершити людський розум. Проведено порівняльний аналіз між програмним кодом ШІ та генетичним кодом людини, розглядає питання внутрішнього світу, ірраціональних проявів свідомості, а також можливість ШІ відтворити людські емоції, інтереси та творчість. Зроблено припущення, що з часом, за умов свободи дій та самонавчання, штучний інтелект може наблизитись до ірраціональності людської свідомості. Порушено філософське питання про природу творіння, аналогію між програмістом і творцем світу.

Ключові слова: штучний інтелект, суперінтелект, людська свідомість, генетичний код, ірраціональність, машинне навчання, внутрішній світ, філософія ШІ, свідомість.

Актуальність теми. Зараз доволі важко уявити світ без телефона чи

комп'ютера. Для людей XXI ст. обчислювальні машини стали невід'ємною частиною життя. Зі стрімким розвитком машинного навчання та штучного інтелекту за останні декілька років і появою десятків чат-ботів можна ствердно говорити, що через декілька років вони стануть такою ж невід'ємною частиною життя, якщо вже не є такими. Тому все частіше постає питання, чи зможе штучний інтелект (ШІ) досягти третьої стадії ШІ, сформульованої Капланом та Хенлайном, а саме стати штучним суперінтелектом, який буде вищим за людський розум. Оксфордський філософ і дослідник ШІ Нік Бостром визначає суперінтелект як інтелект, що «значно перевершує найкращий людський розум практично в усіх сферах, включно з науковою творчістю, загальним розумом і соціальними навичками» [6].

Мета – дослідити можливість досягнення ШІ рівня суперінтелекту та його потенційну здатність відтворити ірраціональні аспекти людської свідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Порівнювати здатну до навчання програму, яку пише людина, та біологічний організм, який, окрім мислення, може також відчувати та розуміти емоції, фізичний біль, має біологічні потреби та інші риси притаманні всьому живому, доволі складно. Хоча... А звідки ці всі риси є у людини? Звідки у нас є біологічні потреби? Що у наших організмах визначає нас як людей? Дезоксирибонуклеїнова кислота, а саме набір генів, який вона містить. ДНК є не тільки унікальною, а ще й забезпечує передавання від покоління до покоління і впровадження генетичної програми розвитку й діяльності живих організмів [4]. Тобто якщо розцінювати ДНК як початковий код, який закладається в усіх організмах та задає біологічні потреби (розвиток, живлення, репродукція та інші) й «бажання» їм слідувати, то подальші дії організму – це результат слідування та виконання коду закладеного з самого його створення. Якщо ж говорити саме про людину, то її навчання є також наслідком виконання коду.

Навчання необхідне людині для виживання в суспільстві. Саме навчаючись людина набуває знань і навичок, які допомагають їй задовільнити потреби. Для ШІ ж навчання – це єдина потреба закладена творцем.

Внутрішній світ – це абстрактне поняття, яке використовується для опису внутрішнього життя людини, її психологічних та емоційних станів, думок, почуттів, уявлень і переживань [5]. Чи залежить він повністю від біології? Ні, але для більшості перелічених речей можна знайти причину в бажанні задовольнити певну біологічну потребу. Але чи можна ними ж пояснити інтереси, емоції (радість, скорботу, заздрість, гнів тощо), а також любов не тільки до людей, а й до речей, мистецтва, їжі, діяльності? Чи можна пояснити все це ірраціональне, що в нас є? Чи можна написати в коді, щоб програма могла вибрати хобі? Чи можна прописати радість? А чи існував внутрішній світ людини в такому ж значенні завжди? Ні. Настільки складна система як людська свідомість не змогла виникнути за короткий проміжок часу. Тоді чи може ШІ, якщо йому дати свободу дій та час, набути хоча б частину того ірраціонального, що має людина? Так. Чи зможе ШІ стати суперінтелектом? Можливо наше покоління застане цей момент.

Провівши аналогії, можна побачити схожості не тільки між ШІ та

людиною, а й між програмами та світом загалом. Джозеф Вейценбаум, американський учений, фахівець у галузі штучного інтелекту, якось сказав: «Програміст є творцем всесвітів, за які лише він відповідає. Всесвіти практично необмеженої складності можуть бути створені у вигляді комп'ютерних програм» [1]. Зі знаннями та технологіями, які людство має, реальним є створити віртуальний світ, який буде повністю працювати по законах нашого світу, з всіма видами, які існують. А чи буде ШІ, прописаний у віртуальних людях і схожий на реальну людину частково або ж абсолютно, розуміти, що його світ хтось створив? Чи буде він вважати людину своїм творцем? А чи зможе з часом виникнути рекурсія, коли віртуальна людина створить свій віртуальний світ?

Зі всього вище написаного може постати нове запитання: а чи не є творець цього світу (природа чи Бог) першим та найбільш геніальним програмістом у Всесвіті?

Висновки. У підсумку можна сказати одне: людина – це найцікавіше і найунікальніше, що є у цьому світі, і повторити її нематеріальну частину (внутрішній світ, емоції, інтуїцію) надзвичайно складно. Та чи є в цьому сенс, окрім потенційного ризику для самого людства?

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Joseph Weizenbaum Quotes. URL: https://www.azquotes.com/author/24255-Joseph_Weizenbaum
2. Weizenbaum Joseph. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Joseph_Weizenbaum
3. Kaplan A., Haenlein M. Siri, Siri in my Hand, who's the Fairest in the Land? On the Interpretations, Illustrations and Implications of Artificial Intelligence. *Business Horizons*. 2019. № 62. P. 15-25.
4. Дезоксирибонуклеїнова кислота. URL: <https://surl.li/qachgw>
5. Психологічна енциклопедія: Внутрішній світ. URL: <https://surl.lu/nsuxcd>
6. Смінк Вероніка. Три стадії штучного інтелекту: чи може він знищити людство? URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-65728291>

УДК 323.1+172.15]:327

СТОЦЬКА Дарина,
студентка ІstP1-B22 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент НАЙЧУК Антон

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛІЗМУ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті розглянуто роль ідеології націоналізму в епоху глобалізації, проаналізовано переваги націоналізму для держави, що розвивається в глобальному світовому просторі. Висвітлено питання поширення космополітичних ідей на тлі глобалізації, вказані недоліки даної системи поглядів.

Ключові слова: ідеологія, держава, націоналізм, глобалізація, космополітизм.

Під час розгляду будь-якого сучасного суспільного, економічного, політичного чи культурного процесу в державі або світі важко оминати той вплив, який здійснює на них глобалізація. На сьогодні більшість міждержавних взаємодій різного рівня та навіть деякі внутрішньодержавні явища відбиваються на порядку денному чималої кількості країн, котрі не обов'язково можуть бути територіально близькими одна до одної. Наявність такого сильного ефекту між державами зумовлена надзвичайно тісним, у порівнянні з попередніми століттями, зв'язком низки процесів організації економічних та соціальних відносин, що відбуваються на локальному, регіональному і світовому рівнях. Завдяки інтенсифікації взаємодії між країнами під дією глобалізаційних явищ у XXI ст. набули чільного місця «безпрецедентні обсяги руху товарів, фінансів, людей та уявлень через державні кордони, а також відповідні системи грошового нагромадження» [1, с. 214].

Цей процес всесвітньої інтеграції та уніфікації, а також низка його спостережуваних наслідків зумовили появу бурхливої дискусії дослідників з різних галузей науки – починаючи від політологів та філософів, і закінчуючи економістами та інженерами. Широке обговорення цієї теми призвело до появи двох відмінних підходів до сприйняття глобалізації – позитивного та негативного. Прихильники даного процесу стверджують, що він «постає як загальнолюдська цінність, яка відкриває нові можливості на шляху поступу людства до взаємодії у глобальному масштабі» [1, с. 210]. Своєю чергою, критики глобалізації наголошують на її негативних наслідках та розглядають її як «антигуманний чинник, як загрозу втрати можливостей самовизначення для національних культур» та запевняють у «технократизації сучасних суспільств, уніфікації та ігнорування традиційних цінностей, історичної спадщини» [1, с. 210].

Під час полеміки вітчизняних та іноземних науковців також було висвітлено питання співіснування ідеології націоналізму з глобалізаційними явищами, однак думки щодо цієї проблеми теж розділилися. Зокрема, частина вчених вважає, що в сучасному світі роль націоналізму поступово зменшується, переважно на користь космополітизму (К. Аппія, У. Бек, М. Гібернау, М. Папастепанов, А. Етціоні, Дж. Х'юсменс, Д. Холінджер та інші). Нерідко дослідники вказують і на те, що в близькому майбутньому націоналізм не лише як політична стратегія, а і як система поглядів та переконань людей, не здатна буде впоратися з конфліктними ситуаціями між державами в глобальному світі, чи навіть організації об'єднавчих процесів і формування відчуття патріотизму всередині конкретної країни. Критики націоналізму також вказують на деяку аморфність у питанні приналежності людини до конкретної нації стверджуючи, що «часто незрозуміло, що являє собою «нація» та за якими критеріями визначати національність людини» [6, с. 153].

Натомість вони схиляються до поступового утворення колективної ідентичності. Приміром, розглядається можливість організації під впливом

глобалізації «європейської уявленої спільноти», яка «має (матиме) всі ознаки національної ідентичності та замінить собою національні ідентичності країн-членів ЄС» [2, с. 453]. Науковці, передусім європейські, котрі розглядають таку перспективу, наголошують на сприятливих умовах для формування загальноєвропейської наднаціональної спільноти. Серед них виділяють наявність спільних переконань та системи цінностей відображених у сучасній європейській ідеї «з її гаслом «єдність у відмінностях»» та приналежність країн ЄС до «європейської сім'ї», яка обґрунтовується тривалими історичними зв'язками цих держав [2, с. 457].

З іншого боку, прихильники націоналістичної ідеології (Е. Сміт, Б. Андерсон, Г. Касьянов, Я. Грицак, М. Кітінг, А. Аппадурай, Р. Брубейкер та інші) підкреслюють важливу роль, яку відіграє нація у становленні й розвитку держави. Вони наголошують на тому, що без цієї об'єднаної єдиними цінностями, мовою та історичною пам'яттю спільноти організувати ефективну діяльність у країні важче, адже «образ політичної спільноти, національної ідентичності і стає головним засобом підтримки єдності суспільства» [4, с. 128]. При цьому, звертається увага і на традиційну практику використання даної концепції у питаннях функціонування конкретної держави та побудови врегульованої й злагодженої міжнародної системи взаємодії.

Однак важко було б заперечити наявність у даної ідеології труднощів, які виникли внаслідок глобалізації. Зауважимо, що найбільш виразними проблемами є «тяжіння до уніфікації багатоманітних ідентичностей», яке впливає на збереження цілісності та згуртованості людей в державі, а також втрата громадянами відчуття належності до країни, її народу й культури, яка супроводжується поширенням тенденції щодо «ідеї транснаціональності та подвійного громадянства» [4, с. 132]. Крім того, актуальним і гострим є питання пов'язане із сучасними міграційними процесами, які своєю чергою зумовлюють «утворення спільностей – діаспор, транснаціональна ідентичність яких формується вже електронним ЗМІ» [4, с. 133].

Таким чином, в епоху глобалізації виникла значна загроза для подальшого практичного використання принципів націоналізму як основи для державної ідеології та для формування усталеної системи поглядів щодо суспільно-політичного життя країн. Звідси ж постає питання, чи здатні модерні нації впоратися із таким викликом, або зрештою прибічники космополітизму влучно вказують на застарілість націоналістичної концепції та її критичну нездатність відповісти теперішнім небезпекам, що постали перед людством.

На думку української професорки В. Попової, ті негативні наслідки, які утворилися внаслідок глобалізаційних процесів, цілком реально виправити не лише без відкидання ідеології націоналізму з політичної практики, а й з її безпосередньою допомогою. Відтак, дослідниця влучно зауважує, що: «Для подолання негараздів глобалізації необхідно відмовитись від її спрямування в антинаціоналістичне річище» [5, с. 257]. Вона також вказує на здатність націоналістичної концепції існувати в сучасному глобалізованому світі обґрунтовуючи це самою сутністю націй як об'єднаних спільнот, які виступають «реальною одиницею глобального світу» [5, с. 258]. На наш погляд такий підхід

до даної ідеології є найбільш об'єктивним, якщо зважати на дійсний уклад сучасного світу. Зокрема, слід розуміти, що якими б сильними й швидкими не були темпи глобалізації вони, однак не спромоглися порушити усталені погляди людей щодо територіального поділу планети. Мається на увазі фактична перцепція світу як сукупності регіонів, кожен з яких об'єднаний комплексом соціальних та геополітичних чинників. Відтак станом на сьогодні виділяють декілька так званих «глобальних полюсів» – європейський, близькосхідний, американський та азійсько-тихоокеанський [1, с. 218]. Таким чином, запропоновано сприймати націоналізм не як перешкоду для формування злагодженої системи міжнародної економічної, політичної та культурної взаємодії, а як її основу. Тобто використовувати національні держави як провідні складники глобального ладу, його основні рушійні сили.

Крім того, Попова В. чітко підкреслює нездатність космополітизму замінити націоналізм і стати світовою ідеологією. Дослідниця вказує на примітивність концепції світового громадянства, у тому числі щодо питань пов'язаних із вирішенням труднощів, які виникли внаслідок глобалізації. Зокрема, зауважує, що космополітизмом «замість розв'язання складної проблеми налагодження плідної взаємодії між націями пропонується усунути причину її виникнення – нації» [5, с. 259]. Разом із тим, професорка акцентує на невдалих спробах практичної реалізації таких намірів у минулому, а також наголошує, якими були наслідки цієї практики. На наш погляд, найбільш відомим із запропонованих нею свідчень виступає приклад «комуністичного експерименту денаціоналізації на теренах колишнього СРСР» [5, с. 253].

Своєю чергою націоналізм пропонує інший шлях до вирішення глобальних конфліктних ситуацій у ХХІ ст. Дана концепція передусім передбачає шану громадянами цінностей їхньої нації, а також висловлення поваги у відповідь до інших націй. Це пояснюється тим, що доктрина визнаючи право конкретної спільноти на самовизначення та можливість створити й розвивати власну державу прямо не заперечує такі ж перспективи для іншої громади. Таким чином, націоналізм здатен співіснувати з сучасним всесвітньо інтегрованим простором на принципах гуманізму та плюралізму, адже «це ідеологія любові пошанування свого і чужого життя, природного права кожної нації на державницьку самостійність» [3, с. 106].

Зауважимо, що за такого підходу не постає великою одна з найвідоміших загроз глобалізації – уніфікація культурного життя країн. Оскільки в цій ситуації відповідальність за збереження і плекання історичної пам'яті, традицій, звичаїв, духовних здобутків предків, усталених патернів поведінки та інших соціальних практик лягає на конкретну спільноту, яка визначає такі елементи культури рідними для них. Дослідники також вказують на здатність націоналістичної ідеології спрямовувати людей до покращення умов життя для їхньої нації, і відповідно спонукає їх опікуватися внутрішніми справами в країні, передусім тому, що вона «керується ідеологічними настановами досягнення добробуту певної спільноти, об'єднаної мовою і культурою на конкретній території» [5, с. 261]. У такий спосіб ця концепція має можливість сприяти становленню в державах відчуття спільності та згуртованості серед громадян. Паралельно

доктрина спроможна схилити нації до взаєморозуміння і взаємоповаги користуючись цим же об'єднавчим чинником, адже попри усі присутні відмінності між ними «вони об'єднані ідеологічно спорідненим прагненням досягнення суспільного добробуту» [5, с. 261].

У підсумку зазначимо, що у XXI ст. внаслідок сильного поширення глобалізаційних процесів на більшість країн у світі виникли нові виклики для сучасних політичних режимів та міжнародної системи взаємодії. Вони розповсюдились на різні сфери життя людей та спричинили низку дискусій серед наукової спільноти. Однією з найвідоміших тем для обговорення серед вітчизняних та іноземних дослідників є питання можливості співіснування націоналізму з глобалізацією. Крім того, на фоні даної полеміки було популяризовано ідеї космополітизму як ідеології, яка в близькому майбутньому замінить вже застарілий для модерних проблем націоналізм. Своєю чергою апологети націоналістичної концепції висунули низку аргументів, що підтверджують здатність вказаної доктрини сприяти поліпшенню умов життя для націй та розвитку їхніх держав, а також активно схилити країни до взаємовигідної та мирної взаємодії. Крім того, прибічники націоналізму критикуючи концепцію космополітизму зауважили на її чіткому антинаціоналістичному спрямуванні, деякої примітивності у планах щодо розв'язання сучасних проблем людства, а також наголосили на попередніх невдахах спробах увести в політичну практику дану ідеологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Вермич Я. Глобалізація vs локалізація: діалектика взаємодії у сучасному світі. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*, випуск 30, 2021 р., С. 207 – 224. URL: <https://surl.li/yqbwmr> (дата звернення: 13.04.2025).
2. Доценко К. Європейський союз на сучасному етапі розвитку – питання політичної ідентичності. *Наукові записки*, серія «Культурологія», випуск 5, 2010 р., С. 446 – 460. URL: <https://surl.li/lsnhxf> (дата звернення: 14.04.2025).
3. Кармалюк С., Чайка Г. Національна і культурна ідентичність в умовах глобалізації. *Україна–Європа–Світ*, серія: Історія, міжнародні відносини, випуск 4, 2010 р., С. 101 – 109. URL: <https://surl.li/ofvyqy> (дата звернення: 13.04.2025).
4. Носова Г. Концептуалізація національної, етнічної, культурної ідентичностей в історичному вимірі. Криза ідентичності за умов глобалізації. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*, серія «Культурологія», випуск 11(1), 2013 р., С. 125 – 134. URL: <https://surli.cc/xeyfth> (дата звернення: 13.04.2025).
5. Попова В. Нація-держава в умовах глобалізації. *Націоналізм VS Глобалізм: Нові виклики*, збірник матеріалів Сьомих Бандерівських читань, 2020 р., С. 252 – 278. URL: <https://surl.li/lpcmhm> (дата звернення: 14.04.2025).
6. Третяк О., Омельченко С. Націоналізм у глобальному політичному дискурсі: світові реалії та українська специфіка. *Епістемологічні дослідження у філософії, соціальних і політичних науках*, том 2, випуск № 1, 2019 р., С. 149 – 156. URL: <https://surl.li/yttxcg> (дата звернення: 13.04.2025).

УДК 061.2:321.7

ШАГІЄВ Борис,
студент Р1-М 24 групиНауковий керівник:
к. політ. н., доцент ВІННІЧУК Ольга

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ДЕМОКРАТИЧНОМУ УПРАВЛІННІ

У статті розглянуто роль громадських організацій в Україні в контексті державотворення та розвитку громадянського суспільства. Зокрема, підкреслено важливість цих організацій у забезпеченні демократичних процесів, захисті прав людини та залученні громадян до управління країною. Акцентовано увагу на співпраці з органами державної влади, моніторингу соціальних проблем та реалізації соціальних програм. Автор також аналізує зростання кількості організацій, спрямованих на надання правових і соціальних послуг, а також на допомогу внутрішньо переміщеним особам. Приділено увагу важливості підвищенню рівня громадської участі в Україні та звертаючи увагу на необхідність активізації громадянської діяльності, розвитку регіональних об'єднань.

Ключові слова: громадська організація, держава, демократія, громадянське суспільство, громада.

Процес державотворення України як європейської демократичної країни завжди був тісно пов'язаний із прагненням громадян активно долучатися до суспільно-політичних процесів і впливати на внутрішню та зовнішню політику держави. В умовах сучасних соціально-політичних та економічних викликів, які постають перед Україною, розвиток громадських організацій набуває особливої актуальності. Вони відіграють ключову роль у формуванні громадянського суспільства, забезпеченні захисту прав і свобод людини, сприяють розвитку демократичних процесів та залучають громадян до активної участі в управлінні країною. Зважаючи на складну ситуацію в країні, громадські організації стають не лише важливими агентами змін, а й надійними партнерами для державних інституцій у розв'язанні низки суспільних проблем, таких як правова освіта, реформи в системі охорони здоров'я, боротьба з корупцією та сприяння розвитку місцевих громад.

Основні аспекти розвитку громадських організацій та їх взаємодію із соціумом і державою у своїх дослідженнях розглядали такі вітчизняні науковці, серед яких: Вітковська І., Вовк В., Жовніренко П., Корнишова М., Токар М. [3; 4; 6; 8; 12].

Розуміння ролі громадських організацій як невід'ємної складової демократичного управління ґрунтується на їхньому сприйнятті як осередку акумуляції громадянських інтересів. Такі інституції повинні беззаперечно гарантувати громадянам впевненість у захисті їхніх прав як перед державою, так

і в межах громадянського суспільства. У цьому контексті формується ідея інструментального представництва народної волі. У сфері публічного управління поняття «народовладдя» часто набуває багатозначного трактування, поступово стаючи формальнішим [14, с. 10]. Проте саме це поняття лежить в основі сутнісного розуміння діяльності громадських організацій. Адже вони, передусім, виступають соціальним представництвом народу, громади, громадян, надаючи глибший зміст поняттю народовладдя. Завдяки таким організаціям громадяни не лише отримують «право на владу», а й можуть на законних засадах брати безпосередню участь у системі публічного управління та процесі державотворення, що закріплено нормативно-правовими актами демократичної держави [1].

Отож, з урахуванням полівекторної діяльності громадських об'єднань під поняттям «громадська організація» можна узагальнено визначити добровільне, незалежне та неприбуткове об'єднання громадян, засноване на спільних інтересах учасників і спрямоване на досягнення суспільно значущих цілей, захист інтересів, а також розв'язання актуальних соціальних проблем громади, окремих соціальних груп та індивідів [3, с. 36; 7].

У контексті аналізу теми дослідження необхідно схарактеризувати особливості діяльності громадських організацій. Де-факто вона спрямована на вплив на державну політику. Співпрацюючи з державними органами влади, громадські організації активно відстежують суспільні процеси, здійснюють моніторинг соціальних проблем, пропонують ефективні рішення актуальних суспільно-політичних питань, сприяють поширенню нових ідей, реалізації важливих соціальних програм та впровадженню соціальних змін. Таким чином, посилення взаємодії та влади з громадськими організаціями, особливо тими, що мають практичний досвід, значно допомагає державному розвитку та встановлює нові суспільні пріоритети [2].

Таким чином, зважаючи на це, підтверджується думка, що громадська організація є одним із ключових складників громадянського суспільства з чітким простеженням його умовного зв'язку із концепцією «третього сектора». Відповідно, «третьій сектор» походить від багатосекторної моделі, що поділяє суспільство на управлінські (або такі, що здійснюють вплив) групи (сектори), які взаємодіють між собою та здійснюють контроль над державними і суспільними процесами [8].

Громадська та соціальна складова громадських організацій свідчить про соціальну основу таких об'єднань, що прагнуть до спільної діяльності, з метою досягнення поставлених цілей. Добровільність і самодіяльність організацій підтверджує демократичний характер їхнього функціонування, адже вони створюються на основі спільних інтересів і самостійного визначення цілей, зокрема задля вирішення суспільно значущих питань та реалізації спільних ініціатив. Автономність і незалежність громадських організацій означає їхнє відокремлення не стільки від держави, скільки їхню органічну належність до громадянського суспільства. Це забезпечує їхню інституційну самостійність,

проте не передбачає протистояння державним органам, а, навпаки, сприяє взаємодії з ними для спільної реалізації суспільно важливих завдань. Неполітичний, недержавний та неурядовий статус таких організацій є визначальною характеристикою їхньої суспільної місії. Вони можуть виступати рівноправними партнерами держави в процесах державотворення, однак залишаються поза політичним полем як незалежні громадські утворення, що не є інструментами урядових чи державних структур. Неприбутковий і некомерційний характер діяльності громадських організацій гарантує їхню фінансову незалежність від бізнесу, який нерідко є носієм політичного впливу. Це дозволяє уникнути зовнішнього тиску, забезпечує прозорість фінансування та унеможливорює перетворення громадських об'єднань на інструмент для отримання прибутку чи прихованої комерціалізації [12, с. 95].

Характеризуючи стан та перспективи громадських організацій в Україні, варто зазначити на тому, що процес створення та розвитку регіональних громадських організацій має позитивну динаміку. Згідно з даними ЄДРПОУ, опублікованими Державною службою статистики станом на початок 2018 р., в Україні було зареєстровано 80 500 громадських організацій, 27 600 профспілок та їх об'єднань, 16 837 благодійних організацій, 25 200 релігійних організацій, 28 000 об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та 1 497 органів самоорганізації населення [13, с. 107]. Дослідники висловлюють слушну думку, стверджуючи, що обумовленість такої динаміки пояснюється розширенням мережі організацій, які сфокусовані на вирішення найактуальніших проблем часу: питання внутрішньо переміщених осіб з тимчасово окупованих територій та допомога постраждалим внаслідок подій російсько-української війни військовослужбовцям і цивільному населенню [11, с. 16].

Крім цього, в Україні продовжує зростати кількість організацій, спрямованих на надання юридичних, психологічних та консультаційних послуг, правозахисній діяльності та допомозі внутрішньо переміщеним особам у вирішенні їхніх проблем, організацій, орієнтованих на роботу з місцевими громадами та об'єднаннями, а також з молоддю та підлітками. Однак лише незначна частка громадських організацій в Україні займається питаннями соціально вразливих груп населення, серед яких особи з обмеженими можливостями, люди пенсійного віку, мігранти [9, с. 6]. Варто звернути увагу й на активізацію волонтерського руху серед українського населення та створення в його ході низки волонтерських громадських організацій, окремі з яких користуються авторитетом та підтримкою серед громадян [11, с. 17].

Щодо питання залученості пересічних українських громадян в ядро тих чи інших громадських організацій, варто звернути увагу на те, що рівень громадської участі українців значно поступається європейському [5, с. 42], тому нерідко значна частка нових українських громадських об'єднань має незначну кількість її членів. Проте процес утворення кожної нової громадської організації характеризується суспільно значущими мотивами [10]. В сукупності це окреслює необхідність активізації громадянської діяльності та сприяє розвитку

регіональних об'єднань з боку держави, зацікавлених в цьому приватних осіб, громадських активістів тощо.

Отже, громадські організації є важливим елементом демократичного управління державою, адже акумулюють інтереси суспільства та сприяють реалізації принципу народовладдя. Вони також вписуються в багатосекторну модель взаємодії держави, суспільства та управлінських груп, що позитивно впливає на процеси державного управління. Таким чином, діяльність громадських організацій є невід'ємним складником розвитку демократичної держави та однією з її суттєвих ознак.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Pro spriyannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini. 2012. № 212. URL: <https://ck-oda.gov.ua/spriyannya-rozvytku-hromadyanskoho-suspilstva>
2. Бебик В. Держава і громадянське суспільство: партнерські комунікації у глобальному світі: навч.-метод. посібник. Київ: Ін-т громадянського суспільства, 2006. 248 с.
3. Вітковська І. Громадська організація: теоретичні основи визначення. Габітус, 2018. Вип. 6. С. 36 – 39;
4. Вовк В. Надання соціальних послуг організаціями громадянського суспільства та регулювання волонтерського руху. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. Науково-методичний журнал. Київ, 2007. № 4. С. 68 – 76;
5. Євдокимова І. Тенденції розвитку громадських організацій у сучасній Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2018. Вип. 41. С. 42 – 48;
6. Жовніренко П. Діяльність громадських організацій: корисні поради // *Соціальна політика і соціальна робота. Український науковий і громадсько-політичний часопис*. Київ, 1999. № 3. С.140 – 153;
7. Закон України «Про об'єднання громадян». URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>
8. Корнишова М. Громадські організації в розвитку громадянського суспільства в Україні: проблеми та перспективи. Науковий блог Національного університету «Острозька академія». URL: <https://naub.ua.edu.ua/2010/hromadski-orhanizatsiji-vrozvytku-hromadyanskoho-suspilstva-v-ukrajini-problemy-ta-perspektyvy>
9. НДО у зовнішньому середовищі: організаційні проблеми та можливості розвитку: аналітичний звіт за результатами комплексного дослідження, проведеного на замовлення Форуму НДО в Україні. Київ, 2018. 47 с. URL: http://www.ngoforum.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/NGOF_NGOsanalysis.pdf
10. Опитування громадської думки для оцінки змін в обізнаності громадян щодо громадських організацій та їхньої діяльності. Pact Inc., 2015-2018 pp. URL:

<https://dif.org.ua/uploads/pdf/11840830095b58982de29a54.07265026.pdf> (дата звернення: 24.07.2018)

11. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні: аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2017. 56 с.
12. Токар М. Громадська організація як необхідний елемент демократичного управління. Efficiency of public administration, 2019. Вип. 58. Ч. 1. С. 1 – 12.
13. Україна у цифрах 2016: статистичний збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2017. 240 с.;
14. Шипілов Л. Народовладдя як основа демократичної держави: Монографія. Харків: Видавництво «ФІНН», 2009. 216 с.

УДК 327-057.341(477)

ЩЕТИНІНА Олександра,
студентка Р1-В21 групи

Науковий керівник:
к. політ. н., доцент **МАРКІТАНТОВ Вадим**

МІСЦЕ ПРЕЗИДЕНТА У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

У статті схарактеризовано місце та роль президента України у зовнішньополітичній діяльності держави. Звернуто увагу на конституційні та міжнародно-правові засади діяльності глави держави у цій сфері. Вказано на особисту участь президента в реалізації зовнішньополітичного курсу через переговори, дипломатичні ініціативи, представництво на міжнародних форумах та стратегічну комунікацію із закордонними партнерами.

Ключові слова: президент, Україна, зовнішня політика, зовнішньополітична діяльність, міжнародні відносини

Актуальність теми. Зовнішня політика є одним із ключових напрямів діяльності будь-якої держави, оскільки формує її імідж та місце в міжнародній спільноті, вибудовуючи та регулюючи відносини з іншими країнами та міжнародними організаціями. Будучи главою держави, президент наділений значними повноваженнями у сфері міжнародних відносин, що надає йому статусу ключової фігури у формуванні та реалізації зовнішньополітичного курсу країни, забезпечуючи її інтеграцію у глобальні процеси та відстоюючи національні інтереси на міжнародній арені. Від ефективності дій президента на міжнародній арені значною мірою залежить не лише імідж держави, а й рівень її міжнародної підтримки, безпекові гарантії, економічне співробітництво та інтеграційні перспективи.

Мета публікації полягає у характеристиці місця та ролі президента України у зовнішньополітичній діяльності держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішньополітична діяльність у сучасному світі є однією з провідних функцій державної влади. Вона

безпосередньо впливає на забезпечення національної безпеки, економічний розвиток, міжнародний авторитет та інтеграційні перспективи держави. У цьому контексті президент часто є ключовою фігурою, яка персоніфікує зовнішньополітичний курс держави.

У політичній системі України інститут президента посідає центральне місце, зокрема у сфері зовнішньополітичної діяльності. Роль глави держави в міжнародних відносинах не обмежується представницькими функціями, а має реальний зміст, пов'язаний із формуванням, реалізацією та координуванням зовнішньополітичного курсу держави. Це зумовлено як конституційними нормами, так і політичною практикою, що склалася впродовж періоду незалежності України. В умовах сучасних викликів, перед якими постала наша країна, зокрема широкомасштабної агресії російської федерації, зовнішньополітична діяльність президента набуває особливого значення у ролі інструменту захисту національного суверенітету, мобілізації міжнародної підтримки та просування стратегічних інтеграційних цілей.

Конституція України, зокрема стаття 106 прямо визначає, що президент України «представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України» [4]. На відміну від Верховної Ради України та Кабінету Міністрів, які мають окремі, але допоміжні повноваження у цій сфері, лише президент формує загальне спрямування та координує дії інших державних органів у сфері зовнішньополітичної діяльності.

У сфері зовнішньої політики президент України має широке коло повноважень, спрямованих на забезпечення державного суверенітету, національної безпеки та реалізацію зовнішньополітичного курсу держави. Згідно з Конституцією України, глава держави також звертається з посланнями до народу та із щорічними й позачерговими посланнями до Верховної Ради України щодо внутрішнього і зовнішнього становища країни; ухвалює рішення про визнання іноземних держав; призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі та відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав тощо [4].

Як зазначає А. Ісаєнко, президент, навіть за відсутності чіткого закріплення відповідних повноважень у конституції, може здійснювати безпосередні контакти з лідерами інших країн, вести з ними листування, брати участь у переговорах та укладати домовленості з питань зовнішньої політики [3, с. 96].

Ключовим нормативно-правовим актом у сфері міжнародного права, що закріплює представницьку функцію глави держави, є Віденська конвенція про право міжнародних договорів, що набрала чинності для України від 13 червня 1986 року. Згідно з пунктом *а* частини 2 статті 7 цієї Конвенції, глави держав, глави урядів і міністри закордонних справ є особами, які, з огляду на свої функції та без необхідності пред'явлення повноважень, вважаються такими, що репрезентують свою державу з метою здійснення всіх дій, пов'язаних з укладенням договору [2]. З огляду на це, глава держави реалізує представницьку

функцію на міжнародному рівні від імені більшості населення країни та держави загалом, не потребуючи для цього додаткових уповноважуючих документів. До того ж, відповідно до Конвенції, глава держави, глава уряду та міністр закордонних справ визначаються такими, що представляють державу «*ipso facto*», тобто за посадою, на відміну від інших посадових осіб, які для здійснення таких повноважень зобов'язані мати спеціальні уповноважуючі документи [3, с. 97].

Відповідно до частини 3 статті 12 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», президент України бере участь у визначенні та реалізації засад державної політики, зокрема у сфері зовнішньої відносин. Згідно з цим нормативним актом, глава держави наділений правом вносити пропозиції щодо визначення та коригування засад зовнішньої політики з урахуванням як внутрішнього, так і зовнішнього становища України [5].

Президент України не лише формує загальний вектор зовнішньої політики, а й безпосередньо бере участь у її реалізації шляхом ведення переговорів, дипломатичних ініціатив та участі у міжнародних форумах. Завдяки цьому президент має можливість не лише визначати стратегічні пріоритети держави, але й оперативно реагувати на виклики сучасного світу, мобілізуючи необхідні ресурси для захисту національних інтересів та забезпечення безпеки держави.

В контексті новітніх реалій, в яких знаходиться Україна, президент виступає не лише носієм політичної волі у сфері зовнішніх відносин, а й гарантом її реалізації через діяльність національних дипломатичних інституцій та особисту участь у міжнародних переговорах, форумах тощо. Особливого значення така активність набуває в умовах збройного конфлікту, оскільки від узгодженості та рішучості дій глави держави залежить ефективність мобілізації міжнародної допомоги, активізація санкційної політики партнерів, а також просування стратегічних інтересів України в системі глобальної та регіональної безпеки, зокрема в межах співпраці з НАТО.

Висновки. Президент України займає ключове місце у системі органів державної влади, відповідальних за зовнішньополітичну діяльність. Його повноваження у цій сфері мають як конституційне, так і міжнародно-правове підґрунтя, що забезпечує інституційну сталість та легітимність дій президента на міжнародній арені. Зовнішньополітична діяльність глави української держави виступає ключовим чинником у забезпеченні національних інтересів, інтеграції держави у міжнародну спільноту та мобілізації підтримки з боку зовнішніх партнерів. Так, в умовах широкомасштабної агресії російської федерації він здійснює провідну роль у мобілізації міжнародної підтримки, посиленні санкційного тиску на агресора, активізації співпраці з ключовими безпековими партнерами, зокрема в межах НАТО, та просуванні інтеграційних пріоритетів. Його участь у міжнародних переговорах, прагнення формування альянсів, просування безпекової та інтеграційної політики спрямовані на посилення позицій України на міжнародній арені та забезпечення її суверенітету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Величко Д. Роль президента України у сфері реалізації зовнішньої політики України: на шляху до підписання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzizvru_2013_6_7.pdf
2. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text
3. Ісаєнко А.В. Повноваження та функції глави держави у сфері зовнішніх зносин України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2013. Випуск 22. Частина 1. Том 1. С.94 – 98. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1229/1/ПОВНОВАЖЕННЯ%20ТА%20ФУНКЦІ%20І%20ГЛАВИ%20ДЕРЖАВИ.pdf>
4. Конституція України. РАДА. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр#Text>
5. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

Розділ 2. ЛЮБОМУДРІЄ (ЕСЕ)

БАРАШКІНА Діана,
студентка Ist1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ТИ НАЙСИЛЬНІШИЙ, БО ТИ – ГОДЖО САТОРУ, ЧИ ТИ – ГОДЖО САТОРУ, БО ТИ НАЙСИЛЬНІШИЙ?»

Для контексту та кращого розуміння даного вислову потрібно окреслити один важливий момент – хто такий Годжо Сатору?

Годжо Сатору – один з ключових персонажів аніме-адаптації та манги-оригіналу за авторством Геге Акутамі – «Магічна битва» («Jujutsu Kaisen»).

Годжо Сатору – найсильніший маг сучасності, заклинатель особливого рангу, шестиокий, геній, глава клану Годжо, аномалія, монстр, сенсей. І це не повний список.

Уявімо світ, в якому майже все – від соціального стану до виживання – залежить від того з якими здібностями ти народився. Уявили? А Годжо Сатору і уявляти не потрібно.

Головна трагедії цього персонажа полягає в тому, що він особливий. Навіть серед інших особливих, він – найособливіший. Народжений як остання надія свого клану, який успадкує родові техніки і принесе розквіт і славу родині. Був розбещений через свою силу і швидко її усвідомив, що стало основою його легковажності, роздутого его та самовпевненості. Та попри це, залишався легким на підйом, веселим та добрим хлопцем.

Світ любить сильних, світ вимагає героїв. Годжо не був героєм, але мусив ним бути. Він був хлопчиськом, розбишакою з повною атрофією страху, нестерпний у своїй впевненості. А суспільству потрібен був символом непереможності, суспільство хотіло мати ідеальний інструмент, який зможе своїм існуванням вирішувати проблеми. І Годжо став таким інструментом. Він приходив на поміч, врегульовував конфлікти, виконував усе про що його просили, тільки аби виправдати очікування. Але що робити, коли твоя репутація йде далі ніж ти? Коли ти – надлюдина, а твоє ім'я – символ?

Тут і починаються проблеми. Як найсильніший, Годжо самотній. Він ні з ким не може повністю розділити свій тягар. Це типова екзистенціалістська тема: кожна людина – самотня у виборі й самотійна у відповідальності за себе і за світ. Навіть маючи унікальні здібності, він сам несе відповідальність за свої рішення – і за їх наслідки. Його здібності діють так, що будь-який об'єкт не може наблизитися до нього, фактично застрягаючи в безкінечності. Вони чудово втілюють ідею парадокса Зенона: об'єкти постійно наближаються до нього, проходячи щоразу тільки половину шляху, тому ніколи не досягають Годжо. Його сила лякає слабких, його статус нервує сильних, його характер відлякує тих не багатьох кому все одно на два перших пункти. Однак так було не завжди. В

підлітковому віці, коли він ще не розвинув і не опанував повністю свою силу, у нього був друг, який став його моральним компасом. Гето Сугуру. Саме ця персона стала рушієм його зростання. Саме Гето диктував ідею «сила для захисту слабких», саме він підбурював його в досягненні миру і саме він став основою для того легендарного Годжо Сатору, яким він є зараз.

Вислів Гето Сугури до Годжо Сатору – це не просто гра слів, в першу чергу це виклик для Годжо. До цього моменту Годжо ніколи не задумувався чи може він бути кимось іншим, окрім героя. Він просто був тим ким його хотіли бачити. Це було просто і звично. Але саме Гето, який завжди продукував на Сатору свої думки, цим висловом посіяв зерно сумніву в душу мага.

Це ламає мага. Ламає його уявлення про все що він знав до цього про себе та своє місце в світі. В його душі починається битва між двома протилежними сторонами – ідеями детермінізму та вільної волі. Детермінізм стверджує що всі події, включно з людськими вчинками, визначені наперед і неминучі через ланцюг причинно-наслідкових зв'язків. А вільна воля – що людина здатна самостійно обирати свої дії, незалежно від зовнішніх сил. Його шлях був визначений з моменту народження. Він має бути «сильнішим за всіх», має захищати світ чаклунства від катастроф. Годжо не обирав ці обставини, не обирав бути центром глобального конфлікту. Він змушений нести цей тягар. Чи міг він стати кимось іншим? В теорії – так. З такою силою він легко міг стати злодієм чи, навіть, знищити країну. Але не став. В майбутньому це вплине на його бажання діяти за власною думкою, чинити так як він вважає за правильне, в цьому можна розглядіти прояв філософії екзистенціалізму – створення себе через вибір. Він мріятиме змінити систему чаклунства, виховати нове покоління студентів для створення кращого світу, діяти за власною волею, а не тільки виконувати передбачену роль. Але навіть так він не в змозі повністю подолати детермінізм. Його безмежна сила не гарантує перемоги над глибинними процесами історії, суспільства та передбаченої катастрофи.

Вислів також ставить під сумнів, що первинне – особистість чи сила? Він наче задається питанням: «Твоя сила – це частина тебе, чи вона формує твою суть? Чи існував би Годжо як унікальна особистість без своєї сили?». Для Годжо цілком природно було те, що він та його сила – одне ціле, але коли його друг – єдиний хто був дійсно близький до нього – піддав це твердження сумніву, Сатору не зміг нічого відповісти. Його ідентичність майже повністю прив'язана до його здібностей: «Шість очей», «Нескінченність», неймовірні рефлексивні, бойові навички. Усі навколо бачать у ньому зброю, надію, опору. Його унікальність стає не тільки джерелом сили, а й його пасткою: без цієї сили світ ніби не хоче його бачити просто людиною. У Годжо проблема ідентичності звучить так: «Якщо я не найсильніший – то хто я тоді?». Його трагедія в тому, що в світі чаклунів, і в його власній свідомості, бути «Годжо Сатору» дорівнює бути «найсильнішим». І будь-яка втрата здібностей або поразка ставить під сумнів сам факт його існування як унікальної особистості.

Загалом вислів Гето поставив в ступор не тільки самого Сатору, але й усіх фанатів. Деяка частина з них говорила що Годжо без своїх здібностей – ніхто, інша – що без Годжо ці здібності ніщо. Точку у спорі змогла поставити 262 глава

манги-оригіналу, де тіло Годжо Сатору тимчасово зайняв його учень, який зміг використовувати його техніки та здібності, але не зміг розкрити й 40% усього потенціалу, хоча й вивчав їх до цього і це була важлива частина стратегії. На мою думку, це яскраво доводить тезис що без самого глави клану Годжо – Сатору, усі його здібності не маю значення, адже ніхто так не розкриває їх можливості, як характер, емоції, ідеї, світогляд, дії, спогади та досвід, а отже – особистість тієї людини частиною якої вони є.

БОЧКО Анна,
студентка Zh1-B23 групи
Науковий керівник:
к.філол.наук, ст.викл. **ШЕВЧУК Зореслава**

КОМУ НАЛЕЖИТЬ ДОМІНАНТНА РОЛЬ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОГО АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА: ВИКЛАДАЧЕВІ ЧИ СТУДЕНТУ?

Питання академічної доброчесності сьогодні є однією з найактуальніших тем у сфері освіти. У добу вільного доступу до інформації, коли спокуса списування, плагіату та порушення норм етичної поведінки є особливо високою, виникає потреба у чіткому розумінні, хто ж несе головну відповідальність за формування доброчесного академічного середовища: викладач чи студент? Попри те, що обидві сторони відіграють важливу роль, домінантна відповідальність, на мою думку, все ж таки лежить на викладачеві.

По-перше, саме викладач задає тон усьому навчальному процесу. Його ставлення до академічної доброчесності, вимогливість, принциповість і особистий приклад безпосередньо впливають на поведінку студентів. Якщо викладач сам не дотримується етичних норм, дозволяє недбалість, ігнорує випадки порушень, це створює середовище, в якому студенти не бачать сенсу у чесності. Натомість, викладач, який послідовно вимагає доброчесної поведінки, демонструє нетерпимість до академічних порушень і водночас підтримує студентів у здобутті знань, формує культуру відповідальності.

По-друге, викладачі мають значно більші повноваження в освітньому процесі. Вони створюють і оцінюють завдання, формують критерії оцінювання, ухвалюють рішення щодо наслідків у разі порушень. Таким чином, саме вони здатні побудувати систему, яка мінімізує можливості для обману та водночас заохочує чесне навчання. Наприклад, розробка унікальних завдань, усне опитування, проєктна робота або використання програм для перевірки на плагіат — усе це інструменти в руках викладача. Проте не можна применшувати й роль студента. Адже доброчесність — це, насамперед, внутрішня якість, яка передбачає особисту відповідальність. Жодна система не є ідеальною, і навіть у найсуворіших умовах студент може обрати нечесний шлях. Тому формування свідомого ставлення до навчання, розуміння цінності знань та праці — це також ключовий чинник у створенні здорового академічного середовища.

У підсумку, формування доброчесного академічного середовища є спільною справою, але домінантна роль у цьому процесі належить викладачеві. Він має можливість і обов'язок створити умови, за яких чесне навчання стане нормою, а не винятком. Саме від його прикладу, принциповості й підходів до викладання залежить, наскільки глибоко і стійко ідеї доброчесності вкоріняться в студентському середовищі.

ВІНІЧЕНКО Олександр,

студент IstA1-B23 групи

Науковий керівник:

к. філос. н., доцент **СУЛЯТИЦЬКА Тетяна**

СТЕЖКИ, МОСТИ І НАПІВБОГИ

Я час від часу роздумую над тим, як саме слід жити, чи йти лабіринтом життя, самотужки обираючи ті шляхи, якими маю йти, чи, можливо, довіритися комусь, хто обіцяє прокласти дорогу життя і навіть будувати міст тоді, коли ти, крокуючи тією стежкою, доходитимеш до чергової річки житейських проблем.

Відповідь на це запитання я знайшов у цих словах німецького філософа Фрідріха-Вільгельма Ніцше: «Ніхто не може побудувати тобі міст, яким саме ти зумієш перейти через життєвий потік, – ніхто, крім тебе самого. Щоправда, є незліченні стежки та мости, є напівбоги, які хочуть перенести тебе через потік, але тільки ціною тебе самого: ти мав би віддати себе у заставу, втратити самого себе. У світі є єдиний шлях, яким ніхто не може йти, крім тебе. Куди він веде? Не питай – йди ним!».

Мені дуже подобається ця думка, позаяк я знаю, що за все, що ти маєш, доводиться платити. Так, наприклад, людина може виконати якусь послугу для іншої людини в обмін на щось. Подібна думка досить часто отримує своє відображення в мистецтві, зокрема, в літературі та кіно. Наведу лишень два твори, що слугуватимуть прикладами цього. Вони обидва мені дуже подобаються (саме тому я їх і наводитиму в якості прикладів), один із них – це літературний твір, а інший – це кінофільм.

Прикладом із літератури слугуватиме трагедія Йоганна-Вольфганга фон Гете «Фауст». Історія доволі відома, переповідати її детально не буду, лишень означу її суть. Фауст попри те, що за допомогою своїх знань зробив людям багато добра, все ж залишився не задоволений всіма тими знаннями, що протягом тривалого часу він отримав із книг. Розуміючи, що сокровенні знання людський розум не може осягнути, у відчаї він намагається отруїтися. Однак ангельський спів, що пролунав раптово, не дозволяє Фаустові довершити задумане. Під час прогулянки за містом Фауст разом із своїм учнем Вагнером зустрічають чорного собаку, якого Фауст приводить до свого дому і який зрештою виявляється Мефістофелем. Той переконує Фауста укласти з ним договір, за умовами якого Фауст в обмін на свою душу пізнає радощі ненависного йому життя, і якщо він в якийсь момент скаже «Спинися, мить, прекрасна ти», то автоматично стане

здобиччю Мефістофеля. Суть цієї історії полягає в тому, що злий дух дає Фаустові радість і насолоду життям, а останній має заплатити за це, і до того ж не абичим, а своєю душею.

Прикладом із кіно слугуватиме один із представників німецького кіноекспресіонізму, німий фільм 1920 року «Алголь. Трагедія сили» (або ж «Алголь. Трагедія влади», тут уже хто як перекладає). Сюжет фільму наступний: Роберт Герне, працюючи у вугільній шахті, зустрічає прибульця із зорі Алголь, який розкриває таємницю променів цієї зорі та дає шахтареві невеличкий апарат, з допомогою якого можна збирати ті промені і перетворювати їх на електроенергію. Той шахтар користується можливістю, відкриває завод, що виробляє електроенергію, і за рахунок того, що вугільні шахти в усіх країнах світу вичерпуються, а новоутворений завод – єдиний, що може безкінечно створювати електроенергію, Роберт Герне зрештою стає владарем усього світу. Однак і за цю владу йому довелося заплатити. Заплатити втратою самого себе та втратою своїх близьких (дружина загинула внаслідок нещасного випадку від променів зорі Алголь, а дочка втекла після того, як Роберт відмовив у виконанні її прохання пожертвувати свій завод на користь усього людства). Суть тут фактично та ж сама, що й у «Фаусті»: головний герой отримує всілякі блага, але натомість платить за них високу ціну.

Отже, на мою особисту думку, краще самому прокладати свій життєвий шлях, а якщо вже й приймати допомогу якогось напівбога, то приймати її слід обережно, щоби раптом ненароком не втратити самого себе.

ГУРСЬКА Тетяна,
студентка групи Ukr1B23

Науковий керівник:
к. філол.наук, ст. викл. ШЕВЧУК Зореслава

ІЗ ЧОГО ПОЧИНАЄТЬСЯ ЧЕСНІСТЬ?

Чесність – це не просто відсутність обману; це фундаментальна цінність, яка лежить в основі будь-якої здорової взаємодії та успішної діяльності, особливо в академічному середовищі. Тут, де панують знання та інтелектуальне зростання, чесність є непорушним стовпом, що підтримує довіру, якість та автентичність. І починається вона не з грандіозних заяв чи зовнішніх правил, а з чогось значно глибшого та особистісного: чесність починається із самоповаги. Справжня чесність не починається з регламентів і санкцій — вона зароджується у свідомості особистості, формуючи внутрішній етичний компас, який спрямовує поведінку навіть у складних чи спокусливих ситуаціях. Коли людина поважає себе як інтелектуальну особистість, вона природно прагне до автентичності своїх знань та досягнень, не дозволяючи собі привласнювати чужі ідеї чи фабрикувати дані.

Водночас чесність починається і з усвідомлення відповідальності. Кожен учасник освітнього процесу несе відповідальність за свій внесок у спільний простір знань. Студент відповідальний за якість свого навчання, викладач – за

об'єктивність оцінювання, дослідник – за достовірність результатів. Коли ця відповідальність усвідомлюється, потреба у нечесних методах зникає, адже зрозуміло, що недоброчесні вчинки руйнують не лише особисту репутацію, а й підривають основи всієї академічної спільноти, девальвуючи справжні досягнення та перешкоджаючи прогресу.

Нарешті, чесність починається з мужності визнавати власні недоліки та шукати допомоги. Академічне середовище – це місце для навчання, а не для демонстрації ідеальності. Визнання того, що ти чогось не розумієш, прохання роз'яснень чи пошук додаткових джерел – це прояви інтелектуальної чесності. Отже, чесність в академічному житті – це не абстрактний ідеал, а щоденний вибір на користь самоповаги, відповідальності та інтелектуальної сміливості, який дозволяє побудувати справді доброчесне та ефективне освітнє середовище. Це комплексне явище, що поєднує в собі самоповагу, відповідальність перед спільнотою та інтелектуальну сміливість. Це щоденний вибір на користь правди, навіть якщо вона не зручна. І саме цей вибір дозволяє будувати не лише ефективне освітнє середовище, а й зріле громадянське суспільство, що ґрунтується на довірі, знанні та справедливості.

ЄХНО Софія,

студентка Ua1-B24 групи

Науковий керівник:

к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ТРИ ШЛЯХИ ВЕДУТЬ ДО ЗНАННЯ: ШЛЯХ РОЗДУМІВ – ЦЕЙ ШЛЯХ НАЙШЛЯХЕТНІШИЙ, ШЛЯХ НАСЛІДУВАННЯ – ЦЕ ШЛЯХ НАЙЛЕГШИЙ І ШЛЯХ ДОСВІДУ – ЦЕЙ ШЛЯХ НАЙГІРШИЙ» (КОНФУЦІЙ)

Тема досвіду, шляху та научіння є доволі глибокою та схильною до детального трактування проблеми, порушеної в цьому мудрому вислові. Стародавній китайський філософ Конфуцій сказав: «Три шляхи ведуть до знання: шлях роздумів – цей шлях найшляхетніший, шлях наслідування – це шлях найлегший і шлях досвіду – цей шлях найгірший». Ці слова містять глибоку мудрість, яка не втрачає актуальності упродовж століть. У них філософ поділяє процес пізнання на три складники, кожен із яких має свої особливості, цінність і наслідки. Розглянувши цю проблему глибше, я спробую її пояснити.

Шлях роздумів – шлях найшляхетніший. Роздуми – це результат внутрішньої роботи людини, її інтелектуальних зусиль, здатності до аналізу, сумніву, пошуку істини. Це шлях філософів, учених, мислителів, які намагаються зрозуміти суть явищ, поставити правильні запитання і знайти на них відповіді. Людина, яка йде цим шляхом, не просто накопичує знання, а формує власний світогляд, вчиться критично мислити, не сприймає нічого як абсолютну істину без перевірки. Цей шлях Конфуцій називає «найшляхетнішим», бо він потребує сили волі, терпіння, смирення перед

невідомим, і водночас – глибокої поваги до самого процесу пізнання. Така людина не просто повторює за іншими, вона творить нове, відкриває нові горизонти для себе й для світу. Це шлях духовного і морального зростання. Проте цей шлях не завжди швидкий або зручний – він сповнений сумнівів, заперечень і внутрішньої боротьби. Але саме ці риси й надають йому шляхетності.

Шлях наслідування – шлях найлегший. Наслідування – це природна форма навчання. Діти з перших днів життя навчаються саме так: повторюють слова, дії, моделі поведінки. Згодом ми переймаємо звички батьків, наставників, авторитетних людей або навіть суспільства загалом. Наслідувати когось – простіше, ніж самотійно шукати істину. Ми отримуємо готові знання, рецепти дій, перевірені часом або авторитетом. Конфуцій вважає цей шлях найлегшим, бо він не потребує великого внутрішнього зусилля. Проте в ньому є й небезпека – якщо ми сліпо наслідуємо, не розуміючи, чому саме так треба чинити, ми ризикуємо втратити індивідуальність і критичне мислення. Ми можемо жити чужими істинами, не ставлячи запитань. І все ж, цей шлях може бути добрим початком – особливо, якщо вчитель чи зразок для наслідування є мудрим і справжнім. Але щоб рухатися далі, важливо перейти до самотійного осмислення – до роздумів.

Ну і шлях досвіду – шлях найгірший. Найгіршим Конфуцій називає шлях досвіду – не тому, що він неефективний, а тому, що він найболючіший. Це шлях проб і помилок, коли знання приходить через страждання, втрати, помилки, падіння і знову підйом. Ми навчаємося на власних помилках, а іноді й на чужих – але завжди ціна досвіду висока.

Той, хто пізнає світ через досвід, отримує глибоке, практичне розуміння, але часто – через біль. Наприклад, людина, яка не прислухається до порад, може обпектись – у прямому чи переносному сенсі. І тільки після цього зрозуміє, чому її попереджали. Іноді досвід – це єдиний спосіб зрозуміти щось по-справжньому. Але краще вчитися на чужому досвіді, а не на власному болю. Саме тому цей шлях вважається найгіршим – не через свою неефективність, а через ціну, яку доводиться за нього платити.

Отже, три шляхи до знання, про які говорить Конфуцій, не є взаємовинятковими – навпаки, вони можуть доповнювати одне одного. Людина може почати з наслідування, перейти до роздумів і, звісно, здобувати досвід. Ідеальне пізнання – це баланс: мати здатність аналізувати, критично мислити, мати добрих наставників і не боятися набувати власного досвіду.

Я вважаю, що Конфуцій не засуджує жоден із шляхів, але він закликає обирати той, що веде не лише до знань, а й до внутрішнього зростання. Шлях роздумів – шлях вільної, мислячої людини. Саме тому він – найшляхетніший.

ЛИТВИНЮК Ярослава,
студентка МВ-22-1 групи
Хмельницького національного університету
Науковий керівник:
к. філос. н., доцент ПЛАХТІЙ Маріанна

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В РЕКЛАМІ: ЯК ВОНИ ФОРМУЮТЬ СУСПІЛЬНІ ПОГЛЯДИ?

Уже тривалий час я звертаю увагу на те, як реклама впливає на наше сприйняття світу. На перший погляд, це лише короткі відеоролики чи зображення на білбордах, але насправді вони транслиують глибокі смисли. Особливо мене хвилює, як у рекламі зображають жінок і чоловіків – не просто як окремі образи, а як шаблони, що з часом вкорінюються в колективній свідомості. Саме тому я обрала тему гендерних стереотипів у рекламі: мене цікавить, як вони формуються, який вплив мають на суспільство і чому їх варто долати.

Реклама існує понад століття, і протягом цього часу вона була не лише інструментом продажу товарів, а й потужним соціальним феноменом. У перші десятиліття ХХ століття жінки в рекламних образах часто зображувалися як домогосподарки, які відповідають за порядок у домі, приготування їжі та догляд за дітьми. Такий образ відповідав суспільним нормам того часу, коли жінка майже не мала права вибору поза межами сім'ї. Чоловіки ж у рекламі виступали головними годувальниками, представниками сили й влади. Наприклад, у популярних рекламах 1950-х років для побутової техніки жінка часто зображувалась радісною і доглянутою домогосподаркою, тоді як чоловік – суворим і серйозним авторитетом.

Згодом, у 60-70-х роках ХХ століття, із розвитком феміністичних рухів почали з'являтися й перші спроби порушити ці стереотипи. Але й тоді реклама залишалася дуже консервативною, і нові образи жінок часто були просто стилізацією класичних ролей. У ХХІ столітті, попри очевидний розвиток суспільства та розмаїття ролей, реклама часто продовжує відтворювати застарілі шаблони. Вони закріплюються і поширюються через мас-медіа, які формують уявлення про «норму» та «ідеал».

В основі проблеми лежить поняття гендеру як соціального конструкту. Джудіт Батлер, провідна теоретикня гендеру, стверджує, що гендер не є природним і незмінним, а формується через мову, поведінку та соціальні практики. Реклама ж виступає одним із ключових механізмів такого відтворення, транслиючи ідеї про те, якою має бути жінка, а яким – чоловік. У цьому контексті реклама – не просто маркетинговий інструмент, а спосіб соціалізації, який нав'язує певні ролі й очікування. Мас-медіа й реклама формують «гендерні наративи», які повторюються і стають нормою, часто без критичного осмислення. Це особливо важливо для дітей і підлітків, які знаходяться у процесі формування ідентичності.

Рекламні образи впливають на самооцінку, вибір професії і поведінку молодого покоління. Якщо дівчаткам показують, що їхня цінність полягає у красі

та ніжності, вони можуть нехтувати своїми інтелектуальними й творчими здібностями. Хлопці, навпаки, вчать пригнічувати емоції, бо «справжній чоловік не плаче». Ці моделі призводять до обмежень у самореалізації і можуть спричиняти психологічні проблеми, такі як низька самооцінка, тривожність або депресія.

За даними досліджень Інституту масової інформації, 67% українських рекламних продуктів продовжують використовувати традиційні гендерні ролі (ІМІ, 2023). Це свідчить про нерівність у представленні чоловіків і жінок, що заважає суспільству розвиватися у напрямку більшої справедливості та рівності. Окрім того, такі стереотипи впливають на вибір професії: дівчата часто уникають технічних спеціальностей, а хлопці – професій, пов'язаних із доглядом і соціальною роботою.

Гендерні стереотипи – це не просто упереджені уявлення про роль жінок і чоловіків, а й реальні бар'єри, що мають серйозні соціальні та економічні наслідки. Вони впливають на розподіл можливостей у суспільстві, визначаючи, хто має право на лідерство, високу оплату праці, а хто залишається в тіні. Зокрема, у світі праці жінки часто стикаються з труднощами у просуванні кар'єрними сходами через уявлення, що керівні посади – це «чоловіча справа». Такий підхід призводить до того, що жінки отримують нижчі зарплати, мають менше можливостей для професійного зростання і не завжди можуть реалізувати свій потенціал.

З іншого боку, чоловіки виявляються під тиском очікувань бути головними годувальниками сім'ї і відмовлятися від участі у домашній праці та вихованні дітей. Це обмежує їхні можливості бути більш емоційно відкритими, розвивати інші соціальні ролі та будувати рівноправні відносини у сім'ї. В результаті гендерні стереотипи підтримують дисбаланс у різних сферах життя і зберігають дискримінаційні структури.

Рекламні образи часто підсилюють ці стереотипи. Чоловіки зображуються як «домінантні», сильні та успішні, а жінки – як «підлеглі», емоційні і турботливі. Це формує у свідомості уявлення, що влада, авторитет і успіх – це «чоловічі» характеристики, тоді як любов, підтримка і емоційна чутливість – «жіночі». Така дихотомія не тільки спотворює реальність, а й заважає розвитку партнерських і рівноправних відносин, утверджуючи патріархат як соціальну норму.

Гендерні стереотипи закріплюються у рекламі не лише через зміст, а й через спосіб подання інформації – візуальні та мовні коди грають тут надзвичайно важливу роль. Зображення жінок у рекламі часто акцентують увагу на їхній зовнішності, тілі, сексуальності. Вони подаються як об'єкти для задоволення, що зменшує їхню індивідуальність і значущість як особистостей. Візуальні засоби використовують яскраві кольори, спокусливі пози, елементи одягу, які підкреслюють привабливість. Мовні конструкції – компліменти зовнішності, підкреслення ніжності і слабкості – лише посилюють цей образ.

Натомість чоловіків показують як рішучих, сильних, емоційно стриманих героїв, які не допускають проявів слабкості чи сумнівів. У рекламних роликах вони часто виступають у ролі захисників, лідерів, спортсменів чи бізнесменів, що вирішують складні завдання і керують процесами. Мовні засоби для

чоловіків часто містять слова, пов'язані з владою, силою і успіхом. Це створює образ «ідеального чоловіка», який є недосяжним для багатьох, бо він позбавлений емоційної глибини і вразливості.

Такі нереалістичні ідеали шкодять психічному здоров'ю багатьох людей. Молодь особливо вразлива, адже порівнює себе з цими ідеалізованими образами, що часто викликає почуття невпевненості, комплексів і бажання змінити себе за чужими стандартами.

Особливо небезпечним є вплив реклами на дітей і підлітків, які активно формують свої уявлення про світ і свою роль у ньому. З дитинства діти засвоюють гендерні ролі, які пропонуються їм у медіа. Якщо дівчаткам постійно показують, що вони мають бути ніжними, красивими і слухняними, а хлопчикам – сильними, без емоційними і агресивними, то це створює жорсткі рамки для самовираження. Психологи звертають увагу, що подібні стереотипи можуть призводити до низької самооцінки, внутрішніх конфліктів і проблем у соціалізації. Діти, які не відповідають нав'язаним стандартам, часто стають об'єктом цькування і дискримінації серед однолітків. Це не лише погіршує їхній емоційний стан, а й обмежує розвиток їхніх талантів і особистісних якостей. Саме тому критичне мислення щодо медіа і медіаграмотність повинні стати важливою частиною освіти. Вміння аналізувати і ставити під сумнів інформацію допоможе дітям і підліткам не просто приймати нав'язані образи, а усвідомлено формувати власні погляди і свободу вибору. Батьки, вчителі і суспільство загалом мають підтримувати дітей у розвитку їхньої унікальності, позбавленої обмежень стереотипів.

Хоча багато рекламних кампаній традиційно підтримують застарілі гендерні стереотипи, у сучасному світі все частіше з'являються приклади, які навпаки – активно їх руйнують. Сучасні бренди усвідомлюють свій вплив на суспільство і використовують рекламу як потужний інструмент не лише для продажу товарів, а й для формування нових, більш прогресивних соціальних уявлень.

Однією з найвідоміших і найбільш успішних соціальних кампаній є ініціатива Dove під назвою «Real Beauty» («Справжня краса»). Ця кампанія закликає жінок любити і приймати своє тіло таким, яким воно є, незалежно від стандартів, нав'язаних модою та медіа. Dove показує у своїх роликах жінок різного віку, розміру, етнічної приналежності та типу зовнішності, руйнуючи уявлення про те, що краса – це виключно молодість і ідеальна фігура. Завдяки такому підходу, кампанія не лише підвищує самооцінку жінок, але й створює більш відкриту і різноманітну картину краси, яку можуть прийняти всі. Це демонструє, що реклама може бути не просто комерційним повідомленням, а соціальним явищем, що підтримує різноманітність і толерантність.

Ще одним потужним прикладом є кампанія Gillette, яка під назвою «The Best Men Can Be» («Кращі, якими можуть бути чоловіки») переосмислює традиційні уявлення про маскуліність. У рекламі показані чоловіки, які відкрито виражають свої емоції, підтримують одне одного, протистоять булінгу і токсичній маскулінності. Така реклама кидає виклик застарілим стереотипам про те, що чоловіки повинні бути суворими, холодними і без емоційними.

Навпаки, вона заохочує чоловіків бути більш щирими, уважними та відповідальними, що сприяє формуванню здоровіших моделей поведінки і стосунків. Ця кампанія викликала широкий резонанс у світі і спровокувала важливі дискусії про роль чоловіків у сучасному суспільстві.

Не менш важливою є кампанія Always «Like a Girl», яка бореться зі стереотипом про слабкість і безпорадність дівчат. У рекламі порівнюють ставлення суспільства до фрази «як дівчинка», яка зазвичай має зневажливий відтінок, з тим, як насправді дівчата можуть бути сильними, впевненими і цілеспрямованими. Кампанія надихає молодих дівчат вірити в свої сили і не боятися проявляти активність у спорті, науці, політиці чи будь-якій іншій сфері. Завдяки такому посиленню позитивних зразків, Always створює умови для зростання рівності і розширення можливостей для дівчат і жінок.

Такі приклади демонструють, що реклама має величезний потенціал бути не лише комерційним інструментом, а й потужним механізмом соціальних змін. Вона може допомогти розвінчувати старі, шкідливі уявлення про гендер, підвищувати свідомість громадськості та стимулювати дискусії про рівність. Така реклама спонукає людей замислюватися над тим, які ролі та якості є справді важливими, і сприяє формуванню нових стандартів поведінки.

Соціальні кампанії, що руйнують стереотипи, також мають позитивний ефект на психологічний стан аудиторії. Вони допомагають людям почуватися більш впевнено і прийнято, що особливо важливо для молоді, яка перебуває у процесі пошуку власної ідентичності. Крім того, подібні рекламні повідомлення підсилюють ідею інклюзивності, прийняття різноманітності і підтримки різних життєвих виборів. Таким чином, реклама, що руйнує гендерні стереотипи, сприяє створенню більш справедливого, толерантного і відкритого суспільства. Вона формує позитивні зразки для наслідування і дає надію на те, що майбутнє буде вільним від обмежень і дискримінації за ознакою статі.

Зміни можливі лише через комплексний підхід. Перш за все, потрібна освіта – як творців реклами, так і споживачів. Фахівців потрібно навчати відповідальності за зображення гендеру, а громадськість – критично ставитися до медіаконтенту. Важливо також посилювати інституційний контроль: вводити етичні стандарти в рекламній індустрії, створювати незалежні комісії, які перевіряють контент на наявність дискримінації.

Громадські організації можуть впливати на компанії через петиції, кампанії і просвітницьку діяльність. Люди теж мають брати активну участь – підтримувати прогресивні бренди і ігнорувати ті, що поширюють стереотипи.

Гендерні стереотипи у рекламі – це не просто питання медіаконтенту, це глибока соціальна проблема, що відображає і водночас формує наші уявлення про роль чоловіків і жінок у суспільстві. Вони впливають на формування особистості, вибір життєвого шляху, відносини між людьми, а також на соціальну і економічну нерівність. Реклама, яка використовує застарілі або упереджені образи, часто зміцнює патріархальні структури, що перешкоджають рівним можливостям і повазі до кожної людини. Проте, сучасний світ демонструє значні зміни: все більше брендів і рекламних агентств усвідомлюють свою відповідальність і прагнуть руйнувати стереотипи, пропонуючи

різноманітні і реалістичні образи, що відображають справжню різноманітність людського досвіду. Такі зміни не лише сприяють соціальній справедливості, а й відкривають нові можливості для творчості і бізнесу, бо споживачі цінують чесність і прогресивність.

Важливо розуміти, що подолання гендерних стереотипів – це довгий і комплексний процес, який потребує зусиль не тільки рекламної індустрії, а й освіти, законодавства, громадянського суспільства та кожної окремої людини. Освічені і критично налаштовані споживачі здатні вимагати кращого контенту і підтримувати позитивні зміни. Водночас, творці реклами повинні нести відповідальність за те, які повідомлення вони транслюють і як це впливає на світогляд і поведінку людей.

З особистого досвіду можу сказати, що я сама почала більш свідомо ставитися до реклами і медіа, помічаючи їхній вплив на мої уявлення про себе і навколишній світ. Це підштовхує мене до того, щоб активно говорити про проблему, підтримувати кампанії проти стереотипів і виховувати молодше покоління в дусі поваги, рівності і свободи вибору.

Отже, боротьба з гендерними стереотипами у рекламі – це не лише питання справедливості, але й інвестиція у більш відкрите і толерантне суспільство, де, незалежно від зовнішності, особистих здібностей та індивідуальної емоційної моделі поведінки, кожна людина усвідомлюватиме свою значущість і важливість. Лише спільними зусиллями ми зможемо побудувати світ, де кожна людина, незалежно від статі, почуватиметься вільною, цінною і має рівні шанси для самореалізації.

МОЛЧАНОВА Олесь,
студентка Ua1-B24 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ЛЮДИ, У ЯКИХ ДОСИТЬ БАГАТО ВАД, НАЙПЕРШИМИ ПОМІЧАЮТЬ ЇХ В ІНШИХ» (ФРЕНСІС БЕКОН)

Цю фразу Френсіса Бекона я прочитала буквально сьогодні, і вона ніби відкрила мені очі на багато речей. *«Люди, у яких досить багато вад, найпершими помічають їх в інших»* – звучить жорстко, але дуже справедливо. Чим більше я про це думаю, тим більше усвідомлюю, наскільки це близько до правди і до мого власного досвіду.

У житті я не раз ловила себе на тому, що критикую когось за щось – за лінощі, за байдужість, за егоїзм. Але потім, коли залишаюся наодинці з собою, розумію: те, що мене дратує в інших, часто є і в мені самій. Я теж іноді відкладаю справи, хоча знаю, що треба щось зробити. Я теж можу бути холодною або думати тільки про себе. Просто не завжди хочу в цьому зізнатись. Насправді набагато легше помітити чужу слабкість, ніж визнати свою.

Мабуть, у кожного з нас є риси, які нам у собі не подобаються, і підсвідомо ми ніби бачимо їх у інших, як в дзеркалі. Але дивитися в це дзеркало – не дуже

приємно. Воно показує нас такими, якими ми є, без прикрас. І от коли ми бачимо ці риси в інших, ми наче боремося з ними, хоча насправді виходить так, що ми боремося із самими собою.

Я пам'ятаю один момент, який став для мене справжнім уроком. Одна моя подруга зробила помилку – підвела мене, коли я на неї дуже сильно розраховувала. Тоді я так сильно розсердилась, не стрималася і сказала багато різкого, про що потім жаліла. А потім я подумала і зрозуміла: так я теж колись була у такій ситуації і теж когось підводила, бо так склались обставини і я ніяк не могла вчинити інакше в той момент. Просто не хотіла про це згадувати. Лише тоді я винесла для себе урок і відчула, як важливо вміти пробачати – не лише інших, а й себе, а також ставитись з розумінням, бо може вона справді не могла по-іншому.

Це есе для мене – не просто роздуми про якусь фразу. Це наче спроба поговорити з собою чесно. Так, у мене є вади. Так, я не ідеальна. Але я вчуся бачити їх, приймати і працювати над собою. І водночас – не судити інших занадто суворо. Бо ми всі часом помиляємося, усі щось приховуємо, усі маємо свої внутрішні битви, та такі, що деякі навіть уявити собі не можуть.

Мені здається, що справжня зрілість – це не коли ти вмієш викривати чужі помилки, а коли вмієш визнати свої. І не просто визнати, а щось із цим робити. Зрештою, ми всі – неідеальні. Але в цьому й наша краса. Бо справжня мудрість – це не бути без вад, а навчитися з ними жити і не засуджувати інших за їхні.

Цитата Бекона – це як своєрідне нагадування для мене: кожного разу, коли хочеш когось осудити, подивися всередину себе. І, можливо, замість критики з'явиться співчуття. А співчуття – це вже крок до чесності з самим собою.

ПЕТРИШИНА Анастасія,
студентка Ua1-B24 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ТИ ТАКА СОНЯЧНА»

Серед безлічі фраз, які я чую від знайомих і друзів, одна звучить найчастіше – «Ти така сонячна». Ці слова говорять мені з усмішкою, лагідно, ніби з подивом або вдячністю. Здавалося б, це просто комплімент – приємний, світлий, але звичайний. Проте для мене ця фраза має зовсім інший, набагато глибший зміст. У ній – частина моєї історії, моїх переживань і мого шляху.

Я з дитячого будинку. Моє дитинство не було схожим на казку. Я добре пам'ятаю холодні коридори, запах їдальні, голоси вихователів і довгі вечори, коли хотілося просто, щоб хтось обійняв. Бувало, що світ здавався надто жорстоким і байдужим, і тоді в мені росло запитання: «Чому саме я? Чому не маю того, що мають інші діти – мами, тата, тепла дому?» Ці думки боліли, але водночас щось усередині не давало мені зламатися.

Мені пощастило. У моєму житті з'явилася сім'я, яка прийняла мене не просто як дитину, а як рідну душу. З ними я вперше відчула, що таке справжня

любов – без умов і кордонів. Я вчилася довіряти, відкривати серце, розмовляти щиро. Ця сім'я допомогла мені зібрати себе до купи, відчувати свою цінність і зрозуміти: попри все, що було, я маю силу бути щасливою.

Можливо, саме тому люди бачать у мені «сонце». Вони не знають усієї історії, не здогадуються, які шрами ховаються за моєю усмішкою. Але, дивлячись на мене, вони бачать світло. А це значить – я змогла. Змогла не озлобитися, не стати закритою чи байдужою, не відгородитися від світу. Навпаки – я навчилася щиро радіти кожному дню, підтримувати інших, бути доброю, турботливою. І, мабуть, це світло, яке я знайшла в собі, тепер бачать і відчують ті, хто поряд.

Коли мені кажуть: «Ти така сонячна», я не просто дякую. Я ніби мовчки повторюю собі: «Так, я пройшла багато, але не втратила себе». Ця фраза стала для мене символом перемоги над минулим, свідченням того, що навіть із темряви може з'явитися світло, якщо вірити, якщо не здаватися, якщо дозволити серцю залишатися живим.

Це не означає, що мені завжди легко. Як і кожна людина, я маю сумні дні, буваю втомлена чи невпевнена. Але тепер я знаю, що навіть у такі моменти всередині мене живе сонце – лагідне, тепле, справжнє. І я намагаюся ділитися ним з іншими, бо знаю, як це важливо – відчувати підтримку, доброту, щирість.

Фраза «Ти така сонячна» для мене – це не просто опис характеру чи зовнішності. Це – визнання моєї сили, моєї здатності змінювати себе й світ довкола. Це фраза, яка нагадує мені, ким я є, звідки я прийшла і ким я прагну бути. І я вдячна за те, що можу нести це світло іншим – бо в цьому, мабуть, і є сенс життя.

ПЛАКИДА Ольга,
студентка Ua1-B24 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«І НІХТО НЕ МОЖЕ ВБИТИ В СОБІ ЗЛО, КОЛИ НЕ ВТЯМИТЬ СПЕРШУ, ЩО ТАКЕ ЗЛО, А ЩО ДОБРО» (ГРИГОРІЙ СКОВОРОДА).

Розуміння добра і зла: думки Григорія Сковороди

Це твердження не лише відображає складність людської природи, але й підкреслює важливий аспект моральної філософії: необхідність самоусвідомлення в нашому прагненні до чесноти. Сковорода, визначна постать в українській літературі та філософії XVIII століття, запрошує нас до глибоких роздумів про наш моральний компас. Розуміння добра і зла є важливим для особистісного зростання, прийняття етичних рішень та гармонійної взаємодії в суспільстві.

Щоб розкрити це поняття глибше, ми повинні спочатку розглянути, що таке «добро» і «зло». Хоча ці терміни часто розглядають як бінарні протилежності, їхні визначення можуть сильно відрізнятися залежно від культурної, суспільної чи індивідуальної перспективи. Історично зло

асоціюється зі злим наміром або діями, що завдають шкоди іншим чи собі. І навпаки, добро зазвичай розглядається як сприяння добробуту, щастю та праведності. Однак ці визначення не є сталими, вони еволюціонують разом із розвитком суспільства та формуванням нових моральних засад.

В основі послання Сковороди лежить важливість інтроспекції – практики зазирання всередину себе, щоб критично оцінити свої думки та вчинки. Багато людей йдуть по життю, переповнені внутрішніми конфліктами, ніколи не замислюючись над тим, чому вони відчують певні почуття або чому діють певним чином. Зрозумівши мотивацію наших емоцій, чи то гнів, який спонукає нас до мстивих думок, чи жадібність, яка змушує нас до егоїстичних дій, ми починаємо звільнятися від шаблонів, які можуть збити нас зі шляху істинного.

Розрізнення добра і зла – це не лише інтелектуальна вправа, але й емоційна подорож, сповнена викликів. Людина повинна зіткнутися з незручною правдою про себе. Визнання власних недоліків може бути страшним, але водночас визвольним. Коли ми визнаємо свої недоліки відкрито, а не придушуємо їх під шарами заперечення чи раціоналізації, ми робимо значні кроки до змін.

Наприклад, у сучасному суспільстві, яке пронизане впливом соціальних мереж і швидко еволюціонуючими цінностями моралі, розуміння добра і зла стає все більш важливим. У цифрову епоху, коли неправдива інформація може поширюватися зі швидкістю лісової пожежі, розрізнення добра і зла вимагає критичного мислення, що ґрунтується на самосвідомості, а не на пасивному споживанні громадської думки. Таке розрізнення дає людям можливість не лише виправити свої помилки, але й зробити позитивний внесок у суспільство як поінформовані громадяни, що прагнуть до колективного покращення. Більше того, це філософське дослідження виходить за межі особистої етики і стосується того, як спільноти функціонують як колективні одиниці.

На завершення, твердження Григорія Сковороди висвітлює життєво важливу істину: розуміння добра і зла формує фундамент особистої цілісності. Він наголошує на безперервній рефлексії – типі самоосвіти, необхідної для того, щоб відповідально орієнтуватися в життєвих складнощах. Лише за умови протистояння своїм внутрішнім демонам, ми можемо прагнути до добра – не просто борючись проти зла, а втілюючи чесноти, які підносять людство як цілісну істоту, пов'язану спільними цінностями, а не як ідентичність, визначену виключно конфліктною бінарною системою «ми» проти «вони». Коли ми щиро долучаємося до цього глибокого пошуку ясності навколо складного полотна моралі, з'являється потенціал для справді трансформаційних змін як на індивідуальному, так і на колективному рівнях у поточному полотні людства, яке формувалося протягом тривалої історії, а отже, зберігає свою позачасову актуальність для всіх поколінь – минулих, теперішніх і майбутніх, які чекають на нас знову і знову!

РЕШЕТЮК Ілля,
студент Р1-М24 групи
Науковий керівник:
к. політ. н., асистент РУДА Леся

СИРІЙСЬКИЙ КОНФЛІКТ ЯК ДЗЕРКАЛО КРИЗ ХХІ СТОЛІТТЯ

У ХХІ столітті світ зіткнувся з численними конфліктами, проте серед них особливо виокремлюється громадянська війна в Сирії – як приклад масштабної трагедії, що переросла з локального повстання у глобальну геополітичну кризу. Цей конфлікт виявив уразливість авторитарних режимів перед суспільним невдоволенням, показав наслідки зовнішнього втручання та справив глибокий вплив на гуманітарну ситуацію не лише в регіоні, а й у світі загалом.

Початком **причини виникнення конфлікту**, а саме війни в Сирії, слід вважати 2011 рік, коли в країні, під впливом «Арабської весни», спалахнули мирні протести. Вони були спричинені тривалим авторитарним правлінням президента Башара Асада, корупцією, відсутністю політичних свобод і поглибленням соціально-економічної нерівності. Особливої гостроти ситуації надала масштабна посуха 2006–2010 років, яка змусила селян мігрувати до міст, де бракувало ресурсів і робочих місць. Замість того, щоб піти на поступки, уряд застосував силу, що радикалізувало протестний рух і перетворило його на збройне протистояння. З часом до конфлікту долучилися різноманітні групи – від опозиційних угруповань до ісламістських радикалів, зокрема ІДІЛ, а також зовнішні гравці, які мали свої інтереси в регіоні.

Вплив Сирійського конфлікту на глобальні процеси вийшов далеко за межі внутрішньої проблеми. Насамперед він став ареною протистояння між великими державами. Росія, підтримавши режим Асада, втрутилася військово в 2015 році, забезпечивши перелом у війні на користь уряду. США, у свою чергу, підтримували деякі опозиційні сили, а також очолили коаліцію проти ІДІЛ. Туреччина, Іран, Ізраїль і низка інших країн реалізовували власні регіональні цілі, що лише ускладнило врегулювання. Конфлікт також спричинив найбільшу з часів Другої світової хвилю біженців, яка істотно вплинула на європейську політику, загострила дебати щодо міграції та безпеки, а також підірвала стабільність на Близькому Сході.

Зміна тенденцій сторін конфлікту показує нам, що протягом війни вони зазнавали суттєвих змін. Сирійський уряд, що спершу втрачав території, після втручання Росії відновив контроль над більшістю країни, хоча й став залежним від зовнішньої допомоги. Опозиційні сили втратили єдність, були частково знищені або витіснені на північ, де функціонують під впливом Туреччини. Терористичне угруповання ІДІЛ, яке у 2014 році проголосило створення «халіфату», зазнало поразки, хоча залишки організації все ще діють в окремих районах. У результаті, конфлікт частково «заморожено», однак політичного вирішення досі немає.

Якщо говорити про **гуманітарні наслідки конфлікту**, то Сирійська війна стала в цьому питанні катастрофою. Загинуло сотні тисяч людей, мільйони

отримали поранення або стали інвалідами. Близько половини населення країни втратили свої домівки, з яких понад шість мільйонів стали біженцями за межами країни. Зруйновано інфраструктуру, міста перетворено на руїни, школи й лікарні залишаються непридатними до використання. Крім фізичних руйнувань, війна залишила глибокі психологічні травми, особливо серед дітей, що вирости у світі насильства й страху.

Майбутні події щодо перспективи врегулювання сирійського конфлікту залишаються невизначеними. Реінтеграція територій, контрольованих опозицією та курдськими силами, ускладнена через зовнішні впливи – зокрема, присутність турецьких військ і інтереси Ірану та Росії. Мирний процес під егідою ООН не дає відчутних результатів, оскільки режим Асада не готовий до політичних поступок, а опозиція втратила вплив. Водночас повноцінне відновлення країни стримується санкціями, недовірою до уряду та нестачею інвестицій. У майбутньому може бути можливий сценарій поступового відновлення, однак лише за умови політичної трансформації та міжнародної підтримки.

САС Софія

студентка Pol1-B23 групи

Науковий керівник:

к. філос. н., доцент ПЛАХТІЙ Маріанна

ЛЮДИНА ТА ІНСТРУМЕНТИ: ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВПЛИВАЄ НА НАС

Чесно кажучи, коли я вперше прочитала вислів Франкліна «Людина – це тварина, що створює інструменти», я задумалась: а чому саме інструменти? Чому не мова, не думка, але чим більше думаю, тим більше погоджуюсь. Справді, у кожному періоді нашого розвитку людина щось вигадувала – і не просто для виживання, а щоб зробити щось більше. Іноді мені здається, що без цих інструментів ми б не стали людьми в тому сенсі, як ми себе сьогодні розуміємо.

Із занять філософії я знаю, що багато людей намагалися знайти особливі характеристики, які відрізняють людей від інших істот. Однак Франклін звернув свою увагу на здатність створювати інструменти. Це дуже важливо, тому що люди не тільки вижили завдяки інструментам, вони також створили культуру. І це помітно ще з найдавніших часів, коли перші знаряддя праці стали продовженням людських рук і розуму.

Якщо порівняти людину з іншими живими істотами, то деякі тварини теж використовують знаряддя – наприклад, шимпанзе чи ворони. Але людина – це єдина істота, яка не просто використовує інструменти, а постійно їх вдосконалює, передає знання про них іншим, винаходить нові. Це не просто навичка – це частина нашого розвитку, мислення і культури. Для мене саме в цьому полягає головна відмінність: ми не тільки взаємодіємо з навколишнім світом, а ще й постійно його змінюємо під себе. І це робить людину особливою.

Я вважаю, що саме ця здатність створювати і вдосконалювати інструменти передається між поколіннями, і в цьому є сенс нашого розвитку. Ці інструменти – це не просто речі, це знання, досвід і навіть частина нашої свідомості.

На мою думку технології не просто доповнюють людину – вони створюють нову реальність, в якій наші дії, реакції й навіть почуття формуються під впливом цифрових алгоритмів. Іноді я ловлю себе на тому, що оцінюю день не за реальними подіями, а за тим, як він виглядав у стрічці соцмереж. Це лякає, бо я розумію, що втрачаю зв'язок із собою, з живим і справжнім досвідом. І тут я задаю собі питання: Якщо все зміниться, чи залишатимусь я тією ж людиною, як і мої батьки та бабусі з дідусями? Якщо колись роздуми народжувалися з книжки чи особистих розмов, то зараз це може бути відео на YouTube чи пост в Instagram. Мені здається, що ці зміни не просто зовнішні, а вони зачіпають наш внутрішній світ.

У наш час багатьох хвилює тема штучного інтелекту. Як студентка, я часто бачу, як багато речей зараз можуть робити машини: писати тексти, малювати, відповідати на питання. І я починаю сумніватися: якщо машина може зробити те саме, що й я – то в чому моя унікальність?

Я вважаю, що найбільша небезпека не в тому, що машини стануть схожими на людей, а в тому, що ми самі почнемо поводитись як машини. Тобто перестанемо думати самостійно, рефлексувати, відчувати глибоко. Це те, чого я справді боюся у цьому технологічному світі.

Моя думка така: технологія – це необхідна частина життя, але вона не повинна замінювати нам самих себе. Ми не маємо забувати, що цінне в нас – це здатність до співчуття, морального вибору, кохання і творчості. І це те, чого не має жодна машина.

А ще я думаю про те, якими залежними ми стали від інструментів. Навіть для звичайного навчання ми потребуємо телефон, ноутбук, інтернет. Без них, чесно кажучи, я вже не уявляю, як готуватися до семінару або дізнаватися щось нове. Але водночас я починаю замислюватися: а чи не губиться тут моя здатність до зосередженості, до тривалого і глибокого аналізу? Чи не перетворюється моє мислення на швидке або поверхневе?

Також мене тривожить ще одна думка: технології стали не просто нашими помічниками – вони формують наші бажання. Наприклад, соціальні мережі не просто показують нам світ, а програмують, що нам подобається, чого ми хочемо, як ми маємо виглядати. Іноді я відчуваю, що це вже не я обираю, а за мене вже обрали алгоритми. І тоді питання стає ще гострішим – де в цьому всьому я, справжня?

Інструменти, які ми створюємо, стають частиною нашого тіла й розуму. Але чи ми ще керуємо ними – чи вони вже керують нами? Це питання дуже особисте. Я не маю на нього однозначної відповіді, але вважаю, що людина буде мати контроль над технологіями і всім що вона створює.

Я щиро вважаю, що саме ці питання повинна ставити собі сучасна людина. Технології – це не тільки шлях уперед, але і виклик для нашої ідентичності. Ми

повинні бути пильними, бо, на мою думку, головна небезпека не в тому, що ми створимо щось розумніше за нас, а в тому, що ми самі втратимо здатність бути собою.

Отже, я вважаю, що вислів Франкліна не втратив своєї актуальності. Але сьогодні він має звучати трохи інакше: людина – це не лише істота, яка створює інструменти, а й та, яка здатна не загубити себе в цьому технологічному світі. Межа між технологією і людяністю – там, де ми самі її проводимо. І саме ми вирішуємо, якими будемо у майбутньому – справжніми людьми чи досконалими користувачами досконалих інструментів.

СИРОТА Крістіна,
студентка UkrIB23 групи

Науковий керівник:
к.філол.наук, ст.викл. ШЕВЧУК Зореслава

ЧЕСНІСТЬ: НЕ ПРАВИЛО, А ПЕРЕКОНАННЯ

Чесність — це одна з найважливіших чеснот, яка визначає не лише характер особистості, а й взаємини між людьми. Вона є основою довіри, поваги і справедливості. Але де ж починається чесність? У світі, де інформація поширюється блискавично, а обман легко може бути замаскований під правду, чесність набуває особливої ваги. Але де вона бере початок? Відповідь на це питання, з одного боку, очевидна, а з іншого — глибоко особиста: чесність починається із себе.

Перш за все, чесність передбачає усвідомленість своїх думок, почуттів і вчинків. Людина, яка прагне бути чесною, повинна спочатку зізнатися сама собі в своїх слабкостях, помилках і бажаннях. Це вимагає сміливості і готовності прийняти правду про себе. Коли ми вчимося бути чесними зі своїми внутрішніми переживаннями, ми стаємо здатними чесно спілкуватися з іншими. Самоусвідомлення — процес непростий, він вимагає відваги глянути в очі тому, що іноді хочеться приховати навіть від себе. Наприклад, визнати, що не впорався з завданням, що заздрість чи образа вплинули на вчинок — це вже прояв внутрішньої чесності. Лише через таку рефлексію можлива особистісна зрілість. Адже справжня сила людини полягає не в досконалості, а в здатності бути щирою і вразливою перед собою.

По-друге, чесність починається з дотримання обіцянок. Якщо ми обіцяємо щось зробити, важливо виконати цю обіцянку. Це стосується як особистих, так і професійних стосунків. Люди цінують тих, хто дотримується слова, адже це свідчить про надійність та відповідальність.

Крім того, чесність вимагає відкритості у спілкуванні. Часто ми стикаємося з ситуаціями, коли легше збрехати або приховати правду. Проте справжня чесність полягає в умінні говорити правду, навіть коли це може бути незручно або болісно. Відкритість допомагає уникнути непорозумінь і конфліктів, сприяє глибшому розумінню один одного.

Нарешті, чесність — це не лише відмова від обману, а й активне прагнення до справедливості. Це означає захист прав інших, боротьбу з несправедливістю та підтримку тих, хто цього потребує. Чесна людина не просто уникає неправди, а й активно сприяє створенню чесного та справедливого суспільства.

Отже, чесність починається із себе. Це внутрішня робота, яка вимагає саморефлексії, відповідальності та відкритості. Коли ми вчимося бути чесними з собою, ми стаємо здатними будувати чесні стосунки з іншими. Чесність — це шлях до гармонії в житті та суспільстві, який варто пройти кожному з нас.

ТКАЧУК Максим,
студент IstP1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ТЕ, ЩО НАС НЕ ВБИВАЄ, РОБИТЬ НАС СИЛЬНІШИМИ»

Фрідріх Ніцше

На мою думку, ця фраза є дуже доречною для мого есе і в цілому для мене як особистості.

Життя навчило мене простій істині: справжня сила приходить через біль і втрати. Коли я був на війні, ці слова Ніцше звучали зовсім інакше, ніж у мирному житті. Вони перестали бути просто гарною цитатою, а стали частиною мого існування.

Кожен день на передовій випробовував межі моїх можливостей. Страх, біль, втома і прощання з побратимами, яких вже не повернути, залишали на серці шрами. Але кожен раз, коли мені здавалося, що я не витримаю, щось усередині мене піднімалося і змушувало йти далі. Не через безстрашність, а через любов — до своїх, до дому, до тих, хто чекає.

Те, що нас не вбиває, змінює нас. Ми більше не ті, ким були колись. Ми стаємо твердішими, але й чутливішими до справжніх речей. Ми краще розуміємо ціну життя, справжню цінність слів «дружба», «підтримка», «вірність».

Після того, що я пройшов, я часто думаю: чи хотів би я бути тим самим хлопцем, яким був до всього цього? Відповідаю собі — Ні, біль навчив мене бути справжнім. Саме випробування дали мені силу стояти за своїх, не зраджувати себе, триматися навіть тоді, коли, здається, уже нема за що.

І тому я вірю: те, що нас не вбиває, справді робить нас сильнішими. Не без втрат, не без сліз, але з серцем, яке більше ніколи не дозволить собі забути, заради чого ми живемо.

ЦЕБРИНСЬКА Марія,
студентка IstA1-B23 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

ЕСЕ НА ТЕМУ: «ВІЛЬНИЙ – ТОЙ, ХТО МОЖЕ НЕ БРЕХАТИ» (АЛЬБЕР КАМЮ)

В історії людства ідей про свободу було висловлено безліч. Від Сократа, старозавітних пророків до філософів екзистенціалізму – пошук істинного значення свободи супроводжує людину впродовж століть. Серед цих голосів особливо виразно звучить думка Альбера Камю: «Вільний – той, хто може не брехати». У цій короткій, але досить глибоко насиченій сентенції приховано цілий філософський всесвіт. Вона ніби змушує нас осмислити суть моральної свободи, природу влади, внутрішньої гідності й тієї моральної відповідальності, що постає перед кожним, хто прагне жити в істині.

Для початку, я вважаю, потрібно розібратися, чому Камю пов'язує свободу саме з правдою, а не, скажімо, з відсутністю фізичних обмежень чи політичним суверенітетом. У його розумінні, свобода – це не лише здатність діяти, але й насамперед бути внутрішньо чесним, не залежати від страху, кон'юнктури або ж чужої волі. Коли людина бреше, вона віддає частинку себе тим самим втрачає цілісність і перекручує реальність, аби бодай якось відповідати очікуванням або уникнути покарання. Брешучи, вона вже перебуває у неволі, тобто у страху, пристосуванства і внутрішньої фальші. Отож, насправді вільним є той, хто має мужність не викривлювати істину навіть тоді, коли це загрожує болем, втратою або самотністю.

Я не можу не звернутися до історичних прикладів, які яскраво демонструють правдивість думки Камю. Згадаймо Сократа – людину, яка, маючи шанс врятувати себе від смерті, могла збрехати, визнати свою «провину», поступитися принципами. Але він обрав істину. Він не був рабом страху. Він був вільним – навіть у в'язниці чи у момент смерті.

Історія не раз показувала, що найнебезпечнішим інструментом поневолення завжди була брехня – інституціоналізована, підтримана пропагандою, підкріплена страхом. Саме через брехню можна створити ілюзію праведної війни, маскувати геноцид або ж спотворити пам'ять про минуле. У цьому контексті свобода від брехні є також актом історичної відповідальності. Люди, які викривляють минуле, формують не лише фальшиву картину світу, а й ланцюги, в які заковують наступні покоління. Вільна людина та, яка здатна сказати правду про минуле, навіть якщо ця правда незручна, суперечлива і доволі болюча.

Камю, як представник екзистенціалізму, бачив у брехні не лише суспільну, а й глибоко особисту драму. Брехня руйнує людину зсередини, поселяє в ній тривогу, самозневагу, зневіру. Людина, яка постійно бреше – навіть «з благих намірів», – втрачає відчуття реальності, а разом із цим – і саму себе. І тут навпаки, той, хто тримається правди, зберігає цілісність особистості, самоповагу.

Водночас бути правдивим – значить мати сміливість. Адже часто саме страх змушує людину брехати. Страх втратити місце в суспільстві, повагу, матеріальні блага. Та чи варто заради цього втрачати найцінніше – свободу бути собою? Камю переконує: ні. Вільним можна бути не тоді, коли зручно, а тоді, коли складно. Коли правда коштує багато – тоді вона найбільше і потрібна.

Особисто для мене ця ідея особливо резонує в епоху інформаційних війн, масових маніпуляцій, криз довіри до ЗМІ, науки, навіть власного досвіду. Світ постправди – це світ, де свобода знову стає предметом боротьби. І найбільш радикальний акт свободи сьогодні – це відмова брехати: собі, іншим, суспільству.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Камю не дає нам рецепту легкого життя. Його фраза – це ніби виклик і водночас моральна вимога. Це розрада і нагадування: у світі, де брехня дуже часто здається вигідною, а свобода починається з відмови від неї. Тому у кожному виборі – промовчати чи сказати правду, спотворити чи зберегти – ми і творимо себе. І, звичайно, лише той, хто справді має силу стояти в істині, по-справжньому вільний.

Отже, свобода, про яку говорить Камю, – це не стан зовнішніх обставин, це, природньо, внутрішній вибір. Також це щоденна відповідальність щоб бути чесним, навіть тоді, коли це незручно або ж тоді, коли світ навколо просто воліє жити у брехні. У такі часи, коли правда стала рідкістю, а мовчання – безпечним щитом, слова Камю звучать як моральний дороговказ: не зраджуй себе. І саме ця вірність собі й істині – справжня, глибока, людська свобода.

Тому хочу сказати від себе, що для мене думка Камю стала важливим нагадуванням: справжня свобода починається з чесності – перед собою і світом. Відмова від брехні – це не просто моральний вибір, це акт мужності і відповідальності, який формує нашу гідність і внутрішній спокій. У складні часи, коли правду замінюють фальшиві образи, бути вільним означає не зраджувати істину, навіть якщо це вимагає жертв. Саме в цій щирості і полягає справжня сила людини, її право на свободу.

ШЕВЧЕНКО Олена,
студентка FUkr1-B24 групи

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент СУЛЯТИЦЬКА Тетяна

«ФРАЗА, ЯКА ЗМІНИЛА МОЄ ЖИТТЯ»

Знаєте, у своєму житті, я чула багато порад, корисних фраз від мами, друзів, навіть простих перехожих, але є ті, які вриваються в пам'ять, роздирають серце і назавжди змінюють усе. У моєму випадку, є дві такі фрази, які дуже тісно пов'язані між собою у моєму баченні.

І почну свою історію зі страшної фрази, яка мені здається вплинула на нас усіх. І це фраза моєї мами: «доню, почалась війна...», я народилась у Харкові, жила там своє щасливе, яскраве життя до 24 лютого того самого лютого 2022 року. Я добре пам'ятаю той ранок. Це був лютий, холодний, сірий, але наче нічим

не відрізнявся від інших. Я почула ці слова рано-вранці, вони вимовлялись тихо, пошепки, з острахом, з недовірою. Я не хотіла в це вірити і думала, що це просто сон, якась помилка. Може, мама щось не так зрозуміла? Але вже за кілька хвилин місто здригнулося від першого вибуху, і згодом – сирени, вибухи, паніка, підвал, холод. Мені тоді було всього чотирнадцять, як вже сказала, я жила в Харкові, ходила до школи, мріяла про канікули й дружбу, як усі діти. Ця фраза змінила моє життя на «до» і «після» і не тільки, що «до» було щасливе життя і безтурботність, а й змінила саму мене, я швидко подорослішала, навчилася цінувати кожную дрібничку, радіти кожному дню, знаходити щастя у всьому. Я навчилася швидко збирати речі. Навчилася мовчки слухати новини, дивлячись, як мами у вагонах обіймають дітей, як люди ховаються в метро, як мій Харків – велике, красиве місто – перетворюється на руїни. Я побачила, що таке справжній біль, але й побачила, що таке справжня доброта, підтримка, єдність. Я навчилася триматися, не здаватися, допомагати іншим, навіть якщо й сама ледь стою на ногах. І це початок моєї історії, бо на початку війни, у той час, коли здавалось, що більше нема за що триматись, у пам'яті спливали слова, які я колись читала в школі, але тоді не до кінця розуміла їх глибину: «Терпи, терпець тебе шліфує». Так писав Василь Стус – поет, який сам пройшов через біль, боротьбу і заслання. І раптом ці слова стали для мене порятунком. Я повторювала їх подумки, коли ми ночували в підвалі, коли плакала від безсилля, коли прощалася з рідними, які їхали з нашого міста. Слова мами «доню, почалась війна» принесли в моє життя страх і біль, але фраза Стуса – «Терпи, терпець тебе шліфує» – навчила не ламатися. Вона стала моєю внутрішньою опорою. Бо якщо терпець шліфує – отже, я не просто терплю. Я змінююсь. Я стаю міцнішою, сильнішою, мудрішою. Ця терплячість – не слабкість, а сила. Сила не здатися, коли все руйнується. Сила залишатися людиною, ставати кращою, сила вірити, що ми все витримаємо.

На жаль, я знаю, що війна ще триває. Що мій Харків досі ранений, і багато людей ще не можуть повернутись додому. Але у мені є внутрішнє світло і сила, які тримаються на двох фразах: одна – з жаху, інша – з надії. І якщо перша змінила моє життя назавжди, то друга – зберегла і зміцнила мене.

ШИНЬКАРУК Вікторія,
студентка *Fukr1B23* групи

Науковий керівник:
к. філол. наук, ст. викл. **ШЕВЧУК Зореслава**

ЩО ДАСТЬ МЕНІ В МАЙБУТНЬОМУ ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ?

Чи справді така важлива академічна доброчесність та її дотримання у формуванні нашої свідомості, чи впливає вона на наше життя? Кожен студент стикався з бажанням списати завдання, купити курсову чи дипломну роботу, причини у кожного можуть бути різні, такі як: неможливість знайти час на виконання роботи, велика кількість інших письмових завдань, недостатня вмотивованість і т. д. Проте чи задумувались як це може вплинути на Вас у

майбутньому? Академічна доброчесність – це насамперед чесність із собою. Важливо пам'ятати, що списуючи чи купуючи роботи Ви позбавляєте себе можливості навчитись нового. З віком людина втрачає можливість ефективно запам'ятовувати та навчатись, то чи варта гарна оцінка відсутності знань? Насамперед варто обдумати чому Ви вдаєтесь до недоброчесності, можливо це незацікавленість у професії або ж щось інше. Розуміючи це можна визначити головні проблеми та вирішити їх. Варто розуміти, що це може повпливати на Ваше майбутнє, недотримуючись академічної доброчесності Ви не будете достатньо компетентними у своїй галузі, не вмітимете систематизувати матеріал, аналізувати його та не зможете втілювати його на практиці. Списування здається чимось дріб'язковим порівняно з купуванням готових робіт, проте воно також може призвести до поганих наслідків. Завжди важливо пам'ятати що навіть на перший погляд така дрібниця може вплинути на Ваші досягнення та результати. Зараз в Україні все частіше піднімається питання щодо контролю чесності студентів і, звичайно, покарання за це, можливе анулювання роботи, повторне проходження усього курсу, за кордоном також практикують відрахування з навчального закладу. Тому варто пам'ятати що кожна Ваша дія вплине на результат, а також буде нести певні наслідки. Дотримання академічної доброчесності – це Ваш гарант успіху в майбутньому.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Філософ-і-Я

**НАУКОВІ РОЗВІДКИ СТУДЕНТІВ КАМ'ЯНЕЦЬ-
ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Випуск 10 (2)

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
32301, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14